

เงื่อนไขการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีจำเลยหลบหนี

สวิตญา ม่วงมิตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2564

**CONDITIONS OF TRIAL IN ABSENTIA IN THE CASE OF THE
DEFENDANT'S ESCAPE**

SAVITHCHAYA MUANGMIT

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2021

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์   เงื่อนไขการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีจำเลยหลบหนี

เสนอโดย   นางสาวสวิชญา ม่วงมิตร

สาขาวิชา   นิติศาสตร์

หมวดวิชา   กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)

วันที่ เดือน พ.ศ.

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เงื่อนไขการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีจำเลยหลบหนี
ชื่อผู้เขียน	สวิชญา ม่วงมิตร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

การพิจารณาคดีอาญาโดยหลักแล้วจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเสมอ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของจำเลย ว่าจำเลยจะได้รับความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ในบางกรณีที่จำเลยไม่ปรากฏตัวต่อศาลในการพิจารณาคดี อาจส่งผลกระทบต่อคดีทำให้คดีค้างการพิจารณาและส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยา แต่อย่างไรก็ตามในกรณีจำเลยหลบหนีไป ทำให้ไม่มีตัวจำเลยอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยก็อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยเช่นกัน อาจทำให้จำเลยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิตโดยที่จำเลยไม่มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่อันเป็นหลักประกันสิทธิของจำเลยขั้นพื้นฐานที่จำเลยควรจะได้รับ เมื่อการไม่มาปรากฏตัวของจำเลยในการพิจารณาคดีเนื่องจากจำเลยหลบหนีนั้นที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนและเหมาะสมสำหรับใช้เป็นข้อพิจารณาในกรณีที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยหากจำเลยนั้นหลบหนีไป

ดังนั้น ในการแก้ปัญหาดังกล่าวสามารถทำได้โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของบทบัญญัติมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันว่าควรมีการกำหนดเงื่อนไขอย่างไรบ้างเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสมหากต้องมีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีจำเลยหลบหนีให้มีความเหมาะสมที่จะบังคับใช้ได้ต่อไปและมีความสอดคล้องต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักกฎหมายของต่างประเทศเพื่อที่จะนำมาพิจารณาให้มีการกำหนดเงื่อนไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งแก่ผู้เสียหายและทั้งฝ่ายจำเลยอันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และเพื่อให้สอดคล้องกับ

หลักการสากลและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิดหรือบริสุทธิ์ และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

Thesis Title	Conditions of Trial in Absentia in the Case of the Defendant's Escape
Author	Savithchaya Muangmit
Thesis Advisor	Assist. Prof. Dr. Kanpirom Komalarajun
Department	Law
Academic Year	2020

ABSTRACT

Criminal trials must always be conducted with the defendant as a guarantee of the defendant's rights that the defendant will be able to fully defend the case. In some cases, the defendant does not appear at the court hearing, which may affect the appearance of the case, causing the case to remain pending and affecting the victim causing the victim to not be healed. However, In the case of the defendant fled, the defendant was not present in the trial. A trial in absentia could also affect the defendant's rights, which could lead to a defendant's sentence to life imprisonment without the defendant having the opportunity to defend the case to the fullest extent, which guarantees the defendant's basic rights that he or she should. When the defendant's absent at the trial in the event that the defendant escaped, it would affect the defendant's rights. Therefore, clear and appropriate conditions must be set forth as a consideration if the defendant's absent at the trial in the event that the defendant escaped.

Therefore, the solution can be made by considering the appropriateness of the section in the current Criminal Procedure Code, which section should be stipulated, and how to make it clear and appropriate if the defendant's absent at the trial in the event that the defendant escaped that section in the current Criminal Procedure Code is appropriate to continue to be enforced and to ensure that the sections in the Criminal Procedure Code are consistent with international and foreign law. This is to ensure fairness for both the victim and the defendant following the principle of listening to all parties and following international principles and the constitution of the Kingdom

of Thailand that say It shall be presumed that the accused or defendant is not guilty or innocent and before the final judgment shows that any person has committed an offense shall not treat that person as if he was an offender.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้บรรลุสำเร็จได้เป็นอย่างดีด้วยการอุปการะจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางและแหล่งข้อมูล ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อคิด ตลอดจนแนวทางการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ อันเป็นประโยชน์และมีค่าอย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ที่ท่านกรุณาสละเวลารับเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะแนวทางปรับแก้ให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณท่านดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อคิดและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ นายสรวิศ ม่วงมิตร (บิดา) นางรัญชนา ม่วงมิตร (มารดา) ที่เป็นกำลังใจ มีความปรารถนาดีให้กับลูก คอยกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดัน และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จครั้งนี้ และขอขอบคุณ นายพงษ์ธร นักระนาด ที่คอยให้กำลังใจ ให้การสนับสนุนแก่ผู้เขียนในทุกด้าน คอยชี้แนะและสนับสนุนข้อมูลงานวิชาการ การค้นคว้าสำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์ประการใด ผู้เขียนขอมอบให้แก่บุพการี ครูบา อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องใดๆผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สวิตญา ม่วงมิตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ในประเทศไทย.....	5
2.1 การพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา.....	5
2.2 การดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายอื่นของไทย.....	15
2.3 สภาพปัญหาของการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย.....	18
3. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า..	23
3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	23
3.2 แนวความคิดและความหมายของไทย.....	25
3.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ.....	26
3.4 เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา.....	29
3.5 ระบบสังคมกับการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา.....	30
3.6 หลักความเสมอภาค.....	31
3.7 สถานะประธานในคดีของผู้ถูกกล่าวหา.....	32
3.8 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า.....	36
3.9 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.....	59

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4. การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ.....	62
4.1 การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	62
4.2 การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	67
4.3 การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	75
5. เงื่อนไขการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยโดยชอบ.....	83
5.1 การแจ้งให้จำเลยได้ทราบถึงข้อกล่าวหา.....	85
5.2 สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี.....	86
5.3 การลงโทษจำเลยที่หลบหนีจากการกระทำความผิด.....	88
5.4 สิทธิในการขอหรือฟื้นคดี.....	90
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	93
6.1 บทสรุป.....	93
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	99
บรรณานุกรม.....	101
ประวัติผู้เขียน.....	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในคดีอาญา หลักการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งซึ่งมีที่มาจากแนวคิดเรื่องสิทธิของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยาน เพื่อให้จำเลยมีโอกาสซักค้านพยานหรือเตรียมหาพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยาน โจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เป็นการให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยสามารถซักค้านพยานได้ ดังนั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของจำเลยไว้ว่า การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ไม่ว่าชั้นสืบพยาน โจทก์หรือจำเลยก็ตาม ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ดังนั้น เมื่อจำเลยไม่สามารถมาศาลได้เพราะมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ศาลต้องเลื่อนคดีไป แต่ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยหลบหนี ศาลก็ต้องออกหมายจับจำเลยและปรับนายประกัน จะสืบพยานต่อไปไม่ได้ เมื่อจับตัวจำเลยมาศาลได้ จึงจะสืบพยานหลักฐานต่อไป จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเป็นสำคัญเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะได้รับความคุ้มครองตามสิทธิของกฎหมาย

ซึ่งศาลไทยได้ปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดว่าจะต้องมีการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย จะกระทำลับหลังจำเลยไม่ได้แม้จำเลยจะยินยอมก็ตาม จึงถือเป็นบทบังคับที่เป็นประโยชน์แก่จำเลย ซึ่งจำเลยไม่อาจปฏิเสธสิทธินี้ได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักการพิจารณาคดีและสืบพยานต่อหน้าจำเลยไว้ แต่ก็มีข้อยกเว้นซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่งตอนท้าย ได้แก่ การสืบพยานลับหลังจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ และมาตรา 172 ทวิ/1 หรือการที่จำเลยขัดขวางการพิจารณาคดี

---

¹ ธานี สิงหนาท, คำอธิบาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2551), น. 501.

² โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ 616/2486 และ 1264/2514.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 180 และการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 237 ทวิ ในกรณีที่ไม่มีตัวผู้ต้องหา ซึ่งในกรณีดังกล่าวถือเป็นการสืบพยานลับหลังจำเลย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีการอนุโลมให้มีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในคดีต่างๆ เช่นคดีค้ามนุษย์ ซึ่งปรากฏตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2522 มาตรา 12 ซึ่งให้อำนาจศาลพิจารณาคดีและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีที่จำเลยมีทนายความแต่ได้จงใจไม่มาศาลหรือหลบหนีไป และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง แสดงให้เห็นว่ากฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติดได้ยกเว้นหลักการทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยต้องการให้มีการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยต่อไปได้ในกรณีที่จำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนีไป นอกจากนี้ ยังมีปรากฏในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 27 และมาตรา 28³ แม้การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยจะสามารถทำให้การดำเนินคดีสามารถดำเนินต่อไปแม้ไม่มีตัวจำเลย แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นก็เป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงควรที่ต้องพิจารณาให้อย่างละเอียดถี่ถ้วนในการวิธีการดำเนินคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมาใช้โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการคงไว้ของการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยกับการละเมิดสิทธิของจำเลยซึ่งไม่แน่ว่าอาจจะไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจริงหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี
2. เพื่อศึกษาถึงการสืบพยานลับหลังจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อการศึกษาโดยไม่มีตัวจำเลย
4. เพื่อศึกษาถึงหลักประกันของจำเลยที่ไม่ได้อยู่ร่วมในการพิจารณาคดี

---

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหา มาศาล ”

5. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยให้เหมาะสมเมื่อจำเลยหลบหนี

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในกฎหมายปัจจุบันจะเห็นได้ว่าในคดีค้ำนุษย์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำนุษย์ พ.ศ.2559 คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นต้น แม้กระทั่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยล้วนแต่เป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจในการพิจารณาคดีหลังจำเลยได้ แต่จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นเป็นการตัดโอกาสจำเลยในการที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เช่น โอกาสในการซักค้านพยานหรือเตรียมหาพยานหลักฐานมาสู้หักล้างพยานโจทก์อันเป็นแนวคิดในเรื่องสิทธิของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยานและการที่จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานอาจทำให้พยานไม่กล้าเบิกความปรับปร่าใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยมีสิทธิซักค้านพยานได้อันเป็นภารกิจของกฎหมายที่จะต้องคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของจำเลยไว้ ดังนั้นจึงควรที่จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน และสามารถทำได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดเท่านั้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงหลักการพิจารณาคดี การสืบพยาน รวมทั้งการดำเนินการกระบวนการทางอาญา ทั้งต่อหน้าจำเลย และข้อยกเว้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้พิจารณาคดีและสืบพยานหลังจำเลยได้ โดยนำมาเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำนุษย์ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 ทั้งนี้โดยศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดของต่างประเทศ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเชิงเอกสาร โดยทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยและการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีบางประเภท โดยศึกษาวิเคราะห์จากตัวบทกฎหมาย หนังสือบทความ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลจากทางเครือข่ายสารสนเทศ ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี
2. เพื่อให้ทราบถึงการสืบพยานลับหลังจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อให้ทราบถึงถึงผลกระทบต่อการศึกษาโดยไม่มีตัวจำเลย
4. เพื่อให้ทราบถึงหลักประกันของจำเลยที่ไม่ได้อยู่ร่วมในการพิจารณาคดี
5. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาคดีโดยไม่มีโดยตัวจำเลยให้เหมาะสมเมื่อจำเลยหลบหนี

บทที่ 2

สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้า จำเลยในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายที่ต้องการที่จะค้นหาความจริงว่าผู้ที่ถูกกล่าวหา นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และหากผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงจะต้องรับโทษเท่าใด ดังนั้นกระบวนการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นสอบสวนและการพิจารณาจึงให้ความสำคัญกับการที่ถูกกล่าวหาจะต้องมีตัวตนอยู่เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสอบสวนหรือพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับทราบข้อกล่าวหา การมีโอกาสเสนอคำโต้แย้งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ดังนั้น หากจำเลยไม่ได้มาฟังการพิจารณาแล้วก็เป็นกรยากที่จำเลยจะมีโอกาสที่จะโต้แย้งคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์

2.1 การพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไปจะต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย แต่ก็มีข้อยกเว้นบางประการที่สามารถให้ศาลพิจารณาคดีและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปดังนี้

2.1.1 หลักการทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มีหลักว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ” มาจากแนวคิดเรื่องสิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานหรือสิทธิที่จะถามพยานที่เป็นปรปักษ์ต่อตน ซึ่งปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ข้อ 14 (3) (D) เพื่อให้จำเลยมีโอกาสซักค้านพยานหรือเตรียมหา

พยานหลักฐานมาสืบหากล้างพยาน โจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ เป็นการให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และการที่จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานอาจทำให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยมีสิทธิซักค้านพยานได้

ซึ่งการพิจารณาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการดำเนินคดีอาญา เพราะเป็นขั้นตอนที่ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่น่าเสนอต่อศาลหรือที่ศาลค้นหาพยานหลักฐานเอง และชี้ขาดว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ และจำเลยจะต้องรับผิดทางอาญาหรือไม่ นอกจากนี้ ขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่ศาลจะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการกระทำความผิดของจำเลยอันจะนำไปเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจประกอบการกำหนดโทษ หรือกำหนดวิธีการอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของผู้กระทำความผิดต่อไป

การดำเนินคดีต่อหน้าจำเลย เป็นสิทธิของจำเลยที่สำคัญอย่างยิ่งที่รับรองและคุ้มครองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคแรก ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องการคุ้มครองสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากคำพิพากษาอันสืบเนื่องมาจากการพิจารณาและสืบพยานในคดีนั้น และเพื่อให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เนื่องจากมีแค่ตัวจำเลยเท่านั้นที่จะสามารถรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่าตนได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริงหรือไม่ จำเลยจึงควรได้รับโอกาสได้รับรู้กระบวนการพิจารณาได้ทุกขั้นตอน ได้ร่วมรับฟัง ได้เห็นพยาน ได้เห็นการนำสืบพยานและการใช้สิทธิในการถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ทำให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตน ทำให้เกิดหลักประกันที่ว่าพยานบุคคลจะถูกกดดันเพื่อจะได้เบิกความตามความเป็นจริง ซึ่งหากบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะถูกพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญาโดยไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้และคัดค้านพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้นย่อมไม่เป็นธรรม หลักนี้เป็นบทบังคับของกฎหมายที่ให้ประโยชน์แก่จำเลย แม้จำเลยจะยินยอมหรือจำเลยจะมีทนายความช่วยแก้ต่างและทนายความของจำเลยไม่มาศาลก็ไม่อาจพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ นอกจากนี้ สิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนบทบาทการพิจารณาคดีในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่น่าสืบยันจำเลยและถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบพยานหลักฐาน อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 172 วรรคแรกได้บัญญัติไว้ในช่วงท้ายว่าเว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น นั้นหมายความว่า การพิจารณาคดีต่อ

หน้าจํานวนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นในทุกกรณี ซึ่งข้อยกเว้นนั้นคือ การพิจารณาคดีลับหลังจํานวน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบไม่มีตัวจํานวนมาร่วมการพิจารณาคดีในศาล ข้อยกเว้นนี้มุ่งไปที่ตัวจํานวนเป็นสำคัญ แม้จะมีบุคคลอื่นที่ได้รับมอบหมายจากจํานวนให้เข้ารับฟังการพิจารณาก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นการพิจารณาต่อหน้าจํานวน

2.1.2 ข้อยกเว้นการพิจารณาคดีต่อหน้าจํานวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การพิจารณาคดีลับหลังจํานวนถือเป็นข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาต่อหน้าจํานวนที่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจํานวนนั้นมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ หมายถึง การพิจารณาคดีอาญาที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้โดยไม่มีตัวจํานวนอยู่ร่วมด้วยในขณะพิจารณาหรือสืบพยาน ดังนั้น ถ้ามีใช้กรณีที่กฎหมายกำหนด แม้จํานวนจะได้มอบอำนาจให้ทนายความต่อสู้คดีแทนก็ไม่สามารถใช้กระบวนการพิจารณานั้นยันจํานวนได้

ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้วว่าในประเทศไทยโดยหลักแล้วจะใช้การพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจํานวน ตามมาตรา 172 วรรคแรก แต่ยังมีข้อยกเว้นให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีลับหลังจํานวนได้ ดังนี้

(1) การสืบพยานลับหลังจํานวนในกรณีทั่วไป

ก) ในกรณีที่ในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจํานวนมีทนายและจํานวนได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

กรณีนี้กฎหมายมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของจํานวนในคดีเล็กน้อยที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี จํานวนอาจขออนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานได้เมื่อจํานวนมีทนายความ ถ้าเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 172 ทวิ (1) แล้วปกติศาลก็จะอนุญาตตามที่จํานวนขอ

ข) ในคดีที่มีจํานวนหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จํานวนคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจํานวนคนนั้นก็ได้

ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่คดีมีจํานวนหลายคน แล้วจํานวนบางคนไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานโจทก์ โดยหลักศาลจะต้องเลื่อนคดีไป จะสืบพยานโจทก์ไม่ได้ เพราะถ้าสืบพยานโจทก์ไปแล้วกับ

ไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลยคนที่ไม่มาศาล เป็นการขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 172 คดีของจำเลยคนที่มาศาลก็เลยติดขัดไปด้วย กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของจำเลยคนที่มาศาล โดยให้พิจารณาและสืบพยาน โจทก์ที่เกี่ยวกับจำเลยคนที่มาศาลไปได้ แต่มีเงื่อนไขว่าพยานหลักฐานที่โจทก์สืบนั้นจะต้องไม่เกี่ยวกับจำเลยคนที่ไม่มาศาล ศาลก็จะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนที่ไม่มาศาลได้ แม้ว่าในคดีนั้นจะมีอัตราโทษขั้นสูงเพียงใดและไม่ว่าจำเลยคนนั้นจะมีทนายความหรือไม่ก็ตาม

ก) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่งลับหลังจำเลยคนอื่นก็

ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่คดีมีจำเลยหลายคน แล้วจำเลยบางคนไม่มาศาลในวัน นัดสืบพยานจำเลย โดยหลักศาลจะสืบพยานจำเลยคนที่มาศาลไปก่อนไม่ได้ เพราะไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลยคนที่ไม่มาศาล ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 172 แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนที่มาศาลลับหลังจำเลยคนที่ไม่มาศาลก็ได้ ตามข้อยกเว้นของมาตรา 173 ทวิ (3) โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยคนที่ไม่มาศาลจะมีทนายความหรือไม่ และคดีนั้นจะมีอัตราโทษขั้นสูงเพียงใด

ง) ในกรณีที่จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายความและได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มีฟังการพิจารณาและสืบพยาน

จ) ในระหว่างการพิจารณาและสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

ฉ) ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (2) หรือ (3) ลับหลังจำเลยคนใดไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณา และสืบพยานที่กระทำลับหลังนั้นเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น

ในกรณีนี้มาตรา 172 ทวิ วรรคท้าย ไม่ได้บัญญัติถึงกรณีตามมาตรา 172 ทวิ (1) ด้วย ดังนั้น หากเป็นการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามมาตรา 172 ทวิ (1) แม้ผลของการพิจารณาและการสืบพยานที่กระทำลับหลังนั้นจะเป็นผลเสียหายแก่จำเลย ศาลก็นำมารับฟังในทางที่เป็นผลร้ายหรือเป็นโทษแก่จำเลยได้ เพราะจำเลยมีทนายความรักษาผลประโยชน์อยู่แล้ว

การพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามมาตรา 172 ทวิ บัญญัติขึ้นเพื่อลดความเคร่งครัดของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และทำให้การพิจารณาคดีของศาลมีความสะดวก

คล่องตัว เนื่องจากการพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปได้โดยไม่กระทบต่อสิทธิต่อสู้คดีของจำเลย โดยส่วนใหญ่เป็นไปตามความประสงค์ของจำเลยและจำเลยยังมีทัศนคติร่วมในการพิจารณาและสืบพยานของศาล

(2) การสืบพยานลับหลังจำเลยกรณีจำเลยจงใจหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร

หากเป็นกรณีจำเลยจงใจหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 บัญญัติว่า ภายหลังจากที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสองแล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันควร ศาลจะต้องออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายใน 3 เดือนนับแต่วันออกหมายจับ ศาลสามารถพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีทัศนคติให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

การพิจารณาคดีและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีโทษคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล

(3) กรณีผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลไม่มาปรากฏตัวต่อศาล

หากเป็นกรณีผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลไม่มาปรากฏตัวต่อศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/2 บัญญัติว่า ในคดีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล ภายหลังจากที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสองแล้ว เมื่อมีกรณีที่ศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้ภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ และไม่มีผู้แทนอื่นของนิติบุคคลมาดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้นได้ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

(4) การสืบพยานลับหลังจำเลยกรณีขัดขวางการพิจารณาตามมาตรา 180

มาตรา 180 ได้กล่าวถึงกรณีที่จำเลยได้ขัดขวางการพิจารณาคดี ดังนั้นเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยความสงบเรียบร้อย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

ได้หากเข้าเหตุดังกล่าว โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 และ 31 ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล โดยกำหนดให้ศาลออกข้อกำหนดแก่คู่ความหรือบุคคลในศาล เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และสั่งห้ามไม่ให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาในการก่อความรำคาญหรือประวิงคดี หรือฟุ่มเฟือยเกินสมควร หากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าว จึงถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล

ในการพิจารณาคดีอาญานั้น หากจำเลยฝ่าฝืนข้อกำหนดในศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลหรือประพฤตินไม่เรียบร้อยบริเวณศาล บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 180 ได้กำหนดว่าจะลงโทษจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาลโดยวิธีไล่จำเลยออกจากห้องพิจารณาไม่ได้ เพราะการพิจารณาและสืบพยานจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จำเลยถึงขั้นขัดขวางการพิจารณา ดังนั้นหากมีเหตุการณ์ที่จำเลยได้กระทำการใดที่ถือว่าเป็นการขัดขวางการพิจารณา อันเป็นข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย จำเลยก็ไม่อาจอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีได้ แม้ว่าตามหลักของการพิจารณาคดีอาญานั้นต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อที่จำเลยจะได้ใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการถามค้านพยาน ต่อสู้คดี รวมถึงรับรู้ขั้นตอนการดำเนินคดีก็ตาม แต่เมื่อมีการขัดขวางการพิจารณาคดีไม่ให้ดำเนินต่อไปได้ เพื่อเป็นการระงับปัญหาดังกล่าว ย่อมเป็นอำนาจของศาลในการที่จะให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาคดี และเพื่อไม่ให้ต้องมีการเลื่อนคดีไปเป็นเวลานาน หรือเป็นผลดีสำหรับจำเลยที่จงใจกระทำการขัดขวางเพื่อประวิงคดี จึงสามารถที่จะทำการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้เพื่อก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย เทียบธรรม รวดเร็ว และทำให้การพิจารณาคดีของศาลนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์

(5) การสืบพยานลับหลังจำเลยกรณีเดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นตามมาตรา 230

การดำเนินคดีอาญามีหลักการสืบพยานต้องทำในห้องพิจารณาของศาลที่รับฟ้องคดี คู่ความจะต้องนำพยานมายังที่ทำการของศาล แต่ก็มีข้อยกเว้นให้สืบพยานนอกสถานที่รับฟ้องคดีได้ในบางกรณี เช่นการเดินเผชิญสืบ การส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบ อันจะทำให้เกิดกระบวนการพิจารณาที่มีได้ทำต่อหน้าจำเลยและทำให้ศาลที่รับฟ้องซึ่งจะต้องเป็นผู้ตัดสินคดีไม่มีโอกาสเห็นการสืบพยานบางส่วน ซึ่งอาจทำให้เกิดการวินิจฉัยซึ่งพยานหลักฐานเกิดการคาดเคลื่อน ดังนั้นการสืบพยานนอกศาลในคดีอาญาจึงมีข้อจำกัดและปกติศาลจะพยายามให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด การสืบพยานนอกศาลในคดีอาญาอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) การเดินเพศิณสูบ

การเดินเพศิณสูบ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 คือ การที่ศาลเดินทางไปสูบพยานนอกศาล ซึ่งอาจทำได้เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร แต่เดิมศาลอาจเดินไปเพศิณสูบเองหรือให้จำศาล (ผู้อำนวยการศาลในปัจจุบัน) ไปแทนก็ได้ แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อ พ.ศ.2551 ศาลต้องไปเดินเพศิณสูบเอง

ตามบทบัญญัติมาตรา 230 เมื่อศาลเดินเพศิณสูบศาลอาจสั่งให้ทำการสูบพยาน ณ สถานที่ใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร ตามความจำเป็นหรือความเหมาะสมของสภาพหรือลักษณะของพยาน เช่น กรณีที่ศาลไปเดินเพศิณสูบพยานที่ป่วยไปศาลไม่ได้ ศาลอาจไปสูบพยาน ณ ที่พักหรือที่โรงพยาบาลที่คนป่วยพักรักษาตัวอยู่ หรือการสูบพระภิกษุ ก็สามารถเดินเพศิณสูบไปที่วัดซึ่งเป็นที่พักของพยาน ในกรณีที่ไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ตรวจสอบสังหาริมทรัพย์ ศาลก็ย่อมต้องไปยังที่เกิดเหตุ หรือที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่

ดังนั้น การที่จำเลยไม่ตามประเด็นไปในการเดินเพศิณสูบหรือไม่เข้าฟังในการพิจารณาคดี ศาลก็สามารถพิจารณาคดีไปได้แม้ไม่มีจำเลย อันถือเป็นข้อยกเว้นอีกประการหนึ่งที่ทำให้ศาลสามารถดำเนินการพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยได้ ศาลจะเดินเพศิณสูบหรือไม่นั้นเป็นดุลพินิจของศาล ดังนั้นแม้จำเลยจะขอให้มีการเดินเพศิณสูบ แต่หากศาลเห็นว่าแม้จะสูบพยานไปก็ไม่ทำให้จำเลยพินาศ ศาลก็ย่อมมีอำนาจสั่งการเดินเพศิณสูบได้

ข) การส่งไปประเด็นไปให้ศาลอื่นสูบ

การส่งประเด็นไปสูบ คือ การที่ศาลที่รับฟ้องคดี ส่งประเด็นไปสูบพยานหลักฐานที่ศาลอื่น โดยให้ศาลอื่นดำเนินการสูบพยานแทน การส่งประเด็นไปสูบพยานที่ศาลอื่น เดิมถือว่าเป็นสิทธิของจำเลยที่จะตามประเด็นไปฟังการพิจารณาหรือไม่ก็ได้ ในทางปฏิบัติจำเลยที่มีฐานะยากจนหรือต้องขังอยู่ในระหว่างการพิจารณามักจะไม่ตามประเด็นไปฟังการพิจารณา เพราะถ้าตามประเด็นไปจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและจำเลยอาจจะได้รับอันตรายระหว่างถูกควบคุมตัว ทำให้มีการพิจารณาและสูบพยานกลับหลังจำเลยได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ในปัจจุบันภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2551 ได้มีการบัญญัติเรื่องคุ้มครองสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาและสูบพยานต่อหน้าจำเลย เปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

จึงได้ปรับปรุงบทบัญญัติในเรื่องนี้ ให้การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่นต้องอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา 172 กล่าวคือ ต้องพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยโดยหลักทั่วไป จำเลยจะสละสิทธิ ดังกล่าวไม่ได้ เป็นการบังคับจำเลยให้ต้องตามประเด็นไปด้วย หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่าง พิจารณา ให้ผู้คุมขังมีหน้าที่ต้องส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น ส่วนจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณาก็ต้องตามประเด็นไปด้วยเช่นกัน ยกเว้นกรณีตามมาตรา 172 ทวิ (1) คือ ใน คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี หรือในคดีมิโทษปรับสถานเดียวและจำเลยมี ทุนความซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ถือว่าเป็นสิทธิของจำเลยที่จะ เลือกลงตามประเด็นไปฟังการพิจารณาหรือไม่ก็ได้ หากจำเลยแถลงขอตามประเด็นไปฟังการพิจารณา ศาลจะต้องพิจารณาและสืบพยานประเด็นต่อหน้าจำเลย หากจำเลยต้องขังอยู่ระหว่างการพิจารณา ให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น ศาลจะไม่อนุญาตให้จำเลยตามประเด็นไปฟังการ พิจารณาไม่ได้ แต่ถ้าจำเลยแถลงว่าไม่ติดใจตามประเด็นไปฟังการพิจารณา ถือว่าจำเลยสละสิทธิที่ จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย ศาลที่รับประเด็นก็พิจารณาและสืบพยานลับหลัง จำเลยได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นอีกกรณีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้

ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่ได้รับมอบหมายจากศาลที่ส่ง ประเด็นมา รวมทั้งมีอำนาจดำเนินการทั่วไปเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้ เช่น หากเป็นพยานที่คู่ความนำมาศาลเองไม่ได้ คู่ความฝ่ายนั้นก็ต้องขอให้ศาลที่รับประเด็นออก หมายเรียกพยานบุคคล หรือพยานเอกสารแล้วแต่กรณี และหากมีการแต่งตั้งทนายความคนใหม่ ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจรับและตั้งไต่ถามพยานได้แต่จะไม่อนุญาตให้คู่ความระบุพยานเพิ่มเติม เพราะได้รับแต่งตั้งให้สืบพยานเฉพาะตามที่ขอเท่านั้น และกรณีเห็นว่าเป็นพยานฟุ่มเฟือย หรือไม่ เกี่ยวกับประเด็นหรือพยานไม่มาศาลหลายครั้งก็ไม่ควรงดสืบพยานนั้น ควรจกรายงานกระบวนการ พิจารณาแล้วส่งคืนไปให้ศาลเดิมสั่ง และจะสั่งว่าคู่ความฝ่ายใดขาดนัดพิจารณาไม่ได้ เพราะเป็น อำนาจของศาลเจ้าของสำนวนเท่านั้น นอกจากนี้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาในศาลที่รับประเด็นไม่มี สิทธิรับรองให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

นอกจากนี้ศาลอาจส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้เช่นกันตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 230 และหากแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 228 ก็ให้อำนาจศาลสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเอง หรือส่งประเด็นไปสืบก็ได้ และ

คู่ความมีสิทธิขอตามประเด็นไปได้ แต่ปกติัยการโจทก์จะส่งสำนวนให้อัยการที่อยู่ในเขตอำนาจศาลที่รับประเด็นนั้นเป็นผู้ซักถามพยานแทน โดยอัยการเจ้าของสำนวนจะไม่ตามประเด็นไป ส่วนกรณีที่จำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างการพิจารณา กฎหมายกำหนดเป็นหน้าที่ให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็นด้วยเพื่อที่จะได้พิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

(6) การสืบพยานลับหลังจำเลยล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี

การสืบพยานลับหลังจำเลยล่วงหน้าก่อนมีการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ เป็นการสืบพยานล่วงหน้าก่อนมีการฟ้องคดีเป็นบทบัญญัติที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยก่อนหน้านั้นถือกันว่าการพิจารณาคดีอาญาต้องทำต่อหน้าจำเลยการสืบพยานต้องทำต่อหน้าจำเลยเมื่อมีการฟ้องคดีแล้วเท่านั้นเมื่อต่อมาประเทศไทยได้มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ หรือเข้ามาทำธุรกิจในระยะเวลาอันสั้นหลังจากนั้นก็ได้อพยพกลับไปยังประเทศของตนเป็นจำนวนมาก และมีอาชญากรรมเกิดขึ้นขณะที่อยู่ในประเทศไทยอยู่เสมอมีหลายคดีที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เพราะขาดพยานสำคัญ โดยชาวต่างชาติเหล่านั้นอาจเป็นผู้เสียหายเองหรือเป็นพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างชาติที่เป็นผู้เสียหายเมื่อมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไว้แล้วตอบมาถึงกำหนดที่จะต้องเดินทางกลับประเทศของตนจึงเป็นการยากที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นชาวต่างชาติจะเดินทางกลับมายังประเทศไทยเพื่อมาเบิกความเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีอันทำให้ขาดหลักฐานสำคัญและทำให้พยานหลักฐานไม่มีความมั่นคงเพียงพอที่ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ จึงได้มีการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหานี้ทั้งในด้านการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลการปรับปรุงวิธีการสืบพยานและการตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาคดีที่นักท่องเที่ยวเป็นผู้เสียหายจึงเกิดเป็นบทบัญญัติ มาตรา 237 ทวิ ขึ้นเพื่อให้ศาลมีอำนาจสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญา ก่อนฟ้องคดีได้ในกรณีที่พยานเป็นผู้เสียหายจะต้องเดินทางกลับต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการใหม่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

มาตรา 237 ทวิ เดิมตราขึ้นใช้บังคับในปี พ.ศ. 2527 ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งในการแก้ไขที่มีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบันมีการกำหนดเหตุที่จะขอให้มีการสืบพยาน

บุคคลไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีอาญาให้กว้างขึ้น แยกเป็น 5 ประการ คือ 1) พยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

2) พยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง 3) พยานบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี 4) อาจมีการยุ่งเหยิงกับพยานบุคคลนั้น และ 5) เป็นการยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหน้า แต่ยังคงกำหนดให้พนักงานอัยการและผู้ต้องหาเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอสืบพยานบุคคลล่วงหน้าเช่นเดิม

(7) การสืบพยานล่วงหน้ากรณีมีการฟ้องคดีแล้ว

หลังมีการฟ้องคดีแล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 และมาตรา 173/2 วรรค 2 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการสืบพยานล่วงหน้ากรณีที่มีการฟ้องคดีแล้ว กรณีตามมาตรา 55/1 พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิร้องขอต่อศาลตามมาตรา 55/1 เนื่องจากเป็นกรณีที่ใช้กับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ทั้งนี้พยานที่พนักงานอัยการจะขอให้ศาลสืบล่วงหน้า จึงเป็นพยานบุคคลของฝ่ายโจทก์เองเท่านั้น ซึ่งการขอจะต้องมีเหตุใดเหตุในสองประการคือ (1) มีเหตุขัดข้องที่พยานไม่อาจมาศาลตามที่ศาลกำหนดนัดไว้ หรือ (2) เกรงว่าจะเป็นการยากที่นำพยานมาสืบตามที่นัดไว้ ส่วนศาลจะอนุญาตหรือไม่ ก็เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 173/2 วรรค 2 กล่าวคือ เป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและเป็นการสืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดี ซึ่งต่างจากสิทธิร้องขอตามมาตรา 173/2 ซึ่งอาจเป็นคู่ความฝ่ายใดก็ได้ กล่าวคือ อาจเป็นฝ่ายโจทก์ ไม่ว่าในคดีโจทก์จะเป็นพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย หรือฝ่ายจำเลย แต่ทั้งนี้ ศาลจะเป็นผู้พิจารณาเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการสืบพยานล่วงหน้าซึ่งอาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ก็ได้ เพราะถ้อยคำในตัวของมาตรานี้ใช้คำว่า “พยานหลักฐาน” ที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดี

กรณีการสืบพยานหลักฐานไว้ล่วงหน้าตามมาตรา 173/2 วรรค 2 ถึงแม้ว่าไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอถ้ามีเหตุจำเป็น ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานนั้นไว้ก่อนก็ได้ เช่น กรณีที่พยานเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งอาจจะจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้นาน หรือในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งไม่ควรให้ผู้เสียหายต้องอยู่ในความทรงจำต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานเกินสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ทำการสืบพยานเหล่านั้นไว้เป็นการล่วงหน้าก็ได้

2.2 การดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายอื่นของประเทศไทย

นอกจากข้อยกเว้นให้ดำเนินคดีอาญาลับหลังจำเลยที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังมีข้อยกเว้นให้พิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ตามที่ปรากฏในกฎหมายพิเศษต่างๆด้วย เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาศาลพิเศษ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีข้ามมนุษย์ พ.ศ. 2552 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560

2.2.1 การดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 27 กำหนดว่า ในการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งผู้ถูกกล่าวหามาศาลในวันฟ้องคดี ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาล และอัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักฐานแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้วแต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันควร ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้ แม้จะไม่มาปรากฏผู้ถูกกล่าวหาต่อศาล

มาตรา 28 มีสาระสำคัญว่า “ในกรณีที่ศาลประทับรับฟ้องไว้ตามมาตรา 27 และศาลได้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้ว แต่จำเลยไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลยและให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่ได้ออกหมายจับจำเลยและได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว แต่ไม่สามารถจับจำเลยได้ภายใน 3 เดือนนับแต่ออกหมายจับ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย แต่ไม่ตัดสิทธิจำเลยที่จะตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตนได้

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยที่จะมาศาลเพื่อต่อสู้คดีในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา แต่การมาศาลดังกล่าวไม่มีผลทำให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปแล้วต้องเสียไป”

มีข้อสังเกตว่าก่อนที่จะให้อำนาจศาลประทับฟ้องและพิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดวิธีพิจารณาให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นตอนและเงื่อนไขต่างๆ อย่างรัดกุม ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

(1) มาตรา 26 เป็นการวางหลักเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไปว่าการฟ้องคดีทุจริตที่กล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยปกติแล้วต้องมีความชัดเจนในข้อกล่าวหาและพยานหลักฐาน อีกทั้งจะต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาศาล เพื่อให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

(2) มาตรา 27 เป็นข้อยกเว้นของมาตรา 26 ในการฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาศาล เพื่อไม่ให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินคดีในศาล อย่างไรก็ตาม การจะดำเนินการเพื่อให้ศาลประทับฟ้องตามมาตรา 27 ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เกิดความรัดกุมว่าก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องไว้ได้ตรวจสอบเงื่อนไขต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามสมควรแล้ว คือ เคยมีการออกหมายจับไว้แล้ว มีพฤติการณ์ที่ว่าจำเลยประวิงคดี หรือไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันควร

(3) ถ้าศาลรับฟ้องไว้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย หากจะพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยยังต้องปฏิบัติตามมาตรา 26 กล่าวคือ ศาลจะต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้วและจำเลยไม่มาศาล จึงทำให้ศาลออกหมายจับ และเมื่อออกหมายจับแล้วไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในสามเดือน ศาลจึงจะพิจารณาคดีกลับหลังได้ โดยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ไม่ได้ตัดสิทธิที่จำเลยจะมาศาลเพื่อต่อสู้คดีก่อนมีคำพิพากษา หรือจะตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตน

บทบัญญัติมาตรานี้ไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยที่จะมาศาลเพื่อต่อสู้คดีในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา แต่การมาศาลดังกล่าวไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปแล้วต้องเสียไป คือไม่ต้องไปเริ่มต้นกันใหม่ทั้งหมด

ข้อสังเกตการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวในมาตรา 27 รับรองอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้สามารถรับฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหา และในกรณีที่ประทับฟ้องไว้แล้ว

แต่ไม่อาจได้ตัวจำเลยมาพิจารณาคดีในศาล หลังจากออกหมายจับแล้ว ถ้าภายในสามเดือนยังจับตัวจำเลยไม่ได้ ก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีโดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยได้

2.2.2 การดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 กำหนดให้สามารถทำการสืบพยานไปโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีจำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี ซึ่งมีข้อสังเกต ดังนี้

มาตรา 12 กำหนดให้ศาลสามารถสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้โดยมีเงื่อนไขว่าจำเลยต้องมีทนายความแล้ว ซึ่งปรากฏเหตุประการแรกคือ 1) จำเลยจงใจไม่มาศาลหรือ 2) หลบหนีหรือ 3) มีความจำเป็นเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง ทั้งนี้ศาลต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านและนำสืบหักล้าง ซึ่งพยานหลักฐานที่จะนำสืบนี้ไม่จำกัดว่าจะเป็นพยานของฝ่ายใดและไม่จำกัดประเภทพยานใช้กับพยานทุกประเภท

มีข้อสังเกตว่ากฎหมายตามมาตรา 12 ไม่ได้กำหนดอัตราโทษอย่างต่ำที่สามารถจะพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยดังเช่นที่บัญญัติไว้ในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 ซึ่งบัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง” จะเห็นได้ว่าในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ถ้าข้อหาในความผิดที่จำเลยถูกฟ้องนั้นถ้ากฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานหนักกว่านั้นศาลจะต้องรับฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง กล่าวคือ แม้เป็นคดีที่มีกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือสถานหนักกว่านั้น ถ้ามีเหตุตามสามประการดังกล่าวตามมาตรา 12 ศาลสามารถพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยอย่างร้ายแรง

2.3 สภาพปัญหาของการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย

จากการศึกษาถึงสถานการณ์เกี่ยวกับกฎหมายในปัจจุบันในเรื่องที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญานั้น ผู้เขียนพบปัญหาที่กระทบสิทธิของจำเลย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของจำเลยตามกฎหมาย

การให้สิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้กล่าวหาตามมาตรฐานสากล เพราะเป็นการยกระดับฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ดังนั้น แนวทางเพื่อจะให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีได้เต็มที่ จะต้องประกอบด้วย การที่จำเลยมีความสามารถในการต่อสู้คดี กล่าวคือ จำเลยต้องมีสภาพจิตใจที่สามารถต่อสู้คดีได้ มีสิทธิมีทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดี มีสิทธิได้รับทราบข้อกล่าวหาและข้อเท็จจริงที่กล่าวหา มีสิทธิซักค้านและนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อโต้แย้งพยานฝ่ายโจทก์และพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตน นอกจากนี้ยังมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอีกด้วย

หลักประกันสิทธิของจำเลยมีอยู่ด้วยกันดังนี้

ประการแรก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา 29 ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิของจำเลยไว้ ได้แก่ หลักประกันที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ประการที่สอง จำเลยต้องมีสภาพจิตใจที่สามารถต่อสู้คดีได้ สภาพจิตใจที่สามารถต่อสู้คดีได้นี้ หมายถึง จำเลยจะต้องมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์พอที่จะต่อสู้คดีได้ ในกรณีที่เป็นคนวิกลจริตหลังจากที่ได้กระทำความผิดจนไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ศาลจะสั่งงดการพิจารณาและจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวจนกว่าจะหายจากวิกลจริต และส่งจำเลยไปรักษาในโรงพยาบาลโรคจิตเวชต่อไป

ประการที่สาม จำเลยต้องเข้าใจในภาษาหรือสามารถสื่อสารได้ในการพิจารณาคดี ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือไม่สามารรถได้ยิน หรือเป็นใบ้ เพราะหูหนวก

หรือเป็นใบ้ กฎหมายให้ศาลจัดหาล่ามให้แก่จำเลย หรือล่ามภาษามือให้แก่จำเลย โดยค่าใช้จ่ายของรัฐ เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสรับรู้และต่อสู้คดีได้

ประการที่สี่ จำเลยมีสิทธิรับทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไร สิทธิดังกล่าวนี้ หมายถึง สิทธิที่จะทราบว่าโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดด้วยการกระทำหรือพฤติกรรมอย่างไร และพยายามที่โจทก์นำเสนอขึ้นได้แสดงหรือกล่าวข้อเท็จจริงอันแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร เพื่อจำเลยจะได้รับทราบและแก้ตัวได้ถูกต้อง ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงบัญญัติหลักประกันสิทธินี้ไว้ในมาตราดังต่อไปนี้

(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) กล่าวคือ คำฟ้องของโจทก์จะต้องอธิบายรายละเอียดต่างๆพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้

(2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก ที่ว่า การพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการสำคัญเพราะจำเลยสามารถรับทราบได้ว่าพยานหลักฐานต่างๆซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณาได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร และเมื่อจำเลยได้รับทราบแล้ว ก็สามารถยกข้อโต้แย้งหรือข้อแก้ตัวได้ เหตุผลอีกกรณีหนึ่งของการสืบพยานต่อหน้าจำเลยนั้น เพราะพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลย ย่อมเกิดผลในทางจิตวิทยาว่าจะต้องให้การด้วยความจริงเพราะได้กล่าวปรัปรำจำเลยต่อหน้าจำเลย และจำเลยก็มีสิทธิซักค้านได้

(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง กฎหมายให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังเพราะคำฟ้องโดยทั่วไปมักจะเป็นการเขียนด้วยข้อความที่สั้นและมีภาษากฎหมายหรือภาษาที่จำเลยอ่านไม่เข้าใจ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องอธิบายฟ้องของโจทก์ให้จำเลยฟังเพื่อให้จำเลยเข้าใจว่าตนถูกกล่าวหาในการกระทำความผิดอย่างไร

ประการที่ห้า สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี การมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดีแก่จำเลยนั้น ทำให้จำเลยสามารถให้การต่อสู้คดีได้ดีและถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพราะจำเลยอาจไม่มีความรู้ด้านกฎหมายจึงไม่ทราบว่าควรจะให้การหรือหรือควรจะนำเสนอข้อเท็จจริงใดต่อศาล และที่สำคัญก็คือ จำเลยมีผู้ที่สามารถให้คำแนะนำในการนำเสนอข้อเท็จจริงและจากการพยานโจทก์ในประเด็นที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง สิทธิการมีทนายความของจำเลยแยกได้ดังนี้

(1) สิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความแตกต่างในชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นอุทธรณ์ และศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 (2)

(2) สิทธิที่จะปรึกษากับทนายความหรือผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 (3)

(3) สิทธิที่จะได้รับทนายความจากรัฐตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173

การให้ความช่วยเหลือจำเลยในด้านทนายความนี้ นับว่าเป็นแนวคิดในด้านรัฐสวัสดิการ อย่างหนึ่ง ที่รัฐจะให้ความช่วยเหลือแก่จำเลยในการมีที่ปรึกษากฎหมายในการดำเนินคดีสำหรับ จำเลยที่ไม่มีทนายความ

ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยจึงเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในการที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้จำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงสามารถละเมิดสิทธิจำเลยโดยการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้นั่นเอง อันเป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานที่มีบัญญัติไว้ตามหลักสากลและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.3.2 ปัญหาการละเมิดสิทธิของจำเลยตามหลักมาตรฐานสากล

หลักสิทธิมนุษยชนที่เป็นหลักสากลและได้มีการรับรองเป็นลายลักษณ์อักษรในกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยปรากฏหลักการตามข้อ 14 ในฐานะ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ด้วยผลของกติกา ระหว่าง ประเทศใด ICCPR นี้ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายจึงมีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะต้องจัดให้มี กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดี อย่างเป็นธรรมตาม ICCPR ข้อ 14 นี้มีสิทธิลำดับรองอยู่ 11 ประการด้วยกัน คือ

1. สิทธิที่ได้รับการพิจารณาคดีโดยสารที่มีอิสระและเที่ยงธรรม
2. สิทธิที่รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์
3. สิทธิที่ได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา
4. สิทธิที่รับการพิจารณาคดีในเวลาที่เหมาะสม

5. สิทธิที่จะมีทนายความ
6. สิทธิรับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง
7. สิทธิที่จะมีล่าม
8. สิทธิที่จะไม่ให้คำให้การ
9. สิทธิการอุทธรณ์ต่อศาลสูง
10. สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด
11. สิทธิที่จะไม่ถูกพิจารณาคดี 2 ครั้งจากการกระทำความคิดเพียงครั้งเดียว

จากการอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิทธิของจำเลยที่ได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง (Right of Confrontation) นั้นเป็นสิทธิลำดับรองประการหนึ่งของสิทธิที่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในข้อ 14 (3)(d) ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐที่เป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ ICCPR แต่ละรัฐมีพันธกรณีที่จะต้องกำหนดให้หลักการพิจารณาคดีอาญานั้นต้องกระทำต่อหน้าจำเลยอยู่เสมอเพื่อให้จำเลยสามารถรับรู้กระบวนการพิจารณาที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิตน

จะเห็นว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในการพิจารณาคดีอาญา ผู้ต้องหาต้องมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อเท็จจริงและข้อกล่าวหา โดยถือว่าเป็นหลักประกันขั้นต่ำที่ต้องดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่าผู้ต้องหาต้องได้รับทราบและเข้าใจถึงข้อกล่าวหาที่นำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้องและเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้สามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา นอกจากนี้ ยังให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาซึ่งได้กระทำความผิดอาญาให้ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดในชั้นพิจารณา บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศาล และมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรม รวมทั้งสิทธิในการมีทนายความในชั้นศาล ซึ่งรัฐต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลย ในกรณีที่จำเลยไม่มีทนายความและจำเลยต้องการทนายความ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยจึงเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเองเพื่อเป็นการประกันว่าจำเลยต้องได้รับทราบได้ว่าพยานหลักฐานต่างๆที่

ได้นำสืบในชั้นพิจารณาได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไรอันจะนำไปสู่ความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันซึ่งทำให้จำเลยสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

DDPU

บทที่ 3

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

ในคดีอาญาไม่ร้ายแรง

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า โดยจะกล่าวถึงภาพรวมของระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน แนวความคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งประเทศไทยถือหลักการพิจารณาต่อหน้าอย่างเคร่งครัด เว้นแต่มีกฎหมายให้อำนาจให้พิจารณาลับหลังได้ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป และหลังจากนั้นจะได้อธิบายถึงสิทธิของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา

3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

สำหรับในการดำเนินคดีอาญานั้นจะมีการดำเนินคดีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันกล่าวคือ มีระบบไต่สวนแบบโบราณ (Inquisitorial System) และระบบคำฟ้องหรือระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

(1) ระบบการไต่สวนแบบโบราณ (Inquisitorial System)

ระบบการไต่สวนแบบโบราณ (Inquisitorial System) อำนาจการดำเนินคดีทั้งหมดอยู่ในมือของผู้พิพากษา โดยผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการไต่สวนค้นหาความจริงและเป็นการดำเนินคดีโดยลับ เป็นระบบการสืบพยานหลักฐานที่เน้นแสวงหาความจริงมิได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ที่การนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ การดำเนินคดีอาญาแบบนี้ไม่มีผู้ฟ้องหรือผู้ถูกฟ้องมีแต่เพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน ผู้พิพากษาจะสอบสวนข้อเท็จจริงใดๆก็ได้โดยไม่มีข้อจำกัดแม้กระทั่งการข่มขู่ การทำร้าย ทรมานร่างกายเพื่อให้สารภาพผิดโดยที่ผู้ถูกไต่สวนไม่มีสิทธิ์ใดๆในการต่อสู้คดีโดยมุ่งค้นหาความจริงเป็นสำคัญ¹

---

¹ อุดม รัฐอมฤต, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), น. 26.

ลักษณะของระบบไต่สวนแบบโบราณอาจสรุปได้ดังนี้

1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีมีอำนาจที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือคัดสืบพยานหลักฐานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้มากที่สุด ศาลจึงอาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบวิธีการ

2) การพิจารณาคดีโจทก์มีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลค้นหาพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ยืนยันข้อเท็จจริง

3) ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานหลักฐานเป็นแบบพิธีที่เคร่งครัดไม่มีบทคัดพยานหลักฐานแต่เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดได้อย่างกว้างขวาง

แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีแบบไต่สวนแบบโบราณมีผลเสียที่สำคัญคือ เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นผู้สอบสวนเรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นผู้ค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาพิจารณาและพิพากษาลงโทษซึ่งเป็นไปได้โดยที่ระบบการไต่สวนแบบโบราณจะมีความเป็นกลาง คงไม่มีผู้พิพากษาคิดตัดสินว่าบุคคลที่ตนจับมาไม่มีความผิดและในการค้นหาความจริงไม่มีข้อจำกัดทั้งเนื้อหาและวิธีการทำให้ผู้ถูกไต่สวนตกอยู่ในฐานะกรรมแห่งคดีไม่มีสิทธิใดๆในการต่อสู้เพื่อให้ตนพ้นผิด ในเวลาต่อมารูปแบบของการดำเนินคดีจึงค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปมีการจำกัดบทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดีอาญาให้มีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น โดยการเริ่มต้นคดีจะต้องมีผู้ฟ้องว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เช่น มีการร้องทุกข์ การกล่าวโทษจากผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการสามารถร่วมดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความจริง มีการพิจารณาคดีภายในขอบเขตของวัตถุแห่งคดีที่ปรากฏในคำฟ้องเท่านั้นผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จนในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาจึงได้กลายเป็นระบบกล่าวหา²

(2) ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ของบุคคลสองฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัว ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าผู้พิพากษาที่ปราศจากอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด (Neutrality) ดังนั้นผู้พิพากษาจึงมีดุลพินิจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอย่างจำกัด ศาลจะไม่ริเริ่มค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง แต่ปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะเป็นผู้นำพยานหลักฐานเข้าสืบ เมื่อถึงขั้นสุดท้าย ผู้พิพากษาจะเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้ชนะคดีไปตามกระบวนการหรือเนื้อหาแห่งพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอสาเหตุที่เรียกการดำเนินคดีในลักษณะเช่นนี้ว่าระบบกล่าวหา ก็เพราะโดยทั่วไปการดำเนินคดีเริ่มเมื่อบุคคลหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องกล่าวหาบุคคลอีกคนหนึ่งต่อศาล ถ้าไม่มีผู้กล่าวหา ก็จะไม่มี

² วรรกกริชย์ โคมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 21.

การดำเนินคดี นอกจากนี้ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในฐานะคู่ความที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในขณะที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวหาฟ้องร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิดหรือเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการของกฎหมาย คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหา³ โดยในคดีอาญาจึงต้องเริ่มคดีโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย ระบบนี้จึงเน้นเป็นพิเศษว่า จำเลยในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่ล้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อโจทก์ได้นำสืบว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ศาลและจู้จะวางตัวเป็นกลางทำหน้าที่เสมือนกรรมการผู้ตัดสินกีฬา ศาลมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลให้คู่ความทั้งสองฝ่ายดำเนินคดีตามกฎหมาย และกติกาที่วางไว้ในกฎหมายลักษณะพยาน การพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ จึงถือหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โดยจะต้องมีการพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีการซักค้านพยานฝ่ายตรงกันข้าม และสิทธิของจำเลยที่จะมีทนายถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น⁴

ลักษณะของระบบกล่าวหาอาจสรุปได้ดังนี้

1) ศาลมีบทบาทจำกัด โดยเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม

2) โจทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความจริงศาลไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อเป็นคุณแก่ฝ่ายใด โจทก์และจำเลยมีหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของแต่ละฝ่ายคู่ความจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบคดีของตนเองและถือว่าจำเลยเป็นประธานในคดี

3) มีกฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานและวิธีการนำสืบพยานหลักฐานที่เคร่งครัดมากขึ้น

ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจมากนักมีบทตัดพยานหลักฐาน โดยไม่รับเอาพยานหลักฐานที่ขัดกับหลักเกณฑ์การรับฟังเข้าสู่สำนวนความ

3.2 แนวคิดและความหมายของไทย

โทษ คือ เครื่องมือทางกฎหมาย กล่าวคือ เป็นวิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้กับมนุษย์ด้วยกันที่ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อระเบียบสังคมที่มีฐานะเป็นกฎหมายอาญา อันเป็นการ

³อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 22, ฉบับที่ 2, น. 242 (มิถุนายน 2535).

⁴ โสภณ รัตนากร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), น. 2.

กระทำที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายของบุคคลอื่น หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ตามโครงสร้างความคิดทางอาญาของแต่ละฐานความผิด ที่ยังให้เกิดผลตอบสนองต่อเหยื่อ ผู้ได้รับความเสียหาย คนในสังคมและรัฐ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำรงชีวิตที่ปกติในสังคม ตลอดจนทั้งความมั่นคงแห่งรัฐ⁵

ดังนั้น โทษ โดยธรรมชาติของตัวมันเองจึงต้องสร้างความเกรงกลัว หรือให้น้ำหนักในทางความคิดความรู้สึกต่อตัวผู้ที่จะกระทำความคิดว่าเขาจะได้รับผลร้ายมากกว่าการกระทำที่ละเมิดต่อบทบัญญัติในกฎหมายอาญานั้น⁶ ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางทรัพย์สิน เสรีภาพ ชีวิตร่างกาย เป็นต้น เช่นนี้การใช้โทษจึงต้องตอบสนองต่อสังคมว่าโทษจะนำมาใช้กับบุคคลเมื่อมีการกระทำความคิดกฎหมายอาญา โดยจะต้องถูกกำหนดให้สัมพันธ์กับสภาพบริบทของสังคมนั้นๆ และต้องมีการใช้โดยกระบวนการพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรมที่แสดงถึงการดำเนินผู้กระทำผิด⁷

ในอดีตโทษถูกกำหนดขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษ และทำให้ผู้ได้รับโทษได้รับผลร้ายแต่ในทางกฎหมายอาญาปัจจุบันการตรากฎหมายและระวางโทษมักจะมีกระบวนการและกลไกที่สมาชิกในสังคมนั้นๆ มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการ เนื้อหาของกฎหมายจะกำหนดว่าอะไรบ้างเป็น โทษทางอาญา ซึ่งนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติแล้วก็จะไม่ใช่โทษทางอาญา และรัฐเท่านั้น โดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะเป็นผู้ลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามวิธีการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและถูกต้องชอบธรรมด้วย⁸

3.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษ คือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายนั้นๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษ

⁵ ธานี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2557, น. 22.

⁶ อุททิศ แกน โกศิก, หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ, (กรุงเทพมหานคร : วัดธาตุทอง, 2515).

⁷ ธานี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2557, น. 23.

⁸ เพิ่งอ้าง.

มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไป (General Prevention) คือ การลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้งดความผิดนั้นๆ ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมาก่อทำความผิดเดียวกันซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อจะตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา⁹ โดยการป้องกันมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ได้รับโทษรู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำผิดอันเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป เรื่องนี้ในทางทฤษฎีหรือปรัชญาการลงโทษได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญ มี ดังนี้¹⁰

(1) การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน¹¹ (Retribution)

ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้การลงโทษจะเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทนหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การกระทำความผิดเป็นกรรมชั่วเมื่อผู้ใดกระทำผิดก็ต้องชดใช้กรรมของตนโดยการรับโทษ การลงโทษในทุกกรณีจะต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น ความผิดที่ได้กระทำและโทษที่ได้รับจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกัน

⁹ ธาณี วรรณทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2553, น. 33.

¹⁰ อุททิศ แกนโกติก, หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ, (กรุงเทพมหานคร : วัดธาตุทอง, 2515).

¹¹ Clemens Bartollas, Invitation to Corrections, (Boston: U.S.A. Allyn & Bacon, 2002), p. 71-72.

อ้างใน ธาณี วรรณทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2553, น. 34.

(2) การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่¹²(Deterrence)

มีหลักการว่า การลงโทษจะคำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลต่อประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

1) มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความผิดพลาดไม่กล้ากระทำอีก

2) เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นบ้าง ทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

การข่มขู่ดังกล่าวทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ จะทำให้หลายคนไม่กล้ากระทำความผิดแล้วยังมีผลทำให้คนทั่วไปคิดว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง

(3) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข¹³(Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขประสงค์เพียงเพื่อจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีก พยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งไม่กระทำผิดซ้ำขึ้นอีกซึ่งทฤษฎีนี้เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎีที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาแล้ว แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะทำให้คนประพฤติตัวดีขึ้น หรือสำนึกในการกระทำที่ไม่ดีของตนเอง ประกอบกับเห็นว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษแล้วกลับใจไม่กระทำผิดซ้ำอีกไม่เป็นที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย

(4) การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดได้อีก¹⁴(Incapacitation)

¹² Stephen Livingstone and Tim Owen, *Prison Law*, 2nd ed. (New York: Oxford, 1999), pp. 415-416. And Clemens Bartollas, *Invitation to Corrections*, (Boston: U.S.A. Allyn& Bacon, 2002), p. 28,29. อ้างใน ธาณี วรภัทร์, *หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553), น. 35-37.

¹³ Stephen Livingstone and Tim Owen, *Prison Law*, 2nd ed. (New York: Oxford, 1999), pp. 452. And Clemens Bartollas, *Invitation to Corrections*, (Boston: U.S.A. Allyn& Bacon, 2002), p. 52-54. อ้างใน ธาณี วรภัทร์, *หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2553), น. 37.

¹⁴ Clemens Bartollas, *Invitation to Corrections*, (Boston: U.S.A. Allyn& Bacon, 2002), p. 71-75. And Joan Petersilia, *When Prisoners Come Home*, (New York: Oxford, 2003), p.12,13, p.64-65 อ้างใน ธาณี วรภัทร์, *หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553), น. 37.

เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิด อาจได้แก่ การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์จะกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตามอันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงกับบุคคลนั้นๆอีกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และแนวนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลาแนวคิดของทฤษฎีต่างๆเหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤตได้ หากเราพิจารณาประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่อดีตของไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จะพบว่าการนำทฤษฎีต่างๆมาใช้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้นั้นจะผสมกลมกลืนกันอยู่หลายแนวทฤษฎี ปรากฏในโทษและวิธีการบังคับโทษในทางอาญา¹⁵

3.4 เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามนุษย์ มีตัวปัญญา ในการแยกผิดชอบชั่วดีได้ไม่เท่ากัน คนทำผิดทำชั่วก็ต้องถูกดำเนินคดีและสุดท้ายก็ต้องมีการใช้มาตรการบังคับทางอาญาเมื่อปรากฏว่าเขาได้ทำผิดกฎหมายอาญาจริง การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงมีความสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเหตุผลและสาระสำคัญในการกำหนดใช้มาตรการเหล่านั้น เพราะทุกคนอยู่ในสถานะของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันเหมือนกันตามธรรมชาติ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีเท่ากันด้วยกัน เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับทางอาญากับบุคคลคนหนึ่งนั้น จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความ เป็นภาวะวิสัยในการใช้มาตรการบังคับนั้นๆที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม¹⁶

การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงต้องมีกรอบแนวคิดแนวทางในการใช้ดุลพินิจ เหตุผล เสมอว่าทำไมจึงใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นๆและตามจำนวนหรือระยะเวลานั้นๆแก่ผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้น การใช้มาตรการบังคับทางอาญาแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง นอกเหนือจากข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดแล้ว จึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดด้วยเป็นสำคัญ¹⁷ โดยมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ซึ่งศาสตราจารย์ดร. คณิต ฅ นคร อธิบายมาตรานี้ว่า บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงหลัก

¹⁵ ชานี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2553), น. 38.

¹⁶ เพ็งอ้าง, น. 24.

¹⁷ เพ็งอ้าง.

ตรวจสอบ ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มีความสำคัญที่ชอบที่จะตรวจสอบด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือมิฉะนั้นก็เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล¹⁸ การมีข้อมูลของบุคคลผู้กระทำความผิดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นที่มาของเหตุผลในการเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญาและกำหนดความหนักเบาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดที่สำคัญกับพฤติกรรมของการกระทำความผิดนั้นๆ¹⁹

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาอีกประการคือ การใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการกระทำของบุคคล ตามหลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดหรือความผิดอาญาที่ได้มีการกระทำขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคนๆ นั้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็นประธานของการบังคับโทษ คือ ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลักการกำหนดโทษจึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลสำคัญของตัวผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ²⁰

3.5 ระบบสังคมกับการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา

ข้อเรียกร้องจากสมาชิกในสังคมคือ การดำรงชีวิตอยากสงบสุขและปลอดภัย มาตรการบังคับทางอาญาจึงเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมสังคมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่ไม่พึงประสงค์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ที่ได้ผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติหรือบัญญัติในนามของรัฐอันเป็นผู้มีและใช้อำนาจปกครอง กำหนดกรอบขอบเขตลักษณะของพฤติกรรมการกระทำของสมาชิกในสังคมที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ปรารถนาให้กระทำพฤติกรรมนั้นๆ เช่น พฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ หรือพฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งจะมีผลในการควบคุมอาชญากรรมต่างๆ ที่หากเกิดขึ้นในสังคม และควบคุมบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาหรือผู้ที่เป็นอาชญากรอันทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับใช้ต่อบุคคล

¹⁸ คณิต ฅ นคร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2552), น. 115-116.

¹⁹ ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2557, น. 24.

²⁰ เพ็งอ้าง, น. 25.

ในรัฐได้จริงในการป้องกันปราบปรามการกระทำผิดและการปกป้องคุ้มครองสังคมตามภารกิจของกฎหมายอาญา²¹

ประเทศที่มีมาตรการบังคับทางอาญาที่ดี มีประสิทธิภาพในการป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษนั้นจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ ประเภทและปริมาณของการกระทำผิด ความถี่ของการกระทำและความรุนแรงเป็นสิ่งสะท้อนผลการดำเนินงานที่สำคัญ ประเทศที่กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมาตรการบังคับทางอาญาใช้ได้ดี พฤติกรรมของสมาชิกในสังคมก็จะอยู่ในกรอบของกฎหมาย การกระทำผิดต่อกฎหมายก็จะเกิดขึ้นน้อย ส่งผลต่อความสงบสุขของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมีความเจริญก้าวหน้ากระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมก็จะมีขนาดไม่ใหญ่มากนักและใช้งบประมาณต่ำและปริมาณผู้ต้องขังก็น้อย²²

ดังนั้น การใช้มาตรการบังคับทางอาญากับคนๆหนึ่งที่เป็นสมาชิกในสังคมที่ไม่เป็นธรรมเกิดความคลาดเคลื่อนผิดพลาด ย่อมมีผลกระทบต่ออนาคตของสังคมนั้นๆ การที่คนจะตัดสินใจคนลงโทษคนจึงต้องการความเป็นภาวะวิสัยที่สูงมาก การที่คนๆหนึ่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ก็เกิดค่าใช้จ่ายเกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสของสังคม ภาษีจึงต้องถูกนำมาใช้กับองค์กรและกระบวนการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเมื่อถึงที่สุดมีการใช้มาตรการบังคับทางอาญา การบริหารจัดการยังต้องใช้ค่าใช้จ่ายอีกมากมายเป็นต้นทุนที่เป็นค่าเสียโอกาสของสังคมในการพัฒนาประเทศอย่างยิ่งเพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายต่างๆโดยตรงแต่ค่าใช้จ่ายทั้งหมดมาจากรัฐซึ่งเป็นเงินภาษีของคนในสังคมส่วนรวม²³

3.6 หลักความเสมอภาค

แนวความคิดเรื่องหลักความเสมอภาคในปัจจุบันได้รับการยอมรับอย่างชัดเจน โดยถือว่าบุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายถึงเป็นที่ยอมรับสิทธิเสรีภาพอันเป็นสาระสำคัญของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและไม่อาจพรากไปได้ โดยบุคคลทุกคนเกิดมามีเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการที่เสมอภาคกัน เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน แต่หลักความเสมอภาคนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพเนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอภาคกันทุกคนความเสมอ

²¹ เห่งอ้าง, น. 25-26.

²² เห่งอ้าง, น. 26.

²³ เห่งอ้าง, น. 26-27.

ภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้นหลักความเสมอภาคได้ถูกหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้การปฏิบัติตามหลักความเสมอนั้นจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆซึ่งจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้²⁴

3.7 สถานะประชาชนในคดีของผู้ถูกกล่าวหา

ในการดำเนินคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็น “ประชาชนในคดี” (Procedural Subject) กล่าวคือ การเป็นผู้มีสิทธิต่างๆในคดี²⁵ ในระบบกล่าวหา การแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากองค์กรศาล เป็นการให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ต้องหาและจำเลย ได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดี เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาและจำเลยกลายเป็น “ประชาชนในคดี” ได้รับการคุ้มครองในคดีอันสอดคล้องกับหลักที่ว่า “บุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด”²⁶

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเป็นประชาชนในคดีของผู้ถูกกล่าวหา มี 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก คือ ประเด็นที่เกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องข้อหา กล่าวคือ การที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้แก้ข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ได้อย่างเต็มที่ อันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย ฉะนั้น การที่ผู้ต้องหาจะได้แก้ข้อหาได้นั้น ผู้ต้องหาจะต้องเข้าใจว่าตนถูกกล่าวหาอย่างไร มิใช่เพียงแต่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใด²⁷ นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้กระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่แจ้งสิทธิบางประการแก่จำเลยเพื่อให้สามารถให้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อคดีเข้าสู่ชั้นศาลเปิด

²⁴ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), น. 138.

²⁵ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 134

²⁶ รุ่งนภา เอี่ยมศรี, “สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 10.

²⁷ กรรภิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2562), น. 32.

โอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้โต้แย้งหรือสนับสนุนพยานหลักฐานของตนและเพื่อเป็นการประกันว่าพยานที่ให้การเป็นพยานกับจำเลยจะต้องปรากฏตัวและแสดงข้อเท็จจริงในศาล

ประเด็นที่ 2 คือ แนวความคิดเกี่ยวกับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (ne bis in idem) ซึ่งหมายความว่า บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำเดียวกัน ซึ่งมีหลักอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) และ 21 เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า การดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก การดำเนินคดีอาญาใดที่ขัดต่อหลักห้ามการดำเนินคดีอาญาซ้ำในความผิดเดียวกันเท่ากับว่า ในการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่สามารถอำนวยความสะดวกหรือให้แก่มุขฝ่ายใดได้อย่างแท้จริงมาตั้งแต่ต้น²⁸

ความเป็นมาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเกิดมาจากแนวความคิดที่จะคุ้มครองประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมและเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาและการลงโทษทางอาญาเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น รัฐจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น หากมีการดำเนินคดีอีกครั้งหรือมีการดำเนินคดีซ้ำและทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องเดือดร้อนอีกในการกระทำความผิดครั้งเดียวย่อมไม่เป็นธรรม²⁹

หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเป็นที่ยอมรับของนานาอารายะประเทศถือเป็นหลักกฎหมายหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในกฎหมายระหว่างประเทศอยู่หลายฉบับ เช่น

(1) ปฎิญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้เริ่มก่อตัวในช่วงศตวรรษที่ 15-17 เป็นต้นมา ได้มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติอันเป็นสิทธิหรือความชอบธรรมขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ตามธรรมชาติพร้อมกับการเกิดของมนุษย์ได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล เคารพความเสมอภาค ไม่ควรล่วงละเมิดชีวิต ร่างกาย เสรีภาพซึ่งกันและกัน เพื่อความมั่นคงในชีวิตและเสรีภาพ มนุษย์จำเป็นต้องยอมรับการทำสัญญา

²⁸ สุจิตา กาญจนวงษ์, “การดำเนินคดีอาญาซ้ำขึ้นเจ้าพนักงาน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรินซ์ตัน มอนกซ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), น. 2.

²⁹ Joshua Dressler (ed.), *Encyclopedia of Crime and Justice*, 2nd ed., (New York: Mocomillan Reference USA, 2002), p. 549-550.

ประชาคมโดยยอมรับสภาพที่มีสิทธิเสรีภาพโดยมีข้อจำกัดตามกฎหมาย มีใช้อยู่บนความอำเภोजองบุคคลใดบุคคลหนึ่งครั้งนี้โดยคำนึงถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชน³⁰

ในปี ค.ศ. 1945 ประชาคมโลกได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันของบรรดา รัฐต่างๆ โดยรัฐจะต้องปฏิบัติต่อพลเมืองของตนโดยมีมาตรฐานขั้นต่ำในการประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นการกำหนดให้รัฐซึ่งมีอำนาจมหาชนดำเนินการในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอันเป็นความจำเป็นที่มนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันลุล่วงไปได้ มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยต้องผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพ มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจในลักษณะกดขี่ ข่มเหง หรือลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน³¹ โดยในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีหลักการที่เกี่ยวกับการห้ามดำเนินคดีที่อยู่ในข้อ 10 ที่กำหนดว่า “บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตลอดจนข้อหาที่ตนถูกกล่าวหาใดๆทางอาญา”³²

สำหรับประเทศไทยได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของหลักเกณฑ์สากลขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยได้เข้าร่วมลงมติในที่ประชุมสมัชชาทั่วไปขององค์การสหประชาชาติเพื่อรับรองให้ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคมพ.ศ. 2491³³

(2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966

จากแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติที่มีความสำคัญในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของบุคคลทำให้การใช้อำนาจรัฐต้องเคารพต่อความเป็นพลเมืองยอมรับสิทธิอันมีมาแต่กำเนิด กล่าวคือฝ่ายนิติบัญญัติต้องมีการตรากฎหมายไปในทางส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและ

³⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 1 : วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), น. 64.

³¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง,” รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล รวบรวมโดยคณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539), น. 24.

³² Universal Declaration of Human Rights

Article 10

Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

³³ ชัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง, “การดำเนินคดีช้า : ศึกษาผลคำพิพากษาศาลต่างประเทศต่อการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), น. 45.

เสรีภาพ ฝ่ายบริหารต้องบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และฝ่ายตุลาการต้องไม่ตีความไปในทางละเมิดสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1966 สมัชชาแห่งองค์การสหประชาชาติพยายามต่อยอดแนวคิดดั้งเดิมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดให้มีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมาย และเป็นการกำหนดมาตรฐานการพิจารณาคดีอาญาระดับสากล เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานการพิจารณาคดีอาญาและการดำเนินคดีซ้ำ โดยการพิจารณาคดีอาญาคงจะได้รับการสนับสนุนไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ มีการพิจารณาคดีที่เป็นกรรม³⁴ ทั้งนี้การดำเนินคดีซ้ำได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเที่ยงธรรม ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียว มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือปล่อยตัว ทั้งนี้ข้อห้ามหรือสิทธิต่างๆจัดเป็นประเด็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างมาก โดยมีประเทศต่างๆขานรับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย”³⁵

สำหรับประเทศไทย คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2535 ให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 โดยมีความเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบที่สามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ดีที่สุด ทำให้ได้รับการยอมรับนับถือจากต่างประเทศและยังสร้างความมั่นใจว่าประเทศไทยมีการส่งเสริมและพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนอันเป็นมาตรฐานสากลอีกด้วย³⁶

ดังนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็น “ประธานแห่งคดี” ซึ่งต้องทำหน้าที่พิสูจน์ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ต่อศาล การให้สิทธิคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนับว่าเป็นการให้ความเท่าเทียมแก่ประชาชนมีอำนาจเท่ากับรัฐ เพื่อไม่ให้เกิดการฟังความฝ่ายเดียว ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อ

³⁴ International Covenant on Civil and Political Rights

Article 14

7. No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country.

³⁵ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), น. 325-326.

³⁶ ชัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง, “การดำเนินคดีซ้ำ: ศึกษาผลคำพิพากษาศาลต่างประเทศต่อการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), น. 48.

ประชาชนผู้บริโภคได้³⁷ ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดีมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล มิให้ถูกระทบจากการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเกินความจำเป็นในการดำเนินคดี³⁸ อันสอดคล้องกับหลักที่ว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความจริงที่ว่า บุคคลเกิดมาพร้อมกับศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์ มีอาชญากรรมได้ และย่อมมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี³⁹

3.8 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับการพิจารณาคดีต่อ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเริ่มดำเนินขึ้นทันที แต่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นย่อมกระทบกับสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา เช่น ต้องมีการจับ การค้น โดยการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในขั้นตอนต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม⁴⁰

3.8.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

การดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายในการค้นหาความจริงว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาได้อำนาจความผิดจริงหรือไม่ ย่อมให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการมีตัวจำเลยอยู่เพื่อมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี⁴¹ เนื่องจากผลของคำพิพากษาอาจเป็นผลร้ายต่อจำเลย การพิจารณาและสืบพยานในคดีนั้นจำเลยจึงควรอยู่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แม้ในบางกรณีที่มีทนายความมาช่วยเหลือจำเลยและตัวจำเลยไม่มาศาลแต่มีทนายความมาช่วยแก้ต่างคดีให้ ก็ไม่อาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้⁴²

ก) ความหมายของกระบวนการพิจารณาและการพิจารณาในคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

³⁷ ปาริณา ศรีวินิชย์, “เป็นผู้ต้องหา ทำอย่างไร, รู้ลึกกับจุฬา (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย),” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2560, จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/5298/>.

³⁸ รุ่งนภา เอี่ยมศรี, “สิทธิของผู้ต้องหาต่อการช่วยเหลือทางกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 13.

³⁹ คณิต ณ นคร, “อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล,” บทบัณฑิตย, เล่ม 52, ตอน 4, น. 5 (2539).

⁴⁰ ธนธรรม เจริญเลิศ, “ขอบเขตของการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), น. 9.

⁴¹ ไพจิตร บุญญพันธ์, “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย,” บทบัณฑิตย, เล่ม 24, ตอน 4, น. 747 (2509).

⁴² คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561, น. 87-88).

ความหมายของการพิจารณานั้น มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1(8)⁴³ โดยนำความหมายนี้มาใช้กับคดีอาญาได้ด้วย โดยหลักนั้นการดำเนินคดีอาญานั้นต้องกระทำต่อหน้าจำเลยอันเป็นการกระทำซึ่งเป็นตามขั้นตอนของกฎหมายดังนี้คือ⁴⁴

(1) ขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้อง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดโดยชัดแจ้งให้มืองค์กรของฝ่ายบริหารที่ทำหน้าที่ในการสอบสวน คือพนักงานสอบสวน⁴⁵ โดยการสอบสวนนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อตรวจสอบให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยตรวจสอบจากพหุติการณ์ต่างๆที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทั้งนี้เพื่อพิสูจน์ให้แน่ชัดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด⁴⁶ โดยพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่พิจารณาจากพยานหลักฐานในเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานทั้งหมดนั้นเพียงพอที่จะลงโทษผู้ต้องหาหรือไม่เพราะวัตถุประสงค์ของการฟ้องร้อง คือการนำตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิจารณาคดีและพิพากษาคดีต่อไป เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเสนอพนักงานอัยการ โดยทำความเข้าใจ “สั่งฟ้อง” ส่งไปยังพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมมานี้เพียงพอแล้ว พนักงานอัยการก็จะดำเนินการฟ้องผู้ต้องหา หรือในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอ จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็สามารถทำได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง พนักงานอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีโดยการนำพยานหลักฐานที่มีอันเป็นข้อบ่งชี้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดมาแสดงต่อศาลเพื่อให้จำเลยได้รับโทษ

(2) ขั้นตอนการพิจารณาและพิพากษาคดี

ขั้นตอนการพิจารณาคดีเป็นขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นผู้ใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการทั้งนี้ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยศาลจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

⁴³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1(8)

⁴⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540,” บทบัญญัติ, เล่ม 54, ตอน 4, (2556).

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

รับฟังพยานหลักฐานในคดี โดยให้ความเป็นธรรมตามกฎหมายว่าพยานหลักฐานใดได้มาชอบหรือไม่ชอบ หากได้มาโดยไม่ชอบก็จะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ⁴⁷

โดยการพิจารณาไปจนถึงขั้นตอนการพิพากษานั้นคือ การชี้ขาดตัดสินคดีว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้องหรือไม่ อย่างไร และจะลงโทษจำเลยหรือไม่ ตลอดจนการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษในกรณีที่จะลงโทษผู้นั้น⁴⁸

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ กฎหมายก็ถือเป็นข้อยกเว้นที่จะอนุญาตให้ศาลให้คำรับสารภาพของจำเลยเป็นข้อเท็จจริงในการทำคำวินิจฉัยและชี้ขาดคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176⁴⁹ ซึ่งกรณีที่ศาลจะพิพากษาโดยไม่ต้องสืบพยานในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) เป็นคดีที่ไม่ใช่ความผิดที่มีอัตราโทษขั้นต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือมากกว่า

นั้น

(2) เป็นการรับสารภาพในชั้นพิจารณา

(3) คำรับสารภาพนั้นต้องชัดแจ้งและตลอดข้อหา⁵⁰

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาในคดีอาญานั้น จำเลยเป็นบุคคลที่สำคัญหากไม่มีตัวจำเลยศาลก็ไมอาจที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ แต่ถ้าหากจำเลยอยู่ในกระบวนการพิจารณา ก็สามารถที่จะให้การเพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ให้ตนหลุดพ้นไปจากคดีได้

ข) ขอบเขตของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้า

⁴⁷ ตามหลัก “ผลไม้มือของต้นไม้ที่มีพิษ” หรือ “Fruit of the Poisonous Tree” ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยบัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในมาตรา 226/1

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185.

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 176 บัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน และจำเลยบางคนรับสารภาพ เมื่อศาลเห็นสมควรจะสั่งจำหน่ายคดี สำหรับจำเลยที่ปฏิเสธเพื่อให้โจทก์ฟ้องจำเลยที่ปฏิเสธนั้นเป็นคดีใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้”

⁵⁰ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), น. 108.

หลักการพิจารณาคดีที่สำคัญประการหนึ่งคือ การคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติเยี่ยงผู้กระทำความผิดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งรวมถึงการที่ไม่ได้รับการประจานต่อหน้าสาธารณะชนด้วย ดังนั้นข้อความที่นำเสนอในการพิจารณาคดีของศาล อาจมีข้อความที่น่าจะทำให้จำเลยเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังได้ ดังนั้น โดยปกติศาลจะไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพ หรือถ่ายทอดการพิจารณาเพื่อนำเสนอต่อสาธารณชน เว้นแต่เป็นการรายงานข่าวโดยไม่ปรากฏภาพของจำเลยหรือห้องพิจารณาคดี⁵¹ เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาสมดุลในการใช้อำนาจของรัฐไปด้วย

ในการพิจารณาคดีอาญาที่ดีนั้นต้องให้โอกาสของกลุ่มความในการเผชิญหน้ากันเพื่อที่จะต่อสู้กันอย่างเป็นธรรม โดยโจทก์และจำเลยจะต้องอยู่ในศาลในการสืบพยานเพื่อให้จำเลยได้รับรู้ทุกขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาลและในการสืบพยานเพื่อที่จะต่อสู้คดี สืบหักล้างพยานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งหลักนี้เป็นหลักที่กฎหมายบังคับเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่จำเลย ซึ่งจำเลยไม่อาจจะสละสิทธินี้ได้

หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Rights to Fair Trial) เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมและสันติภาพ หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม ป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ (Abuse of Power) ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจและเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับการปฏิบัติด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่ชัดเจน แน่นอน คาดหมายได้และเป็นธรรม ซึ่งในประเทศไทยมีแนวความคิดเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) ไว้ในมาตรา 28 และมาตรา 29⁵²

⁵¹ เพิ่งอ้าง, น. 74-75.

⁵² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือกระทำการใดๆอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจากการทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจากการทำไม่ได้”

นอกจากนี้ขอบเขตของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยยังมีปรากฏในอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งสภายุโรป ค.ศ. 1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950) ซึ่งได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีไว้ดังนี้⁵³

“ข้อ 8 จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผย ดังนี้

(1) ในคดีแพ่งหรือคดีอาญา บุคคลผู้ถูกฟ้องจะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในเวลาที่เหมาะสม โดยศาลหรือองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีตามกฎหมาย

(2) บุคคลที่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญา จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด (Presumption of Innocence)”

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า จำเลยสามารถมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการต่อสู้คดีที่เป็นสิทธิที่สำคัญและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรฐานสากล เพราะเป็นการยกระดับฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นเพียงผู้ถูกซักฟอก มาเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ดังนั้นแนวทางเพื่อจะให้จำเลยมีสิทธิมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ต้องประกอบด้วย การที่จำเลยมีความสามารถในการต่อสู้คดีกล่าวคือ จำเลยจะต้องมีสภาพจิตที่สามารถต่อสู้คดีได้ มีสิทธิมีทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดี มีสิทธิได้ทราบข้อกล่าวหาและข้อเท็จจริงที่กล่าวหา และมีสิทธิซักค้านหรือนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อโต้แย้งพยานฝ่ายโจทก์และพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตน

มาตรา 29 บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

ในคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

⁵³ ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย, รายงานการศึกษาลดับสมบูรณเรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานกฤษฎีกา, 2540), น. 13-14.

นอกจากนี้ยังมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกา คัดค้านคำพิพากษาของศาลอีกด้วย⁵⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการเห็นตัวพยาน และได้รับฟังการสืบพยานรวมทั้งใช้สิทธิถามค้านพยานของฝ่ายที่เป็นปรปักษ์แก่ตน เพราะเชื่อว่าสิทธิในการอยู่ในการพิจารณาคดีถามค้านจะนำไปสู่ความจริง นอกจากนี้ยังทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานบุคคลได้ว่า พยานบุคคลนั้นสุจริตใจและน่าเชื่อถือเพียงใด โดยดูจากบุคลิกท่าทางการตอบคำถาม

3.8.2 หลักฟังความทุกฝ่าย

หลักฟังความทุกฝ่าย หมายความว่า คดีอาญาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ไขข้อกล่าวหาได้ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานที่อีกฝ่ายนำมากล่าวอ้าง และยังมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานของตนมาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ ในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิต่างๆ ในการที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร ดังที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคหนึ่ง⁵⁵ หรือทราบว่าตนถูกฟ้องว่าอย่างไร ดังที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5)⁵⁶ ทั้งนี้เพื่อที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงาน หรือให้การแก้ข้อหาในฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง⁵⁷

⁵⁴ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556, น. 77-78.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ”

⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมี (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้”

⁵⁷ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), น. 69-70.

หลักฟังความทุกฝ่าย ยังปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120⁵⁸ โดยเนื้อหาสำคัญของบทบัญญัติแห่งมาตรา 120 นี้ก็คือ การสอบปากคำผู้ต้องหา กล่าวคือ แม้จะได้รวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างจนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง แต่ทราบเท่าที่ยังไม่ได้สอบปากคำผู้ต้องหาพนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องผู้ต้องหาไม่ได้ แม้ถึงว่าในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหานั้น ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ก็ตาม และในการสอบปากคำผู้ต้องหานั้น กฎหมายให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหา หรือแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นประกันเกี่ยวกับหลักฟังความทุกฝ่าย⁵⁹

นอกจากนี้หลักฟังความทุกฝ่ายยังปรากฏในชั้นการพิจารณาคดีของศาล เพื่อเป็นหลักประกันของจำเลยโดยศาลมีหน้าที่ที่จะต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังอีก จนแน่ใจว่าจำเลยเข้าใจข้อหาคดีแล้ว ศาลจึงจะถามคำให้การจำเลยได้ เพราะแม้ว่าตามกฎหมายการบรรยายฟ้องจะได้กระทำอย่างสมบูรณ์แบบและคาดหมายได้ว่าจำเลยสามารถเข้าใจข้อหาดีแล้ว แต่กรณีอาจมีการใช้ภาษาที่เป็นทางการเกินไปหรืออื่นๆที่ทำให้จำเลยอาจยังไม่เข้าใจฟ้องชัดเจนได้ กฎหมายจึงกำหนดให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังอีกทีเพื่อความแน่ใจว่าจำเลยเข้าใจข้อหาในฟ้องอย่างแท้จริงจะได้ให้การแก้คดีได้อย่างถูกต้อง⁶⁰

3.8.3 สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักนิติธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญประการหนึ่งคือ หลักนิติธรรม (The Rule of law) ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

(ก) ความหมายของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม คือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนแม่มุมนุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหารราช หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับ

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติ “ห้ามให้พนักงานในการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

⁵⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), น. 196.

⁶⁰ เพ็งอ้าง, น. 541-542.

เอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชนศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้น โดยเด็ดขาด และโดยยุติธรรม ตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม หลักนิติธรรมถือเป็นพื้นฐานของรัฐธรรมาญาของประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของประชาชน โดยถือหลักการที่ทำให้ประชาชนทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชน ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลักการสำคัญของหลักนิติธรรม หากสังคมขาดหลักนิติธรรม ย่อมไม่มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน สังคมนั้นไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยสงบสุข⁶¹

The Rule of Law ที่นักกฎหมายไทยเรียกว่า หลักนิติธรรม เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบอังกฤษ (Common Law) ปรากฏว่ามีนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ ชื่อ Professor A.V. Dicey เป็นผู้นำคำนี้มาใช้ในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยอธิบายความหมายในแง่มุมใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยและการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง Professor A.V. Dicey กล่าวว่า ความเป็นสูงสุดของกฎหมายและการปกครองโดยกฎหมาย คือ ลักษณะของรัฐธรรมาญาอังกฤษ นั่นคือ หลักนิติธรรม

ดังนั้น ความหมายของหลักนิติธรรม ในทัศนะคติของ Professor A.V. Dicey ประกอบด้วยหลัก 3 ประการได้แก่

หลักข้อที่ 1 บุคคลต้องไม่ถูกลงโทษหรือกระทำร้ายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินของตน เว้นแต่ ได้กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งได้บัญญัติขึ้น โดยกระบวนการอันชอบธรรม และพิพากษาโดยศาลยุติธรรมของแผ่นดิน หมายความว่า หลักนิติธรรมเป็นระบบการปกครองซึ่งตรงข้ามกับระบบใดๆ ที่ปกครองโดยบุคคลที่มีอำนาจกว้างขวาง ไม่จำกัดและใช้อำนาจบังคับได้โดยอำเภอใจ แสดงว่าภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม ประชาชนไม่อาจถูกลงโทษเว้นแต่จะกระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ล่วงหน้า ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้ปกครอง ที่อาจเปลี่ยนแปลงในภายหลังได้ทุกเมื่อ

หลักข้อที่ 2 ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดิน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด จอมถูกบังคับโดยกฎหมายและโทษอย่างเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักความเสมอภาคของกฎหมาย

⁶¹ ชานินทร์ กรีวิเชียร, หลักนิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทชวนพิมพ์ 50 จำกัด, 2553), น. 23-24. พิทยา ลิมสุวัฒน์, “การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา: ศึกษากรณีรัฐให้ความช่วยเหลือ โดยตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาและจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา,” (งานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 9 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559), น. 5.

หลักข้อที่ 3 รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดนั้นมาจากกฎหมายปกติธรรมดาที่ศาลยุติธรรมใช้ตัดสินคดีในชีวิตประจำวันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

จะเห็นได้ว่า Professor A.V. Dicey ให้ความสำคัญกับความสูงสุดของกฎหมาย เนื่องการใช้อำนาจตามอำเภอใจของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและรัฐกับพลเมืองและท้ายที่สุดให้ความสำคัญกับความยุติธรรมซึ่งเป็นผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนั่นเองเป็นต้นกำเนิดของคำว่า The Rule of Law⁶²

นอกจากนี้ มีท่าน Thomas Bingham อดีต Lord Chief Justice of England and Wales ได้อธิบายความหมายและองค์ประกอบหลักของนิติธรรมที่เมื่อได้นำมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสรุปลักษณะได้ดังต่อไปนี้⁶³

1) การใช้อำนาจของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องกระทำอย่างเป็นธรรมและอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย และกฎหมายนั้นต้องตราขึ้นโดยกระบวนการประชาธิปไตยประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย เข้าถึงง่าย ชัดเจน และคาดหมายได้

2) กฎหมายที่ให้อำนาจแก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชน ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะไม่ทุกข์ทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือลงโทษที่ไร้มนุษยธรรมหรือหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้แรงงาน สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษหากไม่มีกฎหมายกำหนดโทษไว้ล่วงหน้า สิทธิที่จะได้รับการเคารพความเป็นส่วนตัวและชีวิตครอบครัวเสรีภาพในความคิดหรือมโนสำนึกและการนับถือศาสนาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

3) การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม โดยมีหลักการพื้นฐานคือข้อความทั้งสองฝ่ายต้องได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน และความหมายของความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีนี้พัฒนาไปตามยุคสมัย ผู้พิพากษาที่มีความเป็นอิสระ คืออิสระจากฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล อิสระจากสายการบังคับบัญชาหรือผลประโยชน์ส่วนตัว พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจมีแต่ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น และนอกจากความเป็นอิสระแล้วผู้พิพากษาต้องมีความเป็นกลางปราศจากอคติ

4) การตัดสินใจใดๆ ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องอ้างอิงจากกฎหมายเป็นหลัก การใช้ดุลพินิจเป็นข้อยกเว้น

⁶² อรรถพล ใหญ่สว่าง, “หลักนิติธรรม,” วารสารจุดนิติ, ปีที่ 11, ฉบับที่ 1, น.37 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2557). A.V. Dicey, The Law of The Constitution. (1948), p. 187-195.

⁶³ ศุภกิจ แยมประชา, มองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยผ่านการศึกษาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์, 2558), น. 177-178.

5) หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

6) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนต้องมีค่าใช้จ่ายน้อยและต่ำซ้ำ

7) กระบวนการยุติธรรมภายในประเทศต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศด้วย ไม่ใช่จะออกกฎหมายได้มาใช้บังคับกับพลเมืองของตนก็ได้

สำหรับในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ควรอย่างยิ่งที่จะมองข้ามหรือละเลยไป นั่นคือหลักความได้สัดส่วน เพราะสาระสำคัญของหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักการขั้นพื้นฐานสำคัญของกฎหมายที่ได้กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน กล่าวได้ว่าหลักความได้สัดส่วนนั้นเป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนและสร้างความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐและสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยมาตรการนั้นต้องวางอยู่บนสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ต้องพิจารณาซึ่งนำหน้ากว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สาธารณะจากการใช้มาตรการนั้นมีความคุ้มค่ามากกว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการไปละเมิดสิทธิของบุคคลถึงขนาดจำเป็นต้องใช้มาตรการดังกล่าว หัวใจสำคัญของการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการคือ⁶⁴

ประการแรก เป็นหลักความเหมาะสมของมาตรการหรือวิธีการอันใดอันหนึ่ง กล่าวคือ มาตรการที่อาจทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้มาตรการอันใดอันหนึ่งจะเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมฝักมาตรการนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายได้หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว นั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก หรือสภาพการณ์ซึ่งรัฐได้ทำการแทรกแซงและภายในสภาพการณ์นั้นรัฐจะต้องคำนึงถึงการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยมาตรการนั้น วางอยู่บนสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในกรณีนี้จึงถือได้ว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่เหมาะสม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่บังคับให้ผู้ใช้อำนาจรัฐในการออกกฎหมายต้องมีความเหมาะสมกับการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น กฎ คำสั่ง และข้อบังคับใดที่ใช้ดุลยพินิจไม่เหมาะสมในการดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ ย่อมถือว่าเป็นคำสั่งที่ไม่เหมาะสม ศาลอาจก้าวล่วงใช้อำนาจเพิกถอนได้

⁶⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ, “รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการตรวจสอบขอบเขตอำนาจรัฐ ตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550),” (2558), น. 1-2 และ 13-20.

ประการที่สอง เป็นหลักที่พิจารณามาตรการหรือวิธีการที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดหรือความจำเป็นของมาตรการใดมาตรการหนึ่งนั้นไม่มีอยู่หากการบรรลุเป้าหมายเดียวกันนั้นหรือผลสำเร็จที่ดีกว่าอาจสามารถกระทำได้โดยวิธีการหรือมาตรการอื่นที่แทรกแซงหรือก่อให้เกิดผลกระทบที่น้อยกว่าโดยในหลักความจำเป็นจะต้องคำนึงว่ามาตรการใดมาตรการหนึ่งจะมีความจำเป็นเมื่อไม่สามารถเลือกมาตรการอื่นใดที่มีผลเช่นเดียวกับมาตรการที่เลือกได้อีกทั้งมาตรการนั้นเป็นมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด และอาจสรุปได้ว่าจะมีมาตรการเดียวเท่านั้นที่จะเป็นมาตรการที่จำเป็น

ประการที่สาม เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และวิธีการ มีหลักการว่ามาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่อยู่นอกเหนือขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการดังกล่าวกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือหากจะกล่าวในเชิงบอกเล่าอาจกล่าวได้ว่ามาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างวิธีการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักความได้สัดส่วน อาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการในการชั่งน้ำหนักหาความได้สัดส่วนสมควรว่าการได้รับผลกระทบอันเกิดจากการแทรกแซงในเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจะต้องไม่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตความสัมพันธ์ของประโยชน์อันเป็นเป้าหมายของสาธารณะที่กำหนดไว้ ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการตามมาตรการนั้นจะต้องมีน้ำหนักมากกว่าผลเสียที่เกิดจากมาตรการ

จ) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

หลักนิติธรรมมันเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่มีสภาพเป็นนามธรรมได้ถูกทำให้เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง⁶⁵ และมาตรา 26 วรรคหนึ่ง⁶⁶ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติ เรื่องหลักนิติธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้

⁶⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง บัญญัติว่า “รัฐสภาพคณาธิบดี ศาล องค์กฤษฎีกา และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

⁶⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย”

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐทั้งหลายต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม อีกทั้งในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม อันเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมาภิบาลให้เห็นว่ามีการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพรวมทั้งสิทธิมนุษยชนของประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองและปฏิบัติโดยเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน

3.8.4 สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน เมื่อผู้ใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ในเบื้องต้นต้องมีหลักฐานที่น่าเชื่อว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด โดยพยานหลักฐานนั้นได้มาจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ปรากฏว่าข้อกล่าวหาไม่มีความจริง ต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์และดำเนินการลงโทษหรือปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาต่อไป ซึ่งกฎหมายให้หลักประกันที่สำคัญของผู้ต้องหาซึ่งถูกตรวจสอบโดยอำนาจรัฐ คือ สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหา โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนเอง⁶⁷ ดังนั้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิ์ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และมีสิทธิ์ที่จะมีทนายความในการต่อสู้คดีตามกระบวนการและจะไม่ถูกบีบบังคับให้รับสารภาพด้วยการทรมาน⁶⁸ หากการสอบสวนกระทำโดยไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ย่อมทำให้ผู้ต้องหาตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบในการต่อสู้คดี และไม่ได้รับความเป็นธรรมยอมก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม⁶⁹

ในชั้นพิจารณาคดี จำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และได้รับสันนิษฐานก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁷⁰ กล่าวคือ โจทก์และจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานของตนมาแสดงต่อศาล และถามค้านพยานของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อพิสูจน์ความจริงต่อ

⁶⁷ ชัยณรงค์ เต โข, “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 37.

⁶⁸ ณัฐวาทดี ลีตระกูล, “สิทธิในการมีทนายความ : ศึกษาเปรียบเทียบผลการละเมิดสิทธิในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555), น. 8.

⁶⁹ รุ่งนภา เอี่ยมศรี, “สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 36.

⁷⁰ ณัฐวาทดี ลีตระกูล, “สิทธิในการมีทนายความ: ศึกษาเปรียบเทียบผลการละเมิดสิทธิในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555), น. 13.

ศาล อย่างไรก็ตามนั้น ศาลก็อาจเรียกพยานอื่นๆ มาพิจารณาได้ เพื่อให้ได้ความจริงของคดีอย่างครบถ้วน และเมื่อได้ความจริงครบถ้วน ศาลก็สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้

ดังนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีตามหลักปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ก) การคุ้มครองผู้ต้องหาตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 (Universal Declaration of Human Rights)

หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ได้กำหนดหลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ได้รับความเสมอภาคตามกฎหมายในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ในข้อ 1 ข้อ 7 ข้อ 10 และข้อ 11⁷¹ โดยมีเนื้อหา ดังนี้ เมื่อมนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระ เสรีภาพ มีความเสมอภาคกันตามกฎหมายที่จะได้รับความคุ้มครองโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากบุคคลใด มีสิทธิเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีอย่างเที่ยงธรรม และมีอิสรภาพที่จะ

---

⁷¹ The Universal Declaration of Human Rights

Article 1

All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

Article 7

All are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this Declaration and against any incitement to such discrimination.

Article 10

Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

Article 11

(1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

(2) No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.

พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนให้พ้นจากการถูกกล่าวหา อันเป็นไปตามหลักที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ความผิดได้

จากบทบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยครอบคลุมถึงผู้ต้องหาซึ่งมีสถานะเป็นปัจเจกบุคคลพึงควรได้รับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคและคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม⁷² นอกจากนี้ สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาได้บัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ⁷³

ข) การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR)

หลักคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคตามกฎหมาย ไว้ในข้อ 6 (1) ข้อ 9 (2)(3)(4)(5) ข้อ 10 (1) ข้อ 14 (1)(2)(3) และ ข้อ 26⁷⁴ โดยมีเนื้อหา ดังนี้ สิทธิของมนุษย์ในการดำรงชีวิตย่อมได้รับความ

⁷² รุ่งนภา เอี่ยมศรี, “สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 21-22.

⁷³ ชัยณรงค์ เตโช, “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 37.

⁷⁴ International Covenant on Civil and Political Rights

Article 6

(1) Every human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life.

Article 9

(2) Anyone who is arrested shall be informed, at the time of arrest, of the reasons for his arrest and shall be promptly informed of any charges against him.

(3) Anyone arrested or detained on a criminal charge shall be brought promptly before a judge or other officer authorized by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to

---

release. It shall not be the general rule that persons awaiting trial shall be detained in custody, but release may be subject to guarantees to appear for trial, at any other stage of the judicial proceedings, and, should occasion arise, for execution of the judgement.

(4) Anyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings before a court, in order that that court may decide without delay on the lawfulness of his detention and order his release if the detention is not lawful.

(5) Anyone who has been the victim of unlawful arrest or detention shall have an enforceable right to compensation.

Article 10

(1) All persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person.

Article 14

(1) All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law. The press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (ordre public) or national security in a democratic society, or when the interest of the private lives of the parties so requires, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes or the guardianship of children.

(2) Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

(3) In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality:

(a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

(b) To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing;(c) To be tried without undue delay;

คุ้มครองโดยปราศจากบุคคลใดมาท้วง และแม้มีการกระทำความผิดหรือมีการถูกกล่าวหา บุคคลนั้นก็ไม้อาจถูกกระทำให้พ้นจากสิทธิเสรีภาพนี้ได้ การจับหรือว่าการค้นก็ควรอยู่ภายใต้ กฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน เมื่อได้รับการพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม สงสัย จะ มีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพไม่ได้ และยังมีกำหนดให้ผู้ที่ถูกขังอย่างไม่เป็นธรรมสามารถมีสิทธิ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ด้วย เพราะการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นการลิดรอนสิทธิ เสรีภาพและไม่เคารพศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์ทุกคนเสมอภาคกันแล้วในการพิจารณา คดีผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปจะได้รับการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์และการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ตามกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 ได้กำหนดสิทธิในการได้รับ หลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาคแก่ผู้ต้องหาซึ่งกระทำความผิดอาญา ดังนี้

- (1) สิทธิได้รับแจ้งโดยพลัน ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุที่ถูกกล่าวหาในภาษา ซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้
- (2) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและ ติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้
- (3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(d) To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it;

(e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(f) To have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;

(g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.

Article 26

All persons are equal before the law and are entitled without any discrimination to the equal protection of the law. In this respect, the law shall prohibit any discrimination and guarantee to all persons equal and effective protection against discrimination on any ground such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

- (4) สิทธิรับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น
- (5) สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก
- (6) สิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน
- (7) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนเองและขอให้เรียกพยานหลักฐานฝ่ายตนซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน
- (8) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากร่างโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้
- (9) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตนเองหรือให้รับสารภาพผิด⁷⁵
- ดังนั้น จะเห็นว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในการพิจารณาคดีอาญา ผู้ต้องหาย่อมมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อเท็จจริงและข้อกล่าวหา โดยถือว่าเป็นหลักประกันขั้นต่ำที่ต้องดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่าผู้ต้องหาต้องได้รับทราบและเข้าใจถึงข้อกล่าวหาที่นำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้องและเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้สามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา⁷⁶ นอกจากนี้ยังให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาซึ่งได้กระทำความผิดอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดในชั้นพิจารณา บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศาล และมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรม รวมทั้งสิทธิในการมีทนายความในชั้นศาล ซึ่งรัฐต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลย ในกรณีที่จำเลยไม่มีทนายความและจำเลยต้องการทนายความ โดยไม่

⁷⁵ ชัยยศ ปัญญาไวย, “การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของทนายความขอแรงในศาล,” (หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 21 วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560), น. 45-46.

⁷⁶ ชัยณรงค์ เตโช, “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 47.

เสียค่าใช้จ่ายใดๆ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง⁷⁷

3.8.5 หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดี

การให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ที่เป็นสิทธิที่สำคัญและเป็น หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา เนื่องจากเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาโดยตรง ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาทราบว่าตนได้ถูกกล่าวหาว่า อย่างไร และมีโอกาสในการแสดงข้อเท็จจริงแก่ ข้อกล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ อันเป็นหลักพึงความทุกฝ่ายซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷⁸

ในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันได้มีการยอมรับให้มีการ พิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยจะต้องกระทำ ภายใต้งบเงื่อนไขที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้เท่านั้น การพิจารณาคดีดังกล่าวนี้จึงจำเป็นจะต้องมี เงื่อนไขในการใช้อย่างจำกัดเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อจำเลยและสร้างความเสียหายแก่สิทธิของ จำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ดังนั้น รัฐจึงต้องมีมาตรการอันเป็นหลักประกัน สิทธิในการต่อสู้คดีไว้ในกรณีที่ต้องมีการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย⁷⁹ ดังนี้ หากการพิจารณา คดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยมีหลักประกันดังต่อไปนี้ร่วมอยู่ด้วยก็ถือว่าจำเลยมีหลักประกันสิทธิใน การต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมโดยมีหลักการที่สำคัญอยู่ด้วย 3 ประการ⁸⁰

⁷⁷ ไตรรัตน์ แก้วศรีนวล, “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยกับการบังคับใช้กฎหมายการ ปลดปล่อยชั่วคราว,” (หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 21 วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนา ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560), น. 12-14.

⁷⁸ ชัยณรงค์ เตโช, “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 40.

⁷⁹ ศิรณัฐ ลิขิตวิทยาวุฒิ, “การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย : ศึกษากรณีการดำเนินคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 47, ฉบับที่ 4, น. 997 (ธันวาคม 2561).

⁸⁰ อุคม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 244-245 (มิถุนายน 2562).

(1) การแจ้งให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อกล่าวหา (Right to have notice)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) และศาลแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ECTHR) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ว่ารัฐมีหน้าที่จะต้องแสดงให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาได้รับทราบถึงการพิจารณา และบุคคลที่จะถูกพิจารณาลับหลังได้นั้นจะต้องทราบถึงกระบวนการพิจารณาต่างๆ และจะต้องไม่ใช่การแจ้งข้อมูลอย่างคลุมเครือ หรือไม่เป็นการ และการสละสิทธิของจำเลยในการเข้าร่วมการพิจารณาจะต้องแจ้งชัด⁸¹

ในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิรับทราบข้อกล่าวหาว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไรเพื่อที่จะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเข้าพนักงานได้อย่างถูกต้อง ฉะนั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งเรื่องราวที่กล่าวหาว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายให้ผู้ต้องหาทราบ โดยแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา และต้องให้โอกาสพอสมควรแก่ผู้ต้องหาที่จะให้การรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหา นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134⁸² ซึ่งสอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย อันเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยพนักงานสอบสวนต้องฟังข้อเท็จจริงทั้งฝ่ายผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งรวบรวมได้เอง⁸³

ในชั้นพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้จำเลยมีสิทธิที่จะทราบว่าโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดด้วยการกระทำหรือพฤติกรรมอย่างไร และพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอได้แสดงข้อเท็จจริงหรือกล่าวข้อเท็จจริงอันแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร เพื่อให้จำเลยได้รับทราบและแก้ตัวได้อย่างถูกต้อง ตาม

⁸¹ เพียรรัตน์ ลีลาพงศธร, “การพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย,” รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 15 (กรกฎาคม 2563).

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือถูกส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อาศัยอยู่ที่ใด ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาได้กระทำความผิด แล้วถึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ” มาตรา 134 วรรคสอง บัญญัติว่า “การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องเป็นหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา” มาตรา 134 วรรคสี่ บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้”

⁸³ ชัยณรงค์ เตโช, “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), น. 38-39, 53.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5)⁸⁴ ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในปณิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และ ข้อ 11 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2), (3), (5)⁸⁵ นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักประกันสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 172⁸⁶ ที่กำหนดว่าการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้จำเลยสามารถรับทราบพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณาได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร เมื่อจำเลยได้รับทราบแล้ว จึงสามารถยกข้อโต้แย้งหรือข้อแก้ตัวได้⁸⁷ ในทางกลับกัน หากพยานหลักฐานใดกระทำโดยไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลย โดยหลัก ศาลไม่อาจนำมารับฟังในการพิจารณาในศาลได้โดยตรง เช่น พยานหลักฐานที่นำสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือในชั้นสอบสวน แต่ไม่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา เป็นต้น เนื่องจากจำเลยไม่มีโอกาสซักค้านหรือรับฟังพยานดังกล่าวต่อหน้าตน⁸⁸

(2) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี (Right to counsel)

ในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย จำเลยจะต้องมีสิทธิมีผู้แทนคดีผู้ที่มีความช่วยเหลือในการดำเนินคดีทางกฎหมาย โดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้มีการแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวแล้ว และบุคคลดังกล่าวนั้นจะต้องสามารถทำหน้าที่ในคดีได้อย่างเต็มที่ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลหรืออำนาจครอบงำใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งดังกล่าวนั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถในทางคดีที่เหมาะสมกับคดีที่จำเลยถูกกล่าวหาด้วย⁸⁹

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) บัญญัติว่า “คำฟ้องต้องบรรยายการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี”

⁸⁵ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), น. 79.

⁸⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” มาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจกรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

⁸⁷ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), น. 80.

⁸⁸ เพิ่งอ้าง.

⁸⁹ เพียรรัตน์ สิลางพชร, “การพิจารณาคดีโดยไม่มีปรากฏตัวจำเลย,” รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 16 (กรกฎาคม 2563).

ในการดำเนินคดีอาญากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการดำเนินคดีโดยจะบัญญัติไว้ตั้งแต่ขั้นตอนในการดำเนินคดี อำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆรวมถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา สิทธิการมีทนายความก็ถือเป็นสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาประการหนึ่ง ที่ได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้มีผลบังคับใช้ในการดำเนินคดีอาญาโดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1) การดำเนินคดีอาญาเริ่มตั้งแต่การสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อันเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา จึงควรมีหลักประกันสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ตามระบบการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาอาจมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาจึงจำเป็นจะต้องให้มีทนายความอยู่ด้วยเสมอ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอันเป็นหลักประกันว่าการดำเนินคดีอาญาจะทำได้ก็เฉพาะการดำเนินคดีที่กำหนดไว้ในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาที่ผู้ต้องหาไม่มีทนายความอยู่ด้วย ศาลถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่มีทนายความรู้เห็นในการพิจารณาเพื่อยืนยันการดำเนินคดีโดยชอบให้กับผู้ต้องหา⁹⁰ ซึ่งในชั้นสอบสวนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134/1⁹¹

⁹⁰ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, “การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 9, ฉบับที่ 4, น. 49-50.

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีที่จำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปโดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย”

2) ในการพิจารณาคดีอาญาของศาล กระบวนพิจารณามีความยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าคนธรรมดาจะสามารถดำเนินการต่อสู้คดีด้วยตนเองได้ ทนายความจึงมีความสำคัญในการดำเนินการพิจารณาคดีของจำเลย เพื่อให้การแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง หากจำเลยอยู่ในกระบวนพิจารณาโดยไม่มีทนายความ ถือเป็นการทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ตามหลักการค้นหาความจริงในการต่อสู้คดี ทนายความซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญในการค้นหาความจริงในคดีและให้เรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ชัดเจนในการพิจารณาคดีโดยศาลเห็นว่าควรให้สิทธิการมีทนายความในระหว่างพิจารณาทุกคดีที่สามารถลงโทษจำคุกจำเลยได้แม้จะเป็นการลงโทษจำคุกเพียงวันเดียวก็ตาม⁹²ซึ่งในชั้นพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 173⁹³

3) เมื่อมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น หากคู่ความเห็นว่าไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาก็สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้ ตามหลักเกณฑ์ของการอุทธรณ์ จำเลยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียทนายความคอยช่วยเหลือดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะการดำเนินการยื่นอุทธรณ์เพื่อเป็นการให้คำแนะนำกับการยื่นอุทธรณ์ที่ถูกต้อง⁹⁴

ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิการมีทนายความของจำเลยนั้นถือว่ามีความสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นหลักประกันเพิ่มเติมว่าจำเลยมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยถือหลักที่ว่า “อาวุธเท่าเทียมกัน”⁹⁵(Equality of Arms) เนื่องจากข้อเท็จจริงที่พบได้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ทั้งผู้ต้องหาและจำเลยแต่ละคนนั้นมีความสามารถในการต่อสู้คดีไม่เท่าเทียมกัน กฎหมายจึงต้องปกป้องคุ้มครองผู้ที่เข้าต่อสู้คดีโดยการ

⁹² ทัศนีย์ แก้วพิลา, “สิทธิการมีทนายความในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น. 71.

⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 173 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ให้ศาลตั้งทนายความให้

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา นี้ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและภาวะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

⁹⁴ เฟิงอ้วง.

⁹⁵ คณิต ณ นคร, รวมบทความด้านวิชาการ ของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, 2540), น. 16361.

ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาและจำเลยเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นทนายความจึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันเพิ่มเติมด้วยว่า ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ การที่คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต่อสู้กันอย่างเป็นธรรมเพื่อให้ความจริงปรากฏออกมานั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในฐานะที่ใกล้เคียงกัน สิทธิตรงนี้จะเป็นส่วนช่วยให้สามารถต่อสู้กันได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปดูแลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากทนายความ⁹⁶

ในวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบัน สิทธิการมีทนายความของจำเลยนั้นมีความสัมพันธ์กับความหนักเบาของโทษและความต้องการของจำเลยเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สิทธิการมีทนายความของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังคุ้มครองไปถึงสิทธิของจำเลยในกรณีที่จะต้องมีการสืบพยานลับหลังจำเลยอันเป็นข้อยกเว้นของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 โดยบทบัญญัติที่ยกเว้นมาตราดังกล่าวก็คือมาตรา 172 ทวิ ซึ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลยในกรณีที่ต้องสืบพยานลับหลังจำเลยโดยบังคับให้จำเลยต้องมีทนายความก่อนจึงจะสามารถขออนุญาตศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้⁹⁷ ดังนั้น การมีทนายความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถให้การต่อสู้คดีได้ดีและถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด⁹⁸ ซึ่งสิทธิดังกล่าวก็ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

(3) สิทธิในการรื้อฟื้นคดี (Right to retrial)

ในการดำเนินการพิจารณาคดีลับหลังตัวจำเลยนั้น หากในเวลาต่อมาจำเลยได้มาปรากฏตัวต่อศาล ต้องให้สิทธิแก่จำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีใหม่ทั้งในประเด็นข้อกฎหมายและประเด็นข้อเท็จจริง ในประเด็นนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่าต้องกลับไปเริ่มต้นพิจารณาคดีใหม่ตั้งแต่ต้นเลย ส่วนศาลแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเห็นว่าการขอพิจารณาคดี

⁹⁶ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), น. 16186-187.

⁹⁷ นาวาอากาศโท สรรเพชญ ชัยจินดา, “สิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), น. 1627-28.

⁹⁸ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), น. 1680.

ใหม่ในกรณีที่มีการพิจารณาคดีหลังจำเลยจะเป็นรูปแบบของการทบทวนคำตัดสินเพื่อให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงกันใหม่⁹⁹

ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 2007 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ได้ออก General Comment No.32 โดยเป็นการยืนยันหลักการในการขอพิจารณาคดีใหม่ไว้ และได้วางหลักเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า ในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้บุคคลใดต้องรับโทษทางอาญา หากมีข้อเท็จจริงอันแสดงให้เห็นชัดเจนว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนั้นได้ดำเนินไปโดยไม่ชอบ บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ ตามข้อ 14(6) ของ ICCPR¹⁰⁰

3.9 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกต่างได้ให้มีการยอมรับว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานตำรวจ อัยการ ศาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเพื่ออำนวยความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดจนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้น แม้ว่าจะมีกระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใดก็ตาม แต่ด้วยจำนวนปริมาณของคดีอาญาที่มีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับในบางคดีมีความยุ่งยากและซับซ้อนซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดหรือความบกพร่องขึ้นได้ ซึ่งปัญหาความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจจะมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดในขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน กระบวนการนำสืบพยานหลักฐานหรือการรับฟังพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์มีโอกาสถูกลงโทษเป็นตราบาปและรอยมลทินแห่งชีวิตเกิดขึ้นได้ ดังนั้น นานาอารยประเทศจึงได้กำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อใช้เป็นมาตรการในการแก้ไขผลของคำพิพากษา เป็นการเยียวยาความเสียหายและเป็นการกอบกู้ชื่อเสียงเกียรติยศของผู้บริสุทธิ์ให้กับคืนมา¹⁰¹

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาในคดีถึงที่สุดแล้ว จึงกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความศักดิ์สิทธิ์และเกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง ใน

⁹⁹ อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 245 (มิถุนายน 2562).

¹⁰⁰ เพียรรัตน์ สีลาพงษธร, “การพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย,” รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 16 (กรกฎาคม 2563).

¹⁰¹ อภิการ์ตัน นิยมไทย, “หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ,” วารสารจตุนิติ, ปีที่ 14, ฉบับที่ 4, น. 139 (กรกฎาคม – สิงหาคม).

ประเทศที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้อย่างเคร่งครัด โดยไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยง่าย โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาและเป็นกระบวนการพิเศษที่นำมาพิจารณาแก้ไขปัญหาความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยเฉพาะ เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้นำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เป็นการคืนความยุติธรรมให้แก่คู่ความในคดีและเป็นการเรียกคืนความเชื่อถือศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ดังกล่าวจะต้องกระทบกระเทือนหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้¹⁰²

3.9.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา¹⁰³

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาเป็นหลักที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดที่ต้องการให้คดีซึ่งได้มีการฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาแล้วมีที่สิ้นสุดหรือมีข้อยุติ และไม่หยาบคายถึงที่ระงับหรือยุติไปแล้วขึ้นมาฟ้องร้องหรือพิจารณากันใหม่ แนวความคิดดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์สำคัญซึ่งปรากฏ ในรูปของหลักการฟ้องซ้ำ เมื่อพิจารณาหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาแล้วจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่จะทำให้คำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์คือ คำพิพากษานั้นจะต้องมีการบังคับเมื่อได้ตัดสินแล้ว คำพิพากษานั้นจะต้องมีอำนาจบังคับ และคำพิพากษานั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับ โดยนอกจากคู่ความในคดีจะให้การยอมรับและปฏิบัติตามคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษาจะต้องมีความแน่นอน ถูกต้อง และเที่ยงธรรม ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความเลื่อมใสศรัทธาอีกด้วย ทั้งนี้คำพิพากษาที่คู่ความ หรือประชาชนในสังคมไม่ยอมรับ ยอมรับเป็นปัญหาหลักของความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ปัญหาดังกล่าวอาจจะเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม สภาพของพยานหลักฐานในแง่ของความน่าเชื่อถือและคุณภาพของพยานซึ่งขาดการยอมรับจากคู่ความและประชาชนทั่วไปนี้เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้รัฐยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดและข้อบกพร่องดังกล่าว

3.9.2 แนวความคิดในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ด้วยเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าแม้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดความผิดพลาดได้ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย หรือความผิดพลาดในทางที่เป็นคนแก่จำเลยก็ตาม ในบางประเทศจึงยอมให้มีการรื้อฟื้น

¹⁰² เติ้งฮ้าง, น. 139-140

¹⁰³ พัลลภ แพทย์ไชยวงษ์, “การรื้อฟื้นคดีอาญา : ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิตศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2549), น. 10-13.

คดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยนั้น ได้มีหลักการแตกต่างกันกล่าวคือ¹⁰⁴

(1) หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย

การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยมีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ว่าข้อสันนิษฐานว่าสิ่งที่พิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้องจะมีความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะมีปรากฏขึ้นไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้นก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้ การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่นี้เป็นมาตรการแก้ไขและบรรเทาผลของคำพิพากษาที่เกิดจากความผิดพลาดในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา โดยกำหนดให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรที่จัดให้มีคำพิพากษานั้นเป็นผู้พิจารณาแก้ไขความผิดพลาดด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นใหม่ สำหรับประเทศที่ยินยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และประเทศไทย เป็นต้น

(2) หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย

ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในบางกรณีอาจเป็นคุณแก่จำเลยทำให้จำเลยหลุดรอดไปจากการจัดการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ ซึ่งแม้จะมีหลักฐานใหม่ในภายหลังว่าจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดก็ไม่สามารถที่จะลงโทษอีกได้หากมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วว่าจำเลยผู้นั้นไม่มีความผิด ซึ่งเป็นไปตามหลักบุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษ 2 ครั้งในการกระทำครั้งเดียว ซึ่งในกรณีนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษจึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามแนวคิดนี้ก็เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย และเป็นการเรียกคืนความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชน เรียกคืนความสงบสุขของสังคมโดยรวมอีกครั้งด้วย

¹⁰⁴ เพิ่งอ้าง, น. 43-46.

บทที่ 4

การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศ

อาจกล่าวได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยเป็นสิทธิที่กฎหมายในแต่ละประเทศให้การคุ้มครองจำเลยที่จะได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ยกเว้นหลักการดังกล่าวให้พิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งในบทนี้จะทำการกล่าวถึงการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในแต่ละประเทศ โดยทำการกล่าวถึงการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยของประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาปกครองในระบบสหพันธรัฐ มีการปกครองทั้งในระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐควบคู่กันไป เช่นเดียวกับการมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายทั้งของรัฐบาลกลางและมลรัฐควบคู่กันไป แต่รัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับมลรัฐจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางไม่ได้ และโดยเฉพาะในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงสัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐต่างๆ จึงมักเป็นไปในแนวทางเดียวกัน¹

4.1.1 การพิจารณาคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา

ในเบื้องต้น ในขั้นของการสอบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดจะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว (Initial appearance) เพื่อให้ศาลทำการไต่สวน (Preliminary Examination) อันเป็นการตรวจสอบมูลคดี และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบโดยอัยการหลักฐานที่ผู้กระทำความผิด

---

¹ อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 234 (มิถุนายน 2562).

กล่าวหาคือพนักงานอัยการและเจ้าพนักงานตำรวจ และฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา นำมาเสนอให้ศาลได้พิจารณาในเบื้องต้น ในกรณีที่เป็คดีอุกฉกรรจ์ (Felony) ต้องผ่านกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องที่เรียกว่า Preliminary Hearing ถ้าศาลเห็นว่าคดีไม่มีเหตุอันสมควรที่จะกล่าวหาผู้ต้องหา ศาลก็ยกข้อกล่าวหา แต่ถ้าเห็นว่ามีความสมควรที่จะกล่าวหา ศาลก็จะรับคดีไว้พิจารณา ในกฎหมายของบางมลรัฐ คดีอุกฉกรรจ์ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องโดยวิธี information ต่อศาล superior court มีการกำหนดให้ต้องผ่านการตรวจสอบโดยคณะลูกขุน (grand jury) อีกด้วย²

การไต่สวนในชั้นคณะลูกขุนเป็นการดำเนินการให้ในชั้นสอบสวน กระบวนการในชั้นนี้คณะลูกขุนจะทำหน้าที่ไต่สวนคดีไปจนกว่าจะมีผลสรุปว่าจะฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่ อีกทั้งมีการให้ความเห็นเพื่อให้ศาลออกหมายจับและหมายค้น รวมทั้งตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ และเมื่อเป็นกระบวนการชั้นสอบสวน ไม่ใช่พิจารณาของศาล การไต่สวนคดีของคณะลูกขุนจึงกระทำล้หลังผู้ถูกกล่าวหาได้ ทั้งนี้ กระบวนการไต่สวนของคณะลูกขุนนี้เป็นขั้นตอนที่กำหนดให้ต้องมีขึ้นในคดีอุกฉกรรจ์โดยรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 (Fifth Amendment)³

ในการพิจารณาในชั้นศาล การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะเป็นการให้คู่ความนำสืบพยานหลักฐานต่อศาล โดยมีหลักกฎหมายสำคัญคือการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยาน (right to confront witness) สิทธินี้ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) และด้วยสิทธิเช่นนี้ จำเลยสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังทำให้คณะลูกขุนในชั้นพิจารณาได้เห็นและตรวจสอบพยานได้โดยตรง อันจะทำให้สามารถประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของพยานได้ อีกด้วย⁴

4.1.2 การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในสหรัฐอเมริกา

การพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาเป็นระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหา (Accusatorial System) เช่นเดียวกับอังกฤษ หลักการประการหนึ่งที่เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของ

² วิจารณ์ พันธุณะ, “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา,” *ศาลพาน*, ปีที่ 25, เล่มที่ 5, น. 39-40.

³ *เพ็งอ้าง*, น. 76-77.

⁴ Richard D. Friedman, “Confrontation: The Search for Basic Principles,” *The Georgetown Law Journal* Vol.86, No.4, 1011, p. 1033 (Feb 1998).

ระบบกฎหมายดังกล่าวก็คือ การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (Public Trial) เช่นเดียวกัน ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment)⁵ โดยกำหนดว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง จำเลยพึงมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเปิดเผย โดยขณะลูกขุนที่เป็นกลางของรัฐและท้องถิ่นที่ความผิดนั้นเกิดขึ้น อีกทั้งต้องได้รับการแจ้งถึงเหตุผลและลักษณะของข้อกล่าวหาที่ฟ้องตน และมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การในทางขึ้นชั้นความผิดของตน” วัตถุประสงค์ของการกำหนดหลักเกณฑ์ให้การดำเนินคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยนั้น เป็นการให้หลักประกันแก่จำเลยในคดีว่าจะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และถูกต้อง โดยการแสดงออกสู่สาธารณะให้ประชาชนทั่วไปตรวจสอบได้เพื่อเป็นการลดโอกาสที่จะเกิดการเบี่ยงเบนความชอบธรรมโดยอคติได้ ตลอดจนมีส่วนช่วยตรวจสอบพฤติกรรมที่มีชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี รวมทั้งลดปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยที่เกิดจากอคตินั้นได้ นอกจากนี้ศาลยังได้แสดงต่อสาธารณะให้เห็นถึงขั้นตอนการทำงานของกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรู้เห็นในการจัดการกับอาชญากรรมได้ด้วย⁶ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกายึดหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีการค่อยๆ ลดความเข้มงวดในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยลง โดยให้มีการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ดังปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดของสหรัฐ (US Supreme Court) ในคดี Diaz V. United States ในปี ค.ศ. 1912 ซึ่งศาลวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในคดีนี้ จำเลยได้รับการประกันตัว และได้สละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเองโดยสมัครใจ และจำเลยมีทนายความอยู่ในห้องพิจารณาคดี ศาลจึงสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่มีตัวจำเลย⁷ นอกจากนี้ในคดีที่จำเลยประพฤติตนขัดขวางการพิจารณาคดี ศาล

⁵ THE U.S. CONSTITUTION; AMENDMENT VI

“In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the state and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the assistance of counsel for his defense”

⁶ ชาตี ชัยเดชสุริยะ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, 2549), น. 104-105.

⁷ Diaz v. United States, 223 U.S. 442 (1912)

สามารถสั่งให้นำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีได้ ดังปรากฏในคดี Illinois V. Allen ศาลได้ตัดสินว่า จำเลยสามารถเสียสิทธิในการเข้าร่วมการพิจารณาคดีได้ ถ้าหากจำเลยมีพฤติกรรมก่อกวนหรือเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณา ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้นำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีได้⁸ และพิจารณาคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องมีจำเลยอยู่ในห้องพิจารณาคดี กล่าวคือ มีการยกเว้นให้มีการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพราะเหตุที่จำเลยประพฤติตนไม่เหมาะสม⁹

ในปี ค.ศ. 1946 ได้มีการตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา (Federal Rules of Criminal Procedure) เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมา ซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาคดีอาญา โดยไม่มีตัวจำเลยไว้ในข้อ 43 เรื่อง การมาปรากฏตัวของจำเลย โดยได้กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาคดีอาญา โดยไม่มีตัวจำเลยไว้ในกรณีที่จำเลยเคยมาปรากฏตัวต่อศาลนัดแรกเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา และในกรณีที่จำเลยไม่ได้มาปรากฏตัวต่อศาลเลย ดังนี้

สำหรับกรณีที่จำเลยเคยมาปรากฏตัวต่อศาลในนัดแรกก่อนแล้วจึงสามารถพิจารณาคดีลับหลังได้มีอยู่ 3 กรณี ตามที่ปรากฏใน Rule 43(C)(1)¹⁰ คือ

(1) จำเลยสมัครใจละสิทธิไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีเมื่อการพิจารณาคดีเริ่มต้นขึ้นไม่ว่าฉันจะแจ้งให้จำเลยทราบถึงภาระผูกพันที่จะต้องอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีหรือไม่

(2) ในคดีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราโทษประหารชีวิต เมื่อจำเลยสมัครใจไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณา

⁸ Illinois v. Allen, 397 U.S. 337 (1970)

⁹ อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 236 (มิถุนายน 2562).

¹⁰ Federal rules of Criminal Procedure Rule 43. Defendant's Presence

(c) WAIVING CONTINUED PRESENCE.

1) *In General.* A defendant who was initially present at trial, or who had pleaded guilty or nolo contendere, waives the right to be present under the following circumstances: (A) when the defendant is voluntarily absent after the trial has begun, regardless of whether the court informed the defendant of an obligation to remain during trial; (B) in a noncapital case, when the defendant is voluntarily absent during sentencing; or (C) when the court warns the defendant that it will remove the defendant from the courtroom for disruptive behavior, but the defendant persists in conduct that justifies removal from the courtroom.

(3) เมื่อศาลได้เตือนจำเลยว่าจะนำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีเนื่องจากจำเลยประพฤติตนที่มีลักษณะเป็นการขัดขวางการพิจารณาคดีแต่จำเลยยังคงประพฤติตนเช่นนั้นอยู่

สำหรับกรณีที่ไม่จำเป็นต้องมีจำเลยมาปรากฏตัวต่อศาล ศาลก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ปรากฏอยู่ใน Rule 43 (B)¹¹ มีอยู่ 4 กรณี คือ

(1) จำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลที่มีผู้แทนของนิติบุคคลมาปรากฏตัวต่อศาล

(2) ในความผิดหุโทษที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือมีแต่โทษปรับหรือทั้งจำทั้งปรับด้วยความยินยอม

(3) ในคดีที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

(4) ในคดีที่มีการแก้ไขกำหนดโทษให้ถูกต้องหรือลดโทษภายใต้ Rule 35 หรือ 18 U.S.C. §3582 (c)

โดยทั้งนี้ ศาลได้หยิบยก Rule 43 มาปรับใช้ในคดี Crosby v. United State ศาลได้วินิจฉัยยืนยันอีกว่าแม้จำเลยจะสละสิทธิ์ในการที่จะได้พิจารณาคดีต่อหน้าตนเองอย่างสมัครใจก็ตามแต่เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยได้มาศาลในนัดแรกเพื่อรับทราบข้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับคดีของตนแล้ว การพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลยจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹²

¹¹ Federal rules of Criminal Procedure Rule 43 (b) WHEN NOT REQUIRED. A defendant need not be present under any of the following circumstances: (1) *Organizational Defendant*. The defendant is an organization represented by counsel who is present.

(2) *Misdemeanor Offense*. The offense is punishable by fine or by imprisonment for not more than one year, or both, and with the defendant's written consent, the court permits arraignment, plea, trial, and sentencing to occur by video conferencing or in the defendant's absence.

(3) *Conference or Hearing on a Legal Question*. The proceeding involves only a conference or hearing on a question of law.

(4) *Sentence Correction*. The proceeding involves the correction or reduction of sentence under Rule 35 or 18 U.S.C. §3582 (c)

¹² Crosby v. United States, 506 U.S. 255 (1993) และ ศีศรณี ลิขิตวิทยาวุฒิ, “การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย: ศึกษากรณีการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 47, ฉบับที่ 4, น. 1003-1004 (ธันวาคม 2561).

4.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสภายหลังการปฏิวัติครั้งใหญ่เป็นประเทศแรกที่น่าเชื่อถือของทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาผสมใช้เข้าด้วยกันเป็นระบบใหม่ (The Mixed System) ในปี ค.ศ. 1808 หลังจากนั้นประเทศอื่นๆ ในยุโรปได้เจริญรอยตาม¹³ ประเทศฝรั่งเศสในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาได้แยกกระบวนการพิจารณาความอาญาออกเป็นขั้นตอนใหญ่ๆ 2 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนการฟ้องคดีอาญา และ 2. ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา เพื่อมิให้ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายเดียว โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญาเป็นขั้นตอนการหาข้อเท็จจริงก่อนที่จะฟ้องร้องโดยมีองค์กรตำรวจสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ¹⁴ ส่วนขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ของศาล และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นกรรมในคดี เป็นประธานในคดี แต่อย่างไรก็ตามระบบการดำเนินคดีอาญาของฝรั่งเศสยังมีระบบผู้พิพากษาสอบสวน (Judge) ซึ่งทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือในขั้นตอนก่อนที่จะพิจารณาคดีนั้นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน เป็นขั้นตอนสำคัญ การพิจารณาคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ฝรั่งเศสจะใช้ระบบไต่สวน (Inquisitoire) แต่แม้ฝรั่งเศสจะใช้ระบบผสมในการดำเนินคดีอาญาก็ตาม แต่หลักการสำคัญเป็นระบบไต่สวน¹⁵ การฟ้องคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีเองได้ แต่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในคดีได้เฉพาะในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเท่านั้น¹⁶

4.2.1 การพิจารณาคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การพิจารณาคดีอาญาของฝรั่งเศสจะมีการแบ่งประเภทความผิดไว้เป็น 3 ประเภทโดยพิจารณาจากอัตราโทษที่ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับ และการแบ่งประเภทความผิดออกนั้นจะเป็นการกำหนดเขตอำนาจศาลด้วย ความผิดทั้ง 3 ประเภทได้แก่

¹³ ชาวเลิศ โสภณวัต, “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ,” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ 1, ฉบับที่ 5, น. 34 (พฤษภาคม 2550).

¹⁴ ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย, รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์เรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานกฤษฎีกา, 2540), น. 63.

¹⁵ โกเมน ภัทธภิรมย์, “การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” อัยการนิเทศ, เล่ม 32, ฉบับที่ 2, น. 165 (2513).

¹⁶ เพ็ญอ้าง, น. 78-79.

(1) ความผิดอุกฉุกฎโทษ (les crimes) หรือความผิดอุกฉกรรจ์

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1 ที่มีบทระวางโทษดังต่อไปนี้

- 1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- 2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- 3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- 4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

ระยะเวลาจำคุกหรือกักขังสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษที่ต่ำที่สุดกำหนดไว้สิบปี¹⁷

(ก) โทษจำคุกสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษหรือความผิดอุกฉกรรจ์

ในประเภทความผิดอุกฉุกฎโทษโทษสูงสุดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสคือ โทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต ไม่มีโทษประหารชีวิตอีกต่อไป โทษจำคุกนั้นเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษทั่วไป ส่วนโทษกักขังเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษทางการเมือง นอกจากโทษจำคุกและกักขังแล้ว ยังมีโทษปรับและโทษเสริมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10 ด้วย ซึ่งศาลลูกขุนสามารถพิพากษาลงโทษดังกล่าวแก่จำเลยควบคู่ไปกับโทษจำคุกหรือกักขังได้¹⁸

(ข) โทษปรับสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษหรือความผิดอุกฉกรรจ์

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131 - 2 บัญญัติเอาไว้ว่า แม้ศาลจะลงโทษจำคุกและกักขังสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษแล้ว ก็ไม่ห้ามในการที่จะลงโทษปรับหรือโทษเสริมอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 131-1 นั้นบัญญัติไว้แต่โทษจำคุกสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษไม่ได้กล่าวถึงโทษปรับเลย ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานประทุษร้ายต่อร่างกาย (Les violences) ซึ่งเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายโดยไม่มีเจตนาฆ่าตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 222-7 กฎหมายได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งเป็นความผิดอุกฉุกฎโทษแต่ไม่ได้กำหนดโทษปรับไว้ด้วยต่างกับความผิดฐานประทุษร้ายต่อร่างกายซึ่งเป็นเหตุให้ทุพพล

¹⁷ French Penal Code, Article 131-1

¹⁸ French Penal Code, Article 131-2 อ้างใน อุทัย อาทิวา, รวมบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์, 2554), น. 7-8.

ภาพตามมาตรา 222-9 กฎหมายได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกินสิบปี ซึ่งเป็นความผิดมัชฌิมโทษ และได้กำหนดโทษปรับไว้ไม่เกิน 150,000 ยูโร¹⁹

กรณีดังกล่าวถือเป็นช่องว่างของประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสในฉบับปัจจุบัน เพราะโดยหลักแล้ว หากปรากฏว่าการกระทำความผิดที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่ผลของการกระทำความผิดนั้นมีความร้ายแรงต่างกัน หากกฎหมายกำหนดโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดซึ่งเกิดผลร้ายแรงน้อยกว่าไว้ด้วยแล้ว ก็สมควรที่จะกำหนดโทษปรับไว้สำหรับการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันซึ่งมีผลร้ายแรงมากกว่าไว้ด้วยเช่นกัน เพราะมิฉะนั้นกรณีก็จะกลายเป็นว่าศาลไม่สามารถลงโทษปรับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-7 ใดๆที่ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดร้ายแรงกว่าผลที่เกิดจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-9 ซึ่งได้กำหนดโทษปรับไปด้วย²⁰

(ค) โทษเสริมสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษ

สำหรับโทษเสริมนั้นเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดา คือ

- การห้าม การริบ การลบร้าง หรือการถอนสิทธิ
- คำสั่งให้รักษาพยาบาลหรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ
- ห้ามเคลื่อนย้ายหรือการริบวัตถุสิ่งของ
- ปิดสถานประกอบการ
- ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาล หรือเผยแพร่ โดยสื่อหนังสือพิมพ์ หรือวิธีการ

สื่อสารวิทยุโทรทัศน์²¹

(2) ความผิดมัชฌิมโทษ (Les délits) หรือความผิดที่มีโทษปานกลาง

โดยการกำหนดประเภทของโทษที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดมัชฌิมโทษนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-3 ซึ่งจัดลำดับประเภทของโทษที่จะลงแก่บุคคลธรรมดาไว้ดังนี้

¹⁹ อูทัย อาทิเวช, รวมบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง, 2554), น. 8.

²⁰ เพ็งฮ้าง, น. 9.

²¹ เพ็งฮ้าง, น. 10.

- 1) โทษจำคุก (L'emprisonnement)
- 2) โทษปรับ (L'amende)
- 3) โทษปรับรายวัน (Le jour-amende)
- 4) โทษการทำงานบริการสาธารณะ (Le travail d'intérêt général)
- 5) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6
- 6) โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10²²

โดยอัตราโทษจำคุกที่กำหนดไว้สำหรับความผิดซ้ำคดีโทษ ดังนี้

- ก) จำคุกไม่เกินสิบปี
- ข) จำคุกไม่เกินเจ็ดปี
- ค) จำคุกไม่เกินห้าปี
- ง) จำคุกไม่เกินสามปี
- จ) จำคุกไม่เกินสองปี
- ฉ) จำคุกไม่เกินหนึ่งปี
- ช) จำคุกไม่เกินหกเดือน²³
- ซ) จำคุกไม่เกินสองเดือน²⁴

การแบ่งประเภทของความผิดที่จัดอยู่ในกลุ่มของความผิดซ้ำคดีโทษในกฎหมายฝรั่งเศสนั้นเป็นภาพสะท้อนความผสมผสานและความหลากหลายของแนวความคิดและทฤษฎีการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ของการข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence) การฟื้นฟูแก้ไข (Rehabilitation) และการกลับคืนเข้าสู่สังคม (Reintegration) ของผู้กระทำความผิด ดังนั้นการกำหนดโทษและลำดับชั้นของโทษที่ใช้สำหรับความผิดซ้ำคดีโทษจึงมีความหลากหลายและแทนกันได้ ทั้งนี้เพื่อสนองความหลากหลายของวัตถุประสงค์ในการลงโทษและให้สอดคล้องและได้สัดส่วนกับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดซึ่งมีภูมิหลังแตกต่างกัน²⁵

²² French Penal Code, Article 131-10

²³ French Penal Code, Article 131-3

²⁴ French Penal Code, Article 131-4

²⁵ อุทัย อาทิวาช, รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินต์, 2554), น. 13.

(3) ความผิดลหุโทษ (Les contraventions)

สำหรับโทษปรับนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-13 ซึ่งได้กำหนดจำนวนเงินค่าปรับของโทษปรับตามลำดับชั้นไว้เป็นเงินสกุลยูโร โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 1) ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 1
- 2) ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 2
- 3) ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 3
- 4) ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 4
- 5) ปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 5 ในกรณีที่เป็นการกระทำ

ความผิดซ้ำและเมื่อมีกฎ (Le règlement) ได้กำหนดไว้ให้เพิ่มอัตราโทษสูงสุดเป็น 3,000 ยูโร เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำความผิดซ้ำในกรณีดังกล่าวเป็นความผิดซ้ำมิใช่โทษ²⁶

4.2.2 การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การพิจารณาคดีในชั้นศาลอาญาฝรั่งเศสเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย (principe de contradictoire) ซึ่งจะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการคือ (1) การพิจารณาคดีของศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย (2) จำเลยมีที่ปรึกษาได้รับทราบข้อกล่าวหา (3) คู่ความโดยเฉพาะจำเลยมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา หลักการในสองประการหลังมีลักษณะเป็นหลักประกันให้จำเลยที่มาปรากฏตัวต่อศาล²⁷

การมาปรากฏตัวของจำเลยในกระบวนการพิจารณาในศาลเป็นหลักการสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ ดังที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (Cour européenne des droits de l'homme) ได้มีคำวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้²⁸ ว่าจำเลยไม่ว่าจะตกอยู่ในอำนาจศาลแล้วหรือไม่ ก็ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล

²⁶ French Penal Code, Article 131-13

²⁷ Michèle Leure Rassat, *Procédure pénale*, (Lonrai: Ellipses coll., 2010), pp.611; Jean Pradel, *Procédure pénale*, 14TH edition (Mercuress: Edition Cujas, 2008), pp.352-354. อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 224 (มิถุนายน 2562).

²⁸ Zana c. la Turquie, (27 november 1997), R.S.C. 1998.396. อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 224 (มิถุนายน 2562).

สาระสำคัญอยู่ที่การปรากฏตัวในระหว่างการพิจารณา แต่จำเลยอาจไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษาก็ได้²⁹

ในกรณีที่จำเลยซึ่งมิได้ถูกควบคุมตัวไม่มาปรากฏตัวในการพิจารณา ไม่ว่าจะเพราะจำเลยได้รับอนุญาตที่ไม่ต้องมาปรากฏตัวหรือไม่ก็ตาม เมื่อศาลต้องการให้จำเลยมาปรากฏตัว ศาลจะสั่งเลื่อนคดีออกไปและสั่งให้พนักงานอัยการดำเนินการออกหมายเรียกจำเลย ถ้าในคดีนั้นเป็นข้อหาที่มีโทษจำคุกมากกว่า 2 ปี ศาลมีอำนาจออกหมายเรียก (mandate d'amener) หรือหมายจับ (mandate d'arrêt) เหมือนกับกรณีที่ศาลสอบสวนใช้กับกรณีออกหมายควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสรุปสำนวนการสอบสวน (cloture de l'instruction préparatoire) ถ้าจำเลยถูกคุมขังอยู่ ศาลอาจเรียกให้มาปรากฏตัวภายใน 1 เดือน³⁰

อย่างไรก็ดี ศาลในคดีอาญาฝรั่งเศสไม่ว่าจะใช้วิธีการดังกล่าวหรือไม่ ในบางกรณีที่จำเลยไม่มาศาล ศาลอาจพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษา โดยไม่จำเป็นต้องได้ตัวจำเลยมาศาลก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาในแต่ละประเภทคดี

ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสซึ่งบัญญัติเป็นข้อยกเว้นหลายกรณีให้ศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ดังนี้³¹

(1) กรณีที่ศาลใช้วิธีพิจารณาคดีหุโทษ (procédure de police) คดีประเภทนี้จำเลยสามารถใช้ทนายความหรือผู้แทนคดีทำหน้าที่แทนจำเลยได้

(2) ในคดีหุโทษ (pein de police) หรือคดีโทษระดับกลาง (pein correctionnelle) จำเลยที่ไม่สามารถมาศาลได้ด้วยเหตุจำเป็น ศาลที่พิจารณาอาจสั่งอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหรือไม่ก็ได้ หรือในกรณีที่ไม่อนุญาตจะสั่งให้มีการพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษาเลยก็ได้ โดยให้ถือว่าเป็นการดำเนินการที่อยู่ภายใต้หลักการฟังความทุกฝ่าย

(3) จำเลยในคดีหุโทษหรือคดีโทษระดับกลาง อาจยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีโดยตัวจำเลยไม่ต้องอยู่ร่วมในห้องพิจารณา แต่จำเลยมีทนายความอยู่ร่วมในการนั่งพิจารณาของศาล คำร้องของจำเลยต้องยื่นต่อประธานศาลที่พิจารณาคดีนั้น โดยแนบกับสำนวนคดีด้วย ศาลจะอนุญาต

²⁹ Cour de Cassation (High Court in Criminal Div.) (1 december 1992), Dt. penal. 1993, chr. 30.

อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 224 (มิถุนายน 2562).

³⁰ อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 225 (มิถุนายน 2562).

³¹ Michèle Leure Rassat, Procédure pénale, (Lonrai: Ellipses coll., 2010), pp. 611-614. อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 225 (มิถุนายน 2562).

หรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้จำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล ศาลต้องทำความเข้าใจประกอบคำร้องของจำเลยไว้ด้วย และศาลจะต้องเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถส่งคำแถลงทางไปรษณีย์ได้อีกด้วย แต่ถ้าศาลไม่อนุญาตคำขอของจำเลย ศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อศาล

(4) ในกรณีที่จำเลยเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาปรากฏตัวในห้องพิจารณาและศาลไม่อาจดำเนินการในทางอื่นใดได้ ศาลมีอำนาจสั่งให้สืบปากคำจำเลยที่บ้านหรือในสถานที่คุมขังโดยผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งไปดำเนินการร่วมกับจำศาล (greffier) และการพิจารณาหากดำเนินการต่อไปได้หลังจากศาลได้มีหนังสือแจ้งให้จำเลยได้ทราบอีกครั้งหนึ่ง

(5) ในคดีหุโทษหรือในคดีโทษระดับกลาง หากศาลเห็นว่าจำเลยมีเจตนาไม่ชอบด้วยมุ่งที่จะหลีกเลี่ยงการมาปรากฏตัวที่ศาล ศาลอาจสั่งให้เปิดการพิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยก็ได้ ในกรณีที่ศาลไม่แน่ใจว่าจำเลยได้รับหนังสือของศาลให้มาศาลหรือหนังสือแจ้งการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย (Jugement par défaut) หรือไม่ คำพิพากษาของศาลนั้นย่อมร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีดังกล่าวจำเลยด้วยตัวเองได้รับหนังสือแจ้งให้มาปรากฏตัวต่อศาลโดยชอบแล้ว แต่จำเลยจะไม่มาศาล ก็ทำให้ศาลเปิดการพิจารณาโดยถือว่าการพิจารณานั้นมีการฟังความทุกฝ่ายแล้ว ซึ่งจะทำให้จำเลยไม่มีสิทธิร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย³²

ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ (crime) กฎหมายวางเป็นหลักว่าจำเลยต้องมาศาล แต่จนถึงปี ค.ศ. 2004 ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาล ศาลอาจเปิดการพิจารณาได้ภายใต้วิธีพิจารณาโดยไม่ต้องมีตัวจำเลยที่เรียกว่า *procédure de contumace* และด้วยวิธีพิจารณานี้ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้วินิจฉัยว่าวิธีพิจารณาดังกล่าวกำหนดหลักการที่ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิต่อผู้คดีของจำเลย³³ ดังนั้น รัฐสภาฝรั่งเศสจึงตราบัญญัติลงวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2004 บัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาที่เรียกว่า *procédure de défaut criminel* แทนที่วิธีพิจารณา *procédure de contumace* กล่าวคือ ถ้าจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลในวันที่เริ่มการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็จำเลยที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจศาลที่ดีหรือจำเลยที่อยู่ภายใต้อำนาจศาลแล้วแต่หลบหนีก็ดี ศาลมีวิธีพิจารณาต่อไป 2 แนวทาง แนวทางแรก คือ การเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปและถ้ายังไม่มีหมายจับ ศาลก็ออกหมายจับจำเลย หรืออาจใช้แนวทางที่สองโดยใช้วิธีพิจารณา *procédure de défaut criminel* คือการเปิดการพิจารณาโดยไม่ต้องมีตัวจำเลยในทันทีหรือภายหลังที่ได้รับทราบว่าการแจ้งให้จำเลยมาศาลไม่เป็นผล หากจำเลยมีทนายความเข้ามาดูแลคดีให้กับจำเลยกระบวนพิจารณานี้ก็จะดำเนินไปตามปกติ แต่แม้จำเลยจะยัง

³² Criminal Procedure Code of The French Republic, Article 410

³³ Krombach V. France, European Court of Human Right (13 February 2001), req. no. 29731/96; F. Massias, RSC.2001, p.429.

ไม่มาทนายความเข้ามาเป็นผู้แทนคดี แต่จำเลยที่ถูกกล่าวหาในคดีเดียวกันมีผู้แทนคดีหรือถ้าจำเลยหลบหนีในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลก็ยังลงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ตามปกติ แต่ในกรณีที่จำเลยในคดีเพียงคนเดียว ภายหลังจากรับฟังคำแถลงของคู่ความฝ่ายผู้เสียหาย (partie civile) และอัยการแล้ว ศาลจะเปิดการพิจารณาต่อไปโดยไม่มีคณะลูกขุน (jury)³⁴

ศาลอาญาคดีโทษระดับสูงมีคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องได้ตัวจำเลยมาฟังคำพิพากษาในกรณีคำพิพากษาที่ลงโทษจำคุกโดยไม่รอลงอาญา หากยังไม่มีการออกหมายจับ ศาลจะออกหมายจับจำเลย และหากได้ตัวจำเลยมาลงโทษ ศาลจะออกหมายจำคุกจำเลย แต่ถ้าจำเลยที่หนีคดี แต่มาปรากฏตัวต่อศาลก่อนที่อายุความลงโทษอาญาจากครบกําหนดคำพิพากษาจะไม่มีผลและจำเลย จะได้รับการพิจารณาคดีใหม่ตามวิธีพิจารณาปกติ³⁵ ในกรณีที่จำเลยปฏิเสธที่จะออกจากที่คุมขังเพื่อไปศาลหรือเมื่อถูกบังคับให้ไปศาล แต่ปฏิเสธที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณา ให้ประธานในองค์คณะดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวจำเลยมา แล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปและให้ประธานองค์คณะเรียกตัวจำเลยเข้ามาในช่วงต้นของการสืบพยาน และจะไม่มีการดำเนินการซ้ำอีกในแต่ละช่วงของการพักการพิจารณา³⁶

ในกรณีที่จำเลยขาดวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ประธานองค์คณะผู้พิพากษาอาจใช้อำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลให้จำเลยออกไปจากห้องพิจารณา หรือสั่งให้คุมขังจำเลยไว้ในสถานที่บริเวณที่ตั้งของศาล แต่จะต้องมีการแจ้งสรุปผลการพิจารณาแต่ละช่วงให้จำเลยได้รับทราบ ในส่วนที่เกี่ยวกับบันทึกกระบวนการพิจารณา สำเนาความเห็นของพนักงานอัยการ และคำพิพากษาของศาล³⁷ รวมถึงคำพิพากษาของศาลอื่นที่จำเลยจะต้องไปร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี³⁸ นอกจากนี้การที่จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาที่กระทำกลับหลัง

³⁴ อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 226 (มิถุนายน 2562).

³⁵ เพิ่งอ้าง.

³⁶ Michèle Leure Rassat, *Procédure pénale*, (Lonrai: Ellipses coll., 2010), pp.613. อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 48, ฉบับที่ 2, น. 227 (มิถุนายน 2562).

³⁷ Criminal Procedure Code of The French Republic Article 322

If order is disturbed by the accused himself, the provisions of article 321 are applicable to him. The accused who is expelled from the courtroom is guarded by the law enforcement authorities until the end of the trial, at the court's disposal; after each hearing the procedure laid down in article 320, paragraph 2 is followed.

³⁸ Criminal Procedure Code of The French Republic Article 405

จำเลยให้จำเลยได้ทราบ เนื่องจากเป็นกรณีที่ต้องให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเช่น กรณีการพิจารณาในคดีเด็กตามมาตรา 14 ของรัฐกำหนดลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 หรือการพิจารณาคดีในศาลอื่นที่จำเป็นต้องมีการนำสืบปากคำพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดคนหนึ่งแยกจากผู้ร่วมกระทำความผิดอีกคนหนึ่ง³⁹

นอกจากนี้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ได้กำหนดให้มีการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกด้วยการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 374-9⁴⁰ ซึ่งบัญญัติว่า หากจำเลยที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกด้วยการพิจารณาโดยไม่มีตัว ต้องโทษจำคุกหรือถูกจับกุมก่อนที่จะหมดอายุความ ให้คำพิพากษาของศาลอาญาคดีอุกฤษฏ์โทษสิ้นผลบังคับ และให้มีการพิจารณาคดีอุกฤษฏ์โทษใหม่ตามบทบัญญัติมาตรา 269 ถึงมาตรา 379-1

4.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การพิจารณาคดีในสมัยก่อนของเยอรมนีนั้นเป็นระบบไต่สวนอันนี้ที่มาจากวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งมุ่งเน้นแต่ที่จะเอาผลที่จะได้รู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจมีการใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยประการต่างๆ เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพ และการพิจารณาอาจจะทำลับหลังจำเลยโดยการทำการสืบพยานต่างๆที่จำเลยไม่มีโอกาสรู้เห็น ไม่มีโอกาส

If order at the hearing is disturbed by the defendant himself, the provisions of article 404 are applicable to him. The defendant, even when at liberty, who is expelled from the courtroom is held at the court's disposal under guard by the law enforcement authorities until the end of the hearing. He is then brought back to the hearing where judgment is passed in his presence.

³⁹ Criminal Procedure Code of The French Republic Article 339

president may order one or more of the accused to withdraw before, during or after the hearing of a witness, or the interrogation of an accused person and examine them separately on any circumstance of the trial. But he must take care only to resume the hearing after having informed each accused of what was done in his absence, and what has ensued from it.

⁴⁰ Criminal Procedure Code of The French Republic Article 379-4

If the accused convicted in the circumstances covered by article 379-3 surrenders to custody or if he is arrested before the limitation-period for the sentence has expired, the decision of the assize court is rendered void in every respect, and a new examination of the case is carried out in accordance with the provisions of articles 269 to 379-1.

ต่อสู้คดี ไม่มีโอกาสนำพยานหลักฐานมาต่อสู้ ดังนั้น ในระบบไต่สวนอำนาจในการชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว จึงอาจเกิดกรณีที่ผู้พิพากษามีอคติต่อผู้ถูกไต่สวนได้ง่าย จึงมักเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือการค้นหาคำความจริง ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขการพิจารณาดังกล่าวให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น โดยผู้ถูกกล่าวหาสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่⁴¹

4.3.1 การพิจารณาคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญาในเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Akkusationsmaxime) กล่าวคือ มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี ได้แยกการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ⁴² คือ

1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น อันเป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา หน้าที่ในขั้นนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการ

2) การดำเนินคดีอาญาชั้นกลาง เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้การดำเนินคดีแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษาจะต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

3) การดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง

⁴¹ ธนธรรม เจริญเลิศ, “ขอบเขตของการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), น. 59-60.

⁴² ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย, รายงานการศึกษาระดับสมบูรณเรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานกฤษฎีกา, 2540), น. 96.

โดยทั่วไปรูปแบบการดำเนินคดีอาญาของเยอรมัน เน้นหลักประการสำคัญ 3 ประการ⁴³ อันได้แก่

- (1) หลักการดำเนินคดีโดยวาจา
- (2) หลักการดำเนินคดีโดยเปิดเผยในชั้นพิจารณาคดี
- (3) หลักการดำเนินคดีโดยรวดเร็ว ซึ่งแม้จะไม่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาโดยตรงก็ตาม แต่ก็ได้กล่าวไว้ในบทบัญญัติต่างๆ เช่น การบัญญัติให้นำตัวผู้ถูกจับส่งศาลโดยเร็ว ตามมาตร 115⁴⁴ เป็นต้น

4.3.2 วิธีพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ซึ่งโดยหลักนั้นจะต้องทำการพิจารณาต่อหน้าจำเลย กล่าวคือ จำเลยมีหน้าที่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล ซึ่งมีที่มาจากหลักกฎหมาย 2 ประการ ประการแรก สิทธิที่จะรับฟังจากศาล ที่ปรากฏในมาตรา 103 วรรคแรก⁴⁵ แห่งรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งหมายความว่า จำเลยจะต้องมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาและชี้แจงเกี่ยวกับข้อกล่าวหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการตรวจสอบความจริงที่มีประสิทธิภาพ หลักประกันการได้รับฟังจากศาลนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มาตรา 1⁴⁶ ซึ่งรัฐมีหน้าที่จะต้องปกป้องคุ้มครอง ไม่มีใครถูกพิพากษาลงโทษโดยไม่มีโอกาสได้ต่อสู้แก้ต่างให้ตนเอง หรือโดยปราศจากการได้รับหลักประกันที่จะรับฟังจากศาล⁴⁷

⁴³ เฟ็งอัวง, น. 97.

⁴⁴ The German Code of Criminal Procedure, Section 115

⁴⁵ The Basic Law of the Federal Republic of Germany
Article 103 [Fair trial]

(1) In the courts every person shall be entitled to a hearing in accordance with law.

⁴⁶ The Basic Law of the Federal Republic of Germany

Article 1 [Human dignity – Human rights – Legally binding force of basic rights]

(1) Human dignity shall be inviolable. To respect and protect it shall be the duty of all state authority.

⁴⁷ กรรภิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2562), น. 41.

ดังนั้น มาตรา 230⁴⁸ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน จึงได้บัญญัติรับรองไว้ว่า (1) การพิจารณาและสืบพยานจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีตัวจำเลยมาปรากฏตัวต่อศาล และ (2) ศาลสามารถออกหมายจับหรือมีคำสั่งให้นำตัวจำเลยมาศาลได้ รวมทั้งมีมาตรา 231(1)⁴⁹ มีหลักว่า จำเลยที่มาปรากฏตัวต่อศาลแล้ว ไม่อาจออกไปจากการพิจารณาคดีได้ โดยศาลสามารถใช้มาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันไม่ให้จำเลยหายไปจากการพิจารณาคดีได้ โดยอาจจะควบคุมตัวจำเลยไว้ในระหว่างที่จำเลยขาดช่วงการพิจารณาคดีนั้น⁵⁰

ประการที่สอง หน้าที่ในการค้นหาความจริงโดยศาล ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในรัฐที่เป็นนิติรัฐ รัฐที่เป็นนิติรัฐมีหน้าที่คุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมโดยการค้นหาความจริงให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ และด้วยการจัดกระบวนการยุติธรรมให้ทำหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในการค้นหาความจริง ศาลจำเป็นต้องเห็นจำเลย เห็นอากัปกริยาของจำเลย และได้รับฟังถ้อยคำของจำเลยด้วย แม้ในคดีที่จำเลยเลือกใช้สิทธิที่จะนิ่งก็ตาม หลักทั้งสองประการนี้แสดงให้เห็นว่า การที่จำเลยจะต้องมาปรากฏตัวต่อศาลในการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นทั้งสิ่งที่สำคัญของจำเลยเองและเป็นหน้าที่ที่สำคัญในการพิจารณาคดีอาญาด้วย⁵¹ อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันก็ได้อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้⁵² ได้แก่

---

⁴⁸ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 230 [Failure of the Defendant to Appear]

(1) No main hearing shall be held against a defendant who fails to appear.

(2) If there is no sufficient excuse for the defendant's failure to appear, an order shall be made to bring him before the court, or a warrant of arrest shall be issued.

⁴⁹ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO)
Section 231 [Defendant's Duty to Be Present]

(1) A defendant who has appeared may not absent himself from the hearing. The presiding judge may take appropriate measures to prevent the defendant from absenting himself; he may also have the defendant kept in custody during an interruption of the hearing.

⁵⁰ กรรณิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 40.

⁵¹ เพิ่งอ้าง, น. 41.

⁵² เพิ่งอ้าง.

1) การดำเนินคดีอาญากับจำเลยที่ศาลไม่อาจจับตัวมาได้เพราะไม่ทราบที่อยู่ เพราะจำเลยอาศัยอยู่ในต่างประเทศ หรือเพราะมีเหตุอื่นที่ทำให้ไม่อาจมาปรากฏตัวที่ศาลได้ ทั้งนี้โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 276 ถึง 295 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรักษาไว้ซึ่งพยานหลักฐานของคดีเพื่อการดำเนินคดีอาญาในอนาคต โดยเปิดช่องให้ยึดและอายัดทรัพย์สินของจำเลยได้

(2) การดำเนินคดีอาญากับจำเลยที่ไม่มาปรากฏตัวต่อศาล คือ จำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลเพื่อสืบพยาน แต่สมัครใจไม่มาปรากฏตัวต่อศาล ทั้งนี้ตามมาตรา 231(2) ถึง 232

กรณีตามมาตรา 231(2)⁵³ เป็นกรณีที่จำเลยได้ให้การเสร็จสิ้นแล้วและศาลไม่เห็นว่าการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นเรื่องจำเป็น อีกทั้ง จำเลยก็ได้ทราบจากหมายเรียกแล้วว่าการพิจารณาคดีอาจดำเนินไปจนถึงสิ้นสุดได้แม้ว่าจำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาลก็ตาม ในกรณีเช่นนี้ ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนถึงสิ้นสุดได้แม้จำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาล⁵⁴

กรณีตามมาตรา 231a⁵⁵ เป็นกรณีที่จำเลยมีเจตนาที่จะทำให้ตนตกอยู่ในสภาพที่ไม่อาจเข้าใจในการดำเนินคดีและการกระทำการที่เป็นการขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา ศาล

---

⁵³ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 231 [Defendant's Duty to Be Present]

(2) If the defendant nevertheless absents himself, or fails to appear when an interrupted main hearing is continued, the main hearing may be concluded in his absence if he has already been examined on the indictment and the court does not consider his further presence to be necessary.

⁵⁴ กรรกริมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

⁵⁵ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 231a [Unfitness to Stand Trial Caused with Intent]

(1) If the defendant wilfully and culpably placed himself in a condition precluding his fitness to stand trial, and if, as a result, he knowingly prevents the proper conduct or continuation of the main hearing in his presence, the main hearing shall, in a case where he has not yet been heard on the charges, be conducted or continued in his absence, unless the court considers his presence to be indispensable. The procedure pursuant to the first sentence shall only apply if the defendant, after the opening of main proceedings, has had the opportunity to make a statement on the charges before the court or a commissioned judge.

(2) As soon as the defendant is again fit to stand trial, the presiding judge shall inform him of the essential contents of the proceedings during his absence unless pronouncement of judgment has commenced. (3)

สามารถดำเนินคดีไปจนถึงที่สุดได้แม้ว่าจำเลยจะยังมีได้ให้การใดๆเลยก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามศาลจะดำเนินการเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อจำเลยมีโอกาสได้แถลงข้อความใดๆเกี่ยวกับคำฟ้องคดีนั้นต่อศาล⁵⁶

กรณีตามมาตรา 231b⁵⁷ เป็นกรณีที่หากจำเลยต้องออกไปจากห้องพิจารณาเพราะกระทำการที่เป็นการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาล ถ้าศาลเห็นว่าการปรากฏตัวของจำเลยไม่สำคัญต่อคดีเมื่อเทียบกับคดีที่อาจจะเสียหายได้ถ้าจำเลยได้มาปรากฏตัวต่อศาล หากจำเลยได้มีโอกาสแสดงข้อความเกี่ยวกับฟ้องแล้ว ศาลก็สามารถพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ปรากฏตัวจำเลยได้⁵⁸

กรณีตามมาตรา 232⁵⁹ เป็นกรณีที่สามารพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลยได้หากเป็นคดีที่มีโทษปรับไม่เกิน 180 วัน โทษตัดเดือนเพราะเหตุรอกการลงโทษ โทษห้ามขับขี่ยานพาหนะ

The court shall decide whether to hold the hearing in the absence of the defendant pursuant to subsection (1) after hearing a physician as an expert. The decision may already be given prior to the beginning of the main hearing. An immediate complaint against the decision shall be admissible; it shall have suspensive effect. A main hearing which has already been commenced shall be interrupted until a decision on the immediate complaint is made; the interruption may last up to thirty days even if the requirements of Section 229 subsection (2) have not been fulfilled. (4) Defence counsel shall be appointed for any defendant who is not represented by defence counsel as soon as a hearing in the absence of the defendant is being considered pursuant to subsection (1).

⁵⁶ กรรณิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

⁵⁷ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 231b [Absence Because of Disorderly Conduct]

(1) If the defendant is removed from the courtroom or committed to prison because of disorderly conduct (section 177 of the Courts Constitution Act), the hearing may be conducted in his absence if the court does not consider his further presence to be indispensable and as long as it is to be feared that the defendant's presence would be seriously detrimental to the progress of the main hearing. In any event, the defendant shall be given the opportunity to make a statement on the charges.

(2) As soon as the defendant is allowed back, the procedure pursuant to Section 231a subsection (2) shall apply.

⁵⁸ กรรณิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

⁵⁹ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO)
Section 232 [Main Hearing Despite the Defendant's Failure to Appear]

หรือโทษริบทรัพย์ ซึ่งเป็นกรณีความผิดเล็กน้อยหรือโทษไม่ร้ายแรง และจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว และในหมายเรียกได้แจ้งแล้วว่าการพิจารณาคดีได้แม้จำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาลก็ตาม⁶⁰

(3) กรณีที่จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ตนพ้นหน้าที่ในการมาปรากฏตัวต่อศาลในกรณีความผิดเล็กน้อย ตามมาตรา 233

มาตรา 233⁶¹ ในคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน โทษปรับไม่เกิน 180 วัน โทษตกเดือน เพราะเหตุรอกการกำหนดโทษ โทษห้ามขับขี่ยานพาหนะ หรือโทษริบทรัพย์ จำเลยอาจร้องขอให้ตน

---

(1) The main hearing may be held in the defendant's absence if he was properly summoned and the summons referred to the fact that the hearing may take place in his absence and if only a fine up to 180 daily units, a warning with sentence reserved, a driving ban, forfeiture, confiscation, destroying or making an item unusable, or a combination thereof, is to be expected. A higher penalty or a measure of reform and prevention may not be imposed in these proceedings. Withdrawal of permission to drive shall be admissible if the defendant has been made aware of this possibility in the summons.

(2) The main hearing shall not take place without the defendant if the summons was effected by publication.

(3) The record of a judicial examination of the defendant shall be read out at the main hearing.

(4) A judgment given in the defendant's absence must be served on him personally, together with reasons for the judgment, if it is not served on his defence counsel pursuant to Section 145a subsection (1).

⁶⁰ วรรณกร มณีโกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

⁶¹ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO)

Section 233 [Releasing the Defendant from the Duty to Appear]

(1) The defendant may, upon his application, be released from the obligation to appear at the main hearing if only imprisonment up to six months, a fine up to 180 daily units, a warning with sentence reserved, a driving ban, forfeiture, confiscation, destroying or making an item unusable, or a combination thereof, is expected to be imposed. A higher penalty or a measure of reform and prevention may not be imposed in his absence. Withdrawal of permission to drive shall be admissible.

(2) If the defendant is released from the obligation to appear at the main hearing, he shall be examined on the charges by a commissioned or requested judge. In this connection he shall be advised of the legal consequences admissible at the hearing in his absence and be asked whether he maintains his application to be

พ้นจากหน้าที่ในการมาปรากฏตัวต่อศาลได้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษที่หนักกว่าโทษดังกล่าวหรือจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในคดีที่พิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยไม่ได้⁶²

นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย และศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยไม่มีตัวจำเลย ตามมาตรา 235⁶³ ให้สิทธิจำเลยที่จะร้องขอให้นำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งมาตรา 235 มีสาระสำคัญว่า ถ้าการพิจารณาคดีได้ดำเนินไปโดยปราศจากตัวจำเลย ตามมาตรา 232 จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่งได้ภายใน 1 สัปดาห์นับแต่วันที่ให้มีคำพิพากษาคดีไปโดยไม่มีตัวจำเลย และหากในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ จำเลยอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ หากว่าจำเลยไม่ได้รับรู้ถึงหมายเรียกให้มาร่วมการพิจารณาคดี โดยจำเลยจะต้องได้รับการแจ้งสิทธินี้เมื่อได้รับคำพิพากษา⁶⁴

---

released from the obligation to appear at the main hearing. In lieu of a request or a commission pursuant to the first sentence, the court may also conduct the examination on the charges outside the main hearing in such a way that the defendant is located in another place than the court and the examination is simultaneously transmitted audio-visually to the place where the defendant is located and to the courtroom.

(3) The public prosecution office and defence counsel shall be informed of the date set down for the examination; their presence at the examination shall not be required. The records of the examination shall be read out at the main hearing.

⁶² กรรณิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

⁶³ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO)

Section 235 [Restoration of the Status Quo Ante]

If the main hearing was held in the absence of the defendant pursuant to Section 232, he may apply for restoration of the status quo ante in respect of the judgment and within one week of its service, subject to the same conditions as apply in the case of failure to comply with a time limit; he may at any time request restoration of the status quo ante if he did not obtain knowledge of the summons to the main hearing. The defendant shall be instructed of this right when the judgment is served on him.

⁶⁴ กรรณิรมย์ โกมลารชุน, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รายงานการวิจัย), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2562), น. 42.

บทที่ 5

เงื่อนไขในการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยโดยชอบ

ในการดำเนินคดีอาญานั้นถือว่า จำเลยมีสถานะเป็น “ประธานในคดี” (Procedural Subject) ซึ่งหมายถึง การเป็นผู้มีสิทธิต่างๆในคดี มีสิทธิแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และมีสิทธิที่จะมีทนายความต่อสู้คดี อันสอดคล้องกับหลักที่ว่า “บุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด” การให้สิทธิคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถือได้ว่าเป็นการให้ความเท่าเทียมแก่ประชาชนมีอำนาจเท่ากับรัฐ เพื่อไม่ให้เกิดการพึ่งความฝ่ายเดียว ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้ ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดีมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล มิให้ถูกระทบจากการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเกินความจำเป็นในการดำเนินคดี อันสอดคล้องกับหลักที่ว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความจริงที่ว่า บุคคลเกิดมาพร้อมกับศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์ มีอาจถูกกลั่นแกล้งได้ และย่อมมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี

สิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการยกระดับสถานะของจำเลยจากเป็นผู้ถูกกล่าวหามาเป็นประธานในคดี ทำให้จำเลยได้มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากมีแค่ตัวจำเลยเท่านั้นที่จะสามารถรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ว่าตนได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริงหรือไม่ จำเลยจึงควรได้รับ โอกาสได้รับรู้กระบวนการพิจารณาได้ทุกขั้นตอน ได้ร่วมรับฟัง ได้เห็นพยาน ได้เห็นการนำสืบพยานและการใช้สิทธิในการถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ทำให้การเป็นปฎิปักษ์แก่ตน ทำให้เกิดหลักประกันที่ว่าพยานบุคคลจะถูกคัดค้านเพื่อจะได้เบิกความตามความเป็นจริง ซึ่งหากบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะถูกพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญาโดยไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้และคัดค้านพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้นย่อมไม่เป็นธรรม หลักนี้เป็นบทบังคับของกฎหมายที่ให้ประโยชน์แก่จำเลยโดยเป็นการบัญญัติขึ้นมาเพื่อช่วย

สนับสนุนบทบาทการพิจารณาคดีในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่น่าสืบค้นจำเลยและถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยจงใจหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามมาตรา 172 ทวิ/1

กรณีตามมาตรา 172 ทวิ/1 บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสอง แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยจงหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่ออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีหนายความ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีชัคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล”

บทบัญญัติมาตรา 172 ทวิ/1 เป็นบทบัญญัติที่มีการตราขึ้นมาใหม่โดยอาศัยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 33 พุทธศักราช 2562 มาตรา 6 ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ปรากฏตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ โดยให้เหตุผลว่า โดยที่บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เนื่องจากจำเลยอาจไม่มีหนายความคอยช่วยเหลือและไม่สามารถแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และในชั้นพิจารณาคดีหากจำเลยไม่มาศาล จะไม่สามารถสืบพยานต่อไปได้จนกว่าจะได้ตัวจำเลยมาหรือกรณีที่ไม่มิผู้แทนอื่นของนิติบุคคลมาดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้นได้ ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้าและส่งผลกระทบต่อหลักการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วและเป็นธรรมตลอดจนส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาที่มีต่อระบบศาลยุติธรรม สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องดังกล่าว และโดยที่เป็นการสมควรให้การเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการส่งดำเนินคำฟ้องและหมายเรียกให้แก่จำเลยมีจำนวนไม่สูงเกินสมควรจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

จากการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศของประเทศต่างๆ นั้น พบว่า แม้จะมีการให้อำนาจศาลในการที่จะพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยได้อันเป็นการละเมิดสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยได้อย่างเต็มที่ แต่ขณะเดียวกันกฎหมายก็ได้ให้หลักประกันรวมทั้งกำหนดเงื่อนไขของจำเลยในกรณีที่มีการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยไว้เช่นกัน ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติตาม ICCPR ยอมรับให้มีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในฐานะเป็นข้อยกเว้น แต่ต้องมีมาตรการที่สร้างหลักประกันสิทธิในการต่อสู้โต้แย้งของจำเลยไว้ด้วย อันได้แก่ การแจ้งให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อกล่าวหา (Right to have notice) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี (Right to counsel) และสิทธิในการขอหรือฟื้นคดี (Right to retrial) ซึ่งก็สอดคล้องกันกับกรณีในประเทศฝรั่งเศสที่หากผู้หลบหนีได้มาปรากฏตัวหรือถูกจับตัวมาภายในอายุความอาจมีการเพิกถอนคำพิพากษาได้โดยการพิจารณาคดีใหม่ รวมถึงประเทศเยอรมนีที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี ให้สิทธิจำเลยที่จะร้องขอให้นำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งมาตรา 235 มีสาระสำคัญว่า ถ้าการพิจารณาคดีได้ดำเนินไปโดยปราศจากตัวจำเลย ตามมาตรา 232 จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่งได้ภายใน 1 สัปดาห์นับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาคดีไปโดยลับหลังจำเลย และหากในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวได้จำเลยอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ หากว่าจำเลยไม่ได้รับรู้ถึงหมายเรียกให้มาร่วมการพิจารณาคดี โดยจำเลยจะต้องได้รับการแจ้งสิทธินี้เมื่อได้รับคำพิพากษาถ้าการพิจารณาคดีดำเนินไปโดยปราศจากตัวจำเลย จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงการกำหนดเงื่อนไขอันเป็นหลักประกันเมื่อจำเลยหลบหนีและได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปโดยความชอบธรรม ดังนี้

5.1 การแจ้งให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อกล่าวหา (Right to have notice)

ในชั้นพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้จำเลยมีสิทธิที่จะทราบข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดด้วยการกระทำหรือพฤติกรรมใดๆ และพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอได้แสดงข้อเท็จจริงหรือกล่าวข้อเท็จจริงอันแสดงให้เห็น

เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร เพื่อให้จำเลยได้รับทราบและแก้ตัวได้อย่างถูกต้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และ ข้อ 11 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2), (3), (5) นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักประกันสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 172 ที่กำหนดว่าการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้จำเลยสามารถรับทราบพยานหลักฐานต่างๆซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณาได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร เมื่อจำเลยได้รับทราบแล้ว จึงสามารถยกข้อโต้แย้งหรือข้อแก้ตัวได้ ในทางกลับกัน หากพยานหลักฐานใดกระทำโดยไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลย โดยหลัก ศาลไม่อาจนำมารับฟังในการพิจารณาในศาลได้โดยตรง เช่น พยานหลักฐานที่นำสืบในชั้นได้สวนมูลฟ้อง หรือในชั้นสอบสวน แต่ไม่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา เป็นต้น เนื่องจากจำเลยไม่มีโอกาสซักค้านหรือรับฟังพยานดังกล่าวต่อหน้าตน

กรณีการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย จะเห็นได้ว่า มาตรา 172 ทวิ มาตรา 172 ทวิ/1 มาตรา 172 ทวิ/2 จะสามารถทำได้โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของมาตรา 172 วรรค 2 กล่าวคือ ถ้าศาลได้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง สอบถามคำให้การจำเลยและจดบันทึกคำให้การจำเลยแล้วทำให้การอย่างไร อันถือว่าเป็นการแจ้งให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อกล่าวหา (Right to have notice) แล้ว

5.2 สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี (Right to counsel)

การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย จำเลยจะต้องมีสิทธิมีผู้แทนคดีผู้ที่มีความช่วยเหลือในการดำเนินคดีทางกฎหมาย (Right to counsel) โดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้มีการแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวแล้ว และบุคคลดังกล่าวนั้นจะต้องสามารถทำหน้าที่ในคดีได้อย่างเต็มที่ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลหรืออำนาจครอบงำใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งดังกล่าวนี้จะต้องมีความรู้ความสามารถในทางคดีที่เหมาะสมกับคดีที่จำเลยถูกกล่าวหาด้วย ในการดำเนินคดีอาญาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการดำเนินคดีโดยจะบัญญัติไว้ตั้งแต่ขั้นตอนในการดำเนินคดี อำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆรวมถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา สิทธิการมีทนายความก็ถือเป็นสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาประการหนึ่ง ที่ได้นำมาบัญญัติไว้

ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้มีผลบังคับใช้ในการดำเนินคดีอาญาโดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1) การดำเนินคดีอาญาเริ่มตั้งแต่การสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อันเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา จึงควรมีหลักประกันสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ตามระบบการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาอาจมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาจึงจำเป็นจะต้องให้มีทนายความอยู่ด้วยเสมอ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอันเป็นหลักประกันว่าการดำเนินคดีอาญาจะทำได้ก็เฉพาะการดำเนินคดีที่กำหนดไว้ในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาที่ผู้ต้องหาไม่มีทนายความอยู่ด้วย ศาลถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่มีทนายความรู้เห็นในการพิจารณาเพื่อยืนยันการดำเนินคดีโดยชอบกับผู้ต้องหา ซึ่งในชั้นสอบสวนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134/1

2) ในการพิจารณาคดีอาญาของศาล กระบวนพิจารณามีความยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าคนธรรมดาจะสามารถดำเนินการต่อสู้คดีด้วยตนเองได้ ทนายความจึงมีความสำคัญในการดำเนินการพิจารณาคดีของจำเลย เพื่อให้การแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง หากจำเลยอยู่ในกระบวนการพิจารณาโดยไม่มีทนายความ ถือเป็นการทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ตามหลักการค้นหาความจริงในการต่อสู้คดี ทนายความซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญในการค้นหาความจริงในคดีและให้เรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ชัดเจนในการพิจารณาคดีโดยศาลเห็นว่าควรให้สิทธิการมีทนายความในระหว่างพิจารณาทุกคดีที่สามารถลงโทษจำคุกจำเลยได้แม้จะเป็นการลงโทษจำคุกเพียงวันเดียวก็ตาม ซึ่งในชั้นพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 173

3) เมื่อมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น หากคู่ความเห็นว่าไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาก็สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้ ตามหลักเกณฑ์ของการอุทธรณ์ จำเลยจึงมีความจำเป็นที่จะต้อง มีทนายความคอยช่วยเหลือดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะการดำเนินการยื่นอุทธรณ์เพื่อเป็นการให้คำแนะนำกับการยื่นอุทธรณ์ที่ถูกต้อง

จะเห็นได้ว่าสิทธิการมีทนายความของจำเลยนั้นถือว่ามีสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นหลักประกันเพิ่มเติมว่าจำเลยมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยถือหลักที่ว่า “อาวุธเท่าเทียมกัน” (Equality of Arms) เนื่องจากข้อเท็จจริงที่พบได้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ทั้งผู้ต้องหาและจำเลยแต่ละคนนั้นมีความสามารถในการต่อสู้คดีไม่เท่าเทียมกัน กฎหมายจึงต้องปกป้องคุ้มครองผู้ที่เข้าต่อสู้คดีโดยการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาและจำเลยเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นทนายความจึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันเพิ่มเติมด้วยว่า ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ การที่คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต่อสู้กันอย่างเป็นธรรมเพื่อให้ความจริงปรากฏออกมานั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในฐานะที่ใกล้เคียงกัน สิทธิตรงนี้จะเป็นส่วนช่วยให้สามารถต่อสู้กันได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปดูแลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากทนายความ

5.3 การลงโทษจำเลยที่หลบหนีจากการกระทำความผิด

การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษ มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไป (General Prevention) คือ การลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่เข้มงวดยิ่งให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันในห้วงความผิดนั้นๆ ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดเดียวกันซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอาจเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อจะตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา โดยการป้องกันมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ได้รับโทษรู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำความผิดอันเป็นพฤติกรรมที่

คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป เรื่องนี้ในทางทฤษฎีหรือปรัชญาการลงโทษได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญ มี ดังนี้

(1) การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution)

ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้การลงโทษจะเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทนหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การกระทำความผิดเป็นกรรมชั่วเมื่อผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องชดใช้กรรมของตน โดยการรับโทษ การลงโทษในทุกกรณีจะต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิ์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น ความผิดที่ได้กระทำและโทษที่ได้รับจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกัน

(2) การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence)

มีหลักการว่า การลงโทษจะคำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น ไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลต่อประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

1) มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความผิดพลาดไม่กล้ากระทำอีก

2) เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นบ้าง ทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

การข่มขู่ดังกล่าวทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ จะทำให้หลายคนไม่กล้ากระทำความผิดแล้วยังมีผลทำให้คนทั่วไปคิดว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง

(3) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขประสงค์เพียงเพื่อจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก พยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งไม่กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกซึ่งทฤษฎีนี้เกิดขึ้น

ภายหลังทฤษฎีที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาแล้ว แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะทำให้คนประพฤติดีขึ้นหรือสำนึกในการกระทำที่ไม่ดีของตัวเอง ประกอบกับเห็นว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษแล้วกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำอีกไม่เป็นที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย

(4) การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดได้อีก (Incapacitation)

เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิดอาชได้แก่ การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์จะกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตามอันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงกับบุคคลนั้นๆอีกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา แม้ในกรณีที่จำเลยหลบหนีไปหากไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้มีการพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลยย่อมทำให้เกิดความกังวลต่อสังคมว่าหากเป็นเช่นนี้แล้ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกและจำเลยหลบหนีไปกฎหมายก็จะไม่สามารถทำอะไรต่อไปได้จนกว่าจะจับจำเลยมาอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี ซึ่งแน่นอนว่าการจับตัวจำเลยมาลงโทษได้นั้นเป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด แต่หากยังจับตัวจำเลยไม่ได้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องระยะเวลาเอาไว้ว่า เมื่อออกหมายจับแล้วยังจับตัวจำเลยไม่ได้ภายใน 3 เดือน ก็ให้ศาลดำเนินคดีต่อไปโดยไม่ชักช้า ดังนั้นแม้จะไม่มีตัวจำเลยอยู่ร่วมในการพิจารณาก็เห็นควรมีการพิจารณาคดีไปจนมีคำพิพากษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความร้ายแรง เช่น ในคดีที่เป็นความผิดต่อชีวิต ร่างกาย หรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน เพื่อให้สังคมรับทราบถึงผลของการกระทำที่จำเลยได้กระทำความผิดและสอดคล้องกับหลักของวัตถุประสงค์ในการลงโทษ มิให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่นที่จะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน

5.4 สิทธิในการขอหรือฟื้นคดี (Right to retrial)

อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏว่า สิทธิในการขอหรือฟื้นคดีขึ้นใหม่ในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกโดยการพิจารณาคดีอาญาลับหลังได้ถูกบัญญัติไว้กฎหมายวิธีพิจารณา

คดีอาญาของไทยเลย กรณีดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดและลิดรอนสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการของจำเลย และขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR ข้อ 14 อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ดังนั้น จากการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายของต่างประเทศนั้น ได้อนุญาตให้จำเลยที่ถูกพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวและศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยสามารถร้องขอให้รื้อฟื้นคดีใหม่ได้

อาจกล่าวได้ว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่เกิดจากปัญหาความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจจะมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดในขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน กระบวนการนำสืบพยานหลักฐานหรือการรับฟังพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์มีโอกาสถูกลงโทษเป็นตราบาปและรอยมลทินแห่งชีวิตเกิดขึ้นได้ ดังนั้น นานาอารยประเทศจึงได้กำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อใช้เป็นมาตรการในการแก้ไขผลของคำพิพากษา เป็นการเยียวยาความเสียหายและเป็นการปกป้องชื่อเสียงเกียรติยศของผู้บริสุทธิ์ให้กับคืนมา โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาและเป็นกระบวนการพิเศษที่นำมาพิจารณาแก้ไขปัญหาความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยเฉพาะ เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้นำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เป็นการคืนความยุติธรรมให้แก่คู่ความในคดีและเป็นการเรียกคืนความเชื่อถือศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของสังคม

สำหรับประเทศที่ยินยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกโดยการพิจารณาคดีอาญาลับหลัง ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี

ประเทศฝรั่งเศส ปรากฏตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ได้กำหนดให้มีการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกด้วยการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 374-9 ซึ่งบัญญัติว่า หากจำเลยที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกด้วยการพิจารณาโดยไม่มีตัว ต้องโทษจำคุกหรือถูกจับกุมก่อนที่จะหมดอายุความ ให้คำพิพากษาของศาลอาญาคดีอุกฤษฏ์โทษสิ้นผลบังคับ และให้มีการพิจารณาคดีอุกฤษฏ์โทษใหม่ตามบทบัญญัติมาตรา 269 ถึงมาตรา 379-1

ประเทศเยอรมนี ปรากฏตามมาตรา 235 ให้สิทธิจำเลยที่จะร้องขอให้นำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งมาตรา 235 มีสาระสำคัญว่า ถ้าการพิจารณาคดีได้ดำเนินไปโดยปราศจากตัวจำเลย ตามมาตรา 232 จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่งได้ภายใน 1 สัปดาห์นับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาคดีไป โดยไม่มีตัวจำเลย และหากในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ จำเลยอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ หากว่าจำเลยไม่ได้รับรู้ถึงหมายเรียกให้มาร่วมการพิจารณาคดี โดยจำเลยจะต้องได้รับการแจ้งสิทธินี้เมื่อได้รับคำพิพากษา

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่จำเลยที่ถูกพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวให้มีความทัดเทียมและกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายของต่างประเทศ และเป็นไปตามหลักการสากล ดังนี้ ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้มีการเพิ่มสิทธิในการขอหรือฟื้นคดีในกรณีที่มีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยและศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยสามารถร้องขอให้หรือฟื้นคดีใหม่ได้ต่อเมื่อมาปรากฏตัวต่อศาล โดยคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ต้องยื่นต่อศาลภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษารวมทั้งแสดงหลักฐานและเหตุผลที่ตนไม่ได้มาปรากฏตัวต่อศาลด้วย

เมื่อจำเลยมีหลักประกันสิทธิในเรื่องการขอหรือฟื้นคดีซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของการพิจารณาคดีที่ไม่มีตัวจำเลย หากจำเลยต้องการขอหรือฟื้นคดีจำเลยจะต้องมาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีใหม่อีกครั้ง ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด โดยระยะเวลาในการให้สิทธิขอหรือฟื้นคดีก็มีความสำคัญเช่นกัน หากไม่มีระยะที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนย่อมทำให้จำเลยที่หลบหนีไปไม่คิดไต่ตรงเพื่อที่จะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อต่อสู้คดี และในขณะที่เดียวกันหากปล่อยเวลานั้นนานพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี เช่น พยานบุคคล เมื่อเวลาผ่านไปอาจทำให้ความทรงจำในการพบเห็นเหตุการณ์เลือนรางไปได้ เนื่องจากประจักษ์พยานนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือแม้แต่พยานวัตถุ อาจจะเลือนหายไปตามกาลเวลา มีการเสื่อมสภาพไป การตรวจสอบหาความจริงอาจจะไม่มีผลที่ถูกต้องแม่นยำเท่าเดิมนัก เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จำเลยต้องการขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนให้ได้ประโยชน์แต่ตัวจำเลยมากที่สุดจึงไม่ควรปล่อยระยะเวลาให้ล่วงเลยนานเกินไป

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

ในคดีอาญา หลักการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเป็นหลักที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งมีที่มาจากแนวคิดเรื่องสิทธิของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยาน เพื่อให้จำเลยมีโอกาสซักค้านพยานหรือเตรียมหาพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยาน โจรทักเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เป็นการให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้พยาน ไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยสามารถซักค้านพยานได้ ดังนั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของจำเลยไว้ว่า การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ไม่ว่าชั้นสืบพยานโจทก์หรือจำเลยก็ตาม ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง อันเป็นหลักการที่ทั่วโลกนั้นให้การยอมรับ ซึ่งมาจากแนวคิดเรื่องสิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานหรือสิทธิที่จะถามพยานที่เป็นปรปักษ์ต่อตน ซึ่งปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ข้อ 14 (3) (D) เพื่อให้จำเลยมีโอกาสซักค้านพยานหรือเตรียมหาพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยาน โจรทักเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ เป็นการให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และการที่จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานอาจทำให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยมีสิทธิซักค้านพยานได้ และบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของประเทศตนเอง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่จะประกันสิทธิของจำเลย ที่จำเลยจะได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นธรรมต่อหน้าตนเอง ซึ่งสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าเป็นหลักประกันในการดำเนินคดีอาญาของจำเลย ซึ่งศาลไทยได้ปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดว่าจะต้องมีการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย จะกระทำลับหลังจำเลยไม่ได้ แม้จำเลยจะยินยอมก็ตาม จึงถือเป็นบทบังคับที่เป็นประโยชน์แก่จำเลย ซึ่งจำเลยไม่อาจปฏิเสธสิทธินี้ได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักการพิจารณาคดีและสืบพยานต่อหน้าจำเลยไว้ แต่ในบางครั้งหากจะต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเสมอ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับ

การเยียวยา และเกิดคดีที่ค้างค้ำในศาลเป็นจำนวนมากอันอาจส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมได้ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลยขึ้นมาปรากฏทั้งในระดับของกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ โดยถูกเรียกว่า การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย หรือ การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษ มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไป (General Prevention) คือ การลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้งดความผิดนั้นๆ ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดเดียวกันซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอาจเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อจะตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา โดยการป้องกันมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ได้รับโทษรู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำผิดอันเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป เรื่องนี้ในทางทฤษฎีหรือปรัชญาการลงโทษได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญ มี

ข้อยกเว้นการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ปรากฏตามแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติตาม ICCPR ขอมริบให้มีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ในฐานะเป็นข้อยกเว้น แต่ต้องมีมาตรการที่สร้างหลักประกันสิทธิในการต่อสู้โต้แย้งของจำเลยไว้ด้วย อันได้แก่ การแจ้งให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อกล่าวหา (Right to have notice) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี (Right to counsel) และสิทธิในการขอพิจารณาคดีใหม่ (Right to retrial) ดังปรากฏตามคดี Mbenge v Zaire

(1977) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสากล วางหลักว่า ตามข้อ 14 (3) ของ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) นั้น บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตน และมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเป็นผู้เลือก ถ้ากฎหมายให้หลักประกันสิทธิเช่นนี้แก่จำเลยแล้วแต่จำเลยปฏิเสธที่จะใช้สิทธิดังกล่าวเอง เช่น ไม่ยอมมาศาล หรือหลบหนีคดีไปเอง เป็นต้น การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยก็สามารถทำได้ถ้าได้มีการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา กับวันที่และสถานที่ที่จะดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาให้จำเลยทราบอย่างชัดเจนแล้ว เปิดโอกาสให้จำเลยมีเวลาเตรียมตัวต่อสู้คดีพอสมควร และเปิดโอกาสให้จำเลยได้มาศาลเพื่อต่อสู้คดี และต่อมาในคดี Maleki v Italy (1996) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสากลก็ยืนยันหลักดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง

ข้อยกเว้นตามกฎหมายของต่างประเทศนั้น ปรากฏอยู่ในประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ก็มีหลักยกเว้นการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยไว้เช่นกัน ในประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดของสหรัฐ (US Supreme Court) ในคดี Diaz V. United States ในปี ค.ศ. 1912 ซึ่งศาลวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในคดีนี้ จำเลยได้รับการประกันตัว และได้สละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเองโดยสมัครใจ และจำเลยมีทนายความอยู่ในห้องพิจารณาคดี ศาลจึงสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่มีตัวจำเลย นอกจากนี้ในคดีที่จำเลยประพฤติตนขัดขวางการพิจารณาคดี ศาลสามารถสั่งให้นำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีได้ ดังปรากฏในคดี Illinois V. Allen ศาลได้ตัดสินว่า จำเลยสามารถเสียสิทธิในการเข้าร่วมการพิจารณาคดีได้ ถ้าหากจำเลยมีพฤติกรรมก่อวินาศกรรมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณา ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้นำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีได้ และพิจารณาคดีต่อไปได้โดยไม่ต้องมีจำเลยอยู่ในห้องพิจารณาคดี กล่าวคือ มีการยกเว้นให้มีการพิจารณาและสืบพยานไปโดยไม่มีตัวจำเลยได้ เพราะเหตุที่จำเลยประพฤติตนไม่เหมาะสม

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศฝรั่งเศส การดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาล ศาลอาจพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษา

โดยไม่ต้องได้ตัวจำเลยมาศาลก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาในแต่ละประเภทคดี ดังนี้

ในคดีความผิดหูโทษ (Les contraventions) หรือ คดีที่มีเพียงโทษปรับ คดีประเภทนี้จำเลยสามารถใช้ทนายความหรือผู้แทนคดีทำหน้าที่แทนจำเลยได้

ในคดีคดีโทษระดับกลาง (pein correctionnelle) จำเลยที่ไม่สามารถมาศาลได้ด้วยเหตุจำเป็น ศาลที่พิจารณาอาจสั่งอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหรือไม่ก็ได้ หรือในกรณีที่ไม่อนุญาตจะสั่งให้มีการพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษาเลยก็ได้ โดยให้ถือว่าเป็นการดำเนินการที่อยู่ภายใต้หลักการฟังความทุกฝ่าย และในกรณีที่จำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลและไม่ได้ยื่นขอเลื่อนคดีไว้ หากศาลเห็นว่าจำเลยมีเจตนาไม่ชอบ โดยมุ่งที่จะหลีกเลี่ยงการมาปรากฏตัวที่ศาล ศาลอาจสั่งให้เปิดการพิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยก็ได้ ในกรณีที่ศาลไม่แน่ใจว่าจำเลยได้รับหนังสือของศาลให้มาศาลหรือหนังสือแจ้งการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย (Jugement par défaut) หรือไม่ คำพิพากษาของศาลนั้นย่อมร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีดังกล่าวจำเลยด้วยตัวเองได้รับหนังสือแจ้งให้มาปรากฏตัวต่อศาลโดยชอบแล้ว แต่จำเลยจะไม่มาศาล ก็ทำให้ศาลเปิดการพิจารณาโดยถือว่าการพิจารณานั้นมีการฟังความทุกฝ่ายแล้ว ซึ่งจะทำให้จำเลยไม่มีสิทธิ์ร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย

ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ (crime) ศาลจะใช้วิธีพิจารณาที่เรียกว่า *procedure de défaut criminel* กล่าวคือ ถ้าจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลในวันที่เริ่มการพิจารณา ไม่ว่าจะ เป็นจำเลยที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจศาลก็ดี หรือจำเลยที่อยู่ภายใต้อำนาจศาลแล้วแต่หลบหนีก็ดี ศาลมีวิธีพิจารณาต่อไป 2 แนวทาง แนวทางแรก คือ การเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปและถ้ายังไม่มีความจับ ศาลก็ออกหมายจับจำเลย หรืออาจใช้แนวทางที่สองโดยใช้วิธีพิจารณา *procedure de défaut criminel* คือ การเปิดการพิจารณาโดยไม่ต้องมีตัวจำเลยในทันทีหรือภายหลังที่ได้รับทราบว่าการแจ้งให้จำเลยมาศาลไม่เป็นผล หากจำเลยมีทนายความเข้ามาดูแลคดีให้กับจำเลยกระบวนการพิจารณานี้ก็จะดำเนินไปตามปกติ แต่แม้จำเลยจะยังไม่มาทนายความเข้ามาเป็นผู้แทนคดี แต่จำเลยที่ถูกกล่าวหาในคดีเดียวกันมีผู้แทนคดีหรือถ้าจำเลยหลบหนีในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลก็ยังคงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ตามปกติ แต่ในกรณีที่มิมีจำเลยในคดีเพียงคนเดียว ภายหลังจากรับฟังคำ

แถลงของกลุ่มความฝ่ายผู้เสียหาย (partie civile) และอัยการแล้ว ศาลจะเปิดการพิจารณาต่อไปโดยไม่มีคณะลูกขุน (jury)

ประเทศเยอรมนีซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้มีกฎหมายอนุญาตให้มีการดำเนินคดีอาญาลับหลังจำเลยได้ ปราบปรามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ได้แก่

(1) การดำเนินคดีอาญากับจำเลยที่ศาลไม่อาจจับตัวมาได้เพราะไม่ทราบที่อยู่ เพราะจำเลยอาศัยอยู่ในต่างประเทศ หรือเพราะมีเหตุอื่นที่ทำให้ไม่อาจมาปรากฏตัวที่ศาลได้ ทั้งนี้โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 276 ถึง 295 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรักษาไว้ซึ่งพยานหลักฐานของคดีเพื่อการดำเนินคดีอาญาในอนาคต โดยเปิดช่องให้ยึดและอายัดทรัพย์สินของจำเลยได้

(2) การดำเนินคดีอาญากับจำเลยที่ไม่มาปรากฏตัวต่อศาล คือ จำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลเพื่อสืบพยาน แต่สมัครใจไม่มาปรากฏตัวต่อศาล ทั้งนี้ตามมาตรา 231(2) ถึง 232

กรณีตามมาตรา 231(2) เป็นกรณีที่จำเลยได้ให้การเสร็จสิ้นแล้วและศาลไม่เห็นว่าการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นเรื่องจำเป็น อีกทั้ง จำเลยก็ได้ทราบจากหมายเรียกแล้วว่าการพิจารณาคดีอาจดำเนินไปจนถึงสิ้นสุดได้แม้ว่าจำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาลก็ตาม ในกรณีเช่นนี้ ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนถึงสิ้นสุดได้แม้จำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาล

กรณีตามมาตรา 231a เป็นกรณีที่จำเลยมีเจตนาที่จะทำให้ตนตกอยู่ในสภาพที่ไม่อาจเข้าใจในการดำเนินคดีและการกระทำที่เป็นการจัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา ศาลสามารถดำเนินคดีไปจนถึงสิ้นสุดได้แม้ว่าจำเลยจะยังมิได้ให้การใดๆเลยก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามศาลจะดำเนินการเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อจำเลยมีโอกาสดำเนินคดีเกี่ยวกับคำฟ้องคดีนั้นต่อศาล

กรณีตามมาตรา 231b เป็นกรณีที่หากจำเลยต้องออกไปจากห้องพิจารณาเพราะกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาล ถ้าศาลเห็นว่าการปรากฏตัวของจำเลยไม่สำคัญต่อคดีเมื่อเทียบกับคดีที่อาจจะเสียหายได้ถ้าจำเลยได้มาปรากฏตัวต่อศาล หากจำเลยได้มีโอกาสแสดงข้อความเกี่ยวกับฟ้องแล้ว ศาลก็สามารถพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ปรากฏตัวจำเลยได้

กรณีตามมาตรา 232 เป็นกรณีที่สามารถพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลยได้หากเป็นคดีที่มีโทษปรับไม่เกิน 180 วัน โทษจำคุกเดือนเพราะเหตุรอกการลงโทษ โทษห้ามจับจี้ยานพาหนะ หรือโทษริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นกรณีความผิดเล็กน้อยหรือโทษไม่ร้ายแรง และจำเลยได้รับหมายเรียกโดย

ชอบด้วยกฎหมายแล้ว และในหมายเรียกได้แจ้งแล้วว่าการพิจารณาคดีได้แม้จำเลยจะไม่มาปรากฏตัวที่ศาลก็ตาม

(3) กรณีที่จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ตนพ้นหน้าที่ในการมาปรากฏตัวต่อศาลในกรณีความผิดเล็กน้อย ตามมาตรา 233

มาตรา 233 ในคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน โทษปรับไม่เกิน 180 วัน โทษตกเดือน เพราะเหตุรอกการกำหนดโทษ โทษห้ามจับขังยานพาหนะ หรือโทษริบทรัพย์ จำเลยอาจร้องขอให้ตนพ้นจากหน้าที่ในการมาปรากฏตัวต่อศาลได้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษที่หนักกว่าโทษดังกล่าวหรือจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในคดีที่พิจารณาลับหลังจำเลยไม่ได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศต่างๆดังกล่าวข้างต้นได้มีการอนุญาตให้ศาลสามารถที่จะพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ แต่อยู่ในลักษณะที่เป็นข้อยกเว้นที่จำกัดเฉพาะคดีที่ไม่ร้ายแรงหรือเฉพาะในกรณีที่จำเลยประพฤติตนไม่เรียบร้อยหรือเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีและเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อสังเกตว่า 172 ทวิ/1 กรณีจำเลยหลบหนีนั้นกฎหมายให้อำนาจศาลสามารถพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยได้ โดยไม่มีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนรวมทั้งไม่มีหลักประกันสิทธิให้แก่จำเลย บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าและสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยอย่างยิ่ง โดย นอกจากไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าไว้ใน Article 14 และยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 29 ซึ่งได้บัญญัติหลักประกันสิทธิของจำเลยไว้ว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้รับความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” แสดงให้เห็นว่าทราบใดที่ศาลยังมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามคำฟ้องหรือข้อกล่าวหาของโจทก์จะถือว่าจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่และจะปฏิบัติต่อจำเลยเยี่ยงเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยผู้ที่ยังไม่ได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิดเป็นผู้กระทำความผิดแล้วจึงต้องลงโทษโดยการที่จะมิให้จำเลยได้รับสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้า สิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานฝ่าย

ตรงข้าม สิทธิในการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้ามและนำเสนอพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ของฝ่าย
 ตนต่อศาล อันเป็นการข้อนแย้งและขัดกับหลักการข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่
 ผู้เสียหายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษควรที่จะให้อำนาจศาลที่จะพิจารณาคดี
 ต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในกรณีที่จำเลยหลบหนีดังเช่นกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
 และกฎหมายของต่างประเทศ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญานั้นไม่ปรากฏว่า สิทธิในขอหรือฟื้นคดี (Right to retrial) ได้ถูกบัญญัติไว้
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยเลย กรณีดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดและสิทธิ
 ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลย และขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ
 พลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR ข้อ 14 อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามกติกา
 ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองจึงเห็นควรให้มีการกำหนดให้สิทธิการ
 ขอหรือฟื้นคดีเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทสรุปนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อจำเลยหลบหนียังมีความจำเป็นที่
 ต้องมีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกับหลักวัตถุประสงค์ของการลงโทษ
 แต่ก็ควรมีการกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาคดีแบบไม่มีตัวจำเลยให้ครอบคลุม ทั้งนี้เพื่อความ
 ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหรือสังคมที่ต้องการรับทราบถึงการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริง และเพื่อ
 ความเป็นธรรมแก่จำเลยโดยมีหลักประกันให้แก่จำเลย ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขนอกจากสิทธิขั้น
 พื้นฐานของจำเลยที่ควรจะได้รับทราบข้อกล่าวหา หรือสิทธิในการได้รับหมายโดยชอบ รวมไปถึง
 สิทธิในการมีทนายความคอยช่วยเหลือในทางคดีเมื่อตนไม่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณา โดยเงื่อนไขที่
 เห็นควรเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น มีดังนี้

ประการแรก สิทธิในการขอหรือฟื้นคดี(Right to Retrial) ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย
 ระหว่างประเทศและกฎหมายของต่างประเทศที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษามาเปรียบเทียบกับกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นยังไม่พบว่ามิสิทธิในการขอหรือฟื้นคดี(Right to Retrial) ได้
 บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ดังนั้น จึงควรให้คดีอาญาที่จำเลยถูก
 พิจารณาคดีไปโดยไม่มีตัวและศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด เมื่อจำเลยมาปรากฏตัว

ต่อศาล จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ โดยแสดงหลักฐานและเหตุผลที่ตนไม่ได้มาปรากฏตัวต่อศาลแต่แรก

ประการที่สอง เงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งคือระยะเวลาที่สามารถขอหรือฟื้นคดีใหม่ได้ โดยระยะเวลาในการให้สิทธิขอหรือฟื้นคดีย่อมมีความสำคัญ หากไม่มีระยะที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนย่อมทำให้จำเลยที่หลบหนีไปไม่คิดไปตรงเพื่อที่จะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อต่อสู้คดี และในขณะเดียวกันหากปล่อยเวลานานนานพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี เช่น พยานบุคคล เมื่อเวลาผ่านไปอาจทำให้ความทรงจำในการพบเห็นเหตุการณ์เลือนรางไปได้ เนื่องจากประจักษ์พยานนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือแม้แต่พยานวัตถุ อาจจะเลือนหายไปตามกาลเวลา มีการเสื่อมสภาพไป การตรวจสอบหาความจริงอาจจะไม่มีผลที่ถูกต้องแม่นยำเท่าเดิมนัก เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จำเลยต้องการขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนให้ได้ประโยชน์แต่ตัวจำเลยมากที่สุดจึงไม่ควรปล่อยระยะเวลาให้ล่วงเลยนานเกินไป โดยเห็นควรกำหนดระยะเวลาไว้ 1 ปีนับแต่ศาลมีคำพิพากษา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรรกริรมย์ โกมลารชุน. “การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” รายงานการวิจัยเสนอต่อสถาบันพระปกเกล้า, (กันยายน 2562).
- กู่เกียรติ เมืองสง. “การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550.
- เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. “การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 9. ฉบับที่ 4. (2525).
- โกเมน ภัทรกริรมย์. “การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ. เล่ม 32. ฉบับที่ 2. (2513).
- เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบาย ฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2557.
- คณิต ณ นคร. ฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555.
- คณิต ณ นคร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.
- คณิต ณ นคร. รวมบทความด้านวิชาการ ของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, 2540.
- คณิง ฉายไชย. ฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.
- คณิต ณ นคร. “อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.” บทบัณฑิตย. เล่ม 52. ตอน 4. (2539).
- จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรหมแดน ปรัชญา ฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

จตุรงค์ บุรุษรัตนานนท์. “สิทธิพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2544.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

ชัยยศ ปัญญาไวย. “การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของทนายความขอแรงในศาล.”

งานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 21 วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, (2560).

ชวลิต โสภณวัต. “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ.”

วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ 1. ฉบับที่ 5. (พฤษภาคม 2550).

ชัยณรงค์ เตโช. “สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 : ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร:

วิญญูชน, 2556.

ณรงค์ ใจหาญ. “การมีตัวจำเลยในระหว่างการดำเนินคดีอาญา.” <http://www.siamrath.co.th> ,

16 มิถุนายน 2560.

ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย. รายงานการศึกษานับสมบูรณ์เรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลย

และผู้ต้องโทษในคดีอาญาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. กรุงเทพมหานคร:

กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานกฤษฎีกา, 2540.

ณัฐถาวดี ลีตระกูล. “สิทธิในการมีทนายความ: ศึกษาเปรียบเทียบผลการละเมิดสิทธิในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. “แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง.” รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี. ศาสตราจารย์ ดร. ประยูร กาญจนกุล. รวบรวมโดยคณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539.

บรรเจิด สิงคะเนติ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการตรวจสอบขอบเขตอำนาจรัฐ ตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550), 2558.

ปกป้อง ศรีสนิท. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับสิทธิที่ไม่อาจถูกפקใช้ได้.”

วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 34 ฉบับที่ 2. (กันยายน 2559).

ปกรณ์ นิลประพันธ์. “การพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย (Trial in absentia).”

<http://lawdrafter.blogspot.com/2017/06/trial-in-absentia.html>, 21 มิถุนายน 2560.

ปาริณา ศรีวนิชย์. “เป็นผู้ต้องหา ทำอย่างไร.” รู้ลึกกับจุฬา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.” <https://www.chula.ac.th/cuinside/5298/>, 23 มกราคม 2560.

พัลลภ แพทย์ไชยวงษ์. “การรื้อฟื้นคดีอาญา: ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นไทย.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.

พนัส ทัศนียานนท์. “การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจศาล

ในสหรัฐอเมริกา.” วารสารอัยการ. (สิงหาคม 2521).

ไพจิตร บุญญพันธ์. “การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย.” บทบัญญัติ. เล่ม 24. ตอน 4. (2509).

พิทยา ลิมสุวัฒน์. “การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา: ศึกษากรณีรัฐให้ความ

ช่วยเหลือโดยตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาและจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา.” งานวิจัยของกรม
อบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 9 วิทยาลัยการยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559.

เพชรรัตน์ ลีลาพงศธร. “การพิจารณาคดีโดยไม่ปรากฏตัวจำเลย.” รายงานการวิจัยเสนอต่อ

คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

(กรกฎาคม 2563).

รุ่งนภา เอี่ยมศรี. “สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางกฎหมาย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.

วิชา มหาคุณ. การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง,
2523.

วิสาร พันธนะ. “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” คุณภาพ. ปีที่ 25. เล่มที่ 5.

ศุภกิจ เข้มประชา. มองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยผ่านการศึกษาเปรียบเทียบ.

กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์, 2558.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสาร
ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

โสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
นิติบรรณการ, 2547.

สุธิดา กาญจนะวงศ์. “การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” บทบัณฑิต. เล่ม 54.
ตอน 4. (ตุลาคม 2556).

อุดม รัฐอมฤต. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร:

โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2558.

อุททิศ แกนโกศิก. หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ.

กรุงเทพมหานคร: วิชาตุทอง, 2515.

อุทัย อาทิวะ. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ติ้ง, 2554.

อรรถพล ไหญ่สว่าง. “หลักนิติธรรม.” วารสารจตุรนิติ. ปีที่ 11. ฉบับที่ 1.

(มกราคม – กุมภาพันธ์ 2557).

อวิการัตน์ นิยมไทย. “หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ.”

วารสารจตุนิติ. ปีที่ 14. ฉบับที่ 4. (กรกฎาคม – สิงหาคม 2560).

อุดม รัฐอมฤต. “การฟ้องคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 22. ฉบับที่ 2. (มิถุนายน 2535).

อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 20. ฉบับที่ 1. (2535).

อุดม รัฐอมฤต. “วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 48. ฉบับที่ 2.

(มิถุนายน 2562).

ภาษาต่างประเทศ

A.V. Dicey. *The Law of the Constitution*, 1948.

Clemens Bartollas. *Invitation to Corrections*. Boston: U.S.A. Allyn & Bacon, 2002.

Jean Pradel. *Procédure pénale*. 14TH edition. Mercues: Edition Cujas, 2008.

Joan Petersilia. *When Prisoners Come Home*. New York: Oxford, 2003.

Joshua Dressler (ed.). *Encyclopedia of Crime and Justice*. 2nd ed. New York: Mocomillan Reference USA, 2002.

Richard D. Friedman. “Confrontation: The Search for Basic Principles.” *The Georgetown Law Journal* Vol.86. No.4 (1998).

Stephen Livingstone and Tim Owen. *Prison Law*. 2nd ed. New York: Oxford, 1999.

International Covenant on Civil and Political Rights

The Universal Declaration of Human Rights

Zana c. la Turquie. (27 november 1997). R.S.C. (1998).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

นางสาวสวิชญา ม่วงมิตร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2555 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2560 รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 71

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ

นิติกรปฏิบัติการ สำนักงานอัยการพิเศษ

ฝ่ายคดีอาเขตติด 6 (ธนบุรี) (พ.ศ. 2563-ปัจจุบัน)